

Univerzita Palackého v Olomouci
Katedra psychologie Filozofické fakulty

***Srovnání hodnotových preferencí studentů
psychologie a studentů nep psychologických
oborů v České republice a v Nizozemsku***

Diplomová práce

Autor: Jitka Taušová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Vladimír Řehan

Olomouc

2011

Palacky University in Olomouc
Faculty of Philosophy
Department of Psychology

***A Comparison of Value Preferences among
Psychology Students and Students of Other
Disciplines in the Czech Republic and in the
Netherlands***

Diploma Thesis

Autor: Jitka Taušová
Supervisor: Doc. PhDr. Vladimír Řehan

Olomouc

2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny použité
prameny řádně citovala a uvedla.

V Olomouci 15. března 2011 .....

Ráda bych na tomto místě poděkovala docentovi Vladimíru Řehanovi za trpělivé a vstřícné vedení mé práce a za jeho podnětné rady.

Obsah

ÚVOD	7
1. HODNOTY	8
1.1. POJETÍ HODNOT, VYMEZENÍ POJMU HODNOTA	8
1.2. VYMEZENÍ POJMU HODNOTA VE VZTAHU K PŘÍBUZNÝM POJMŮM	8
1.3. KLASIFIKACE HODNOT	9
1.4. HODNOTY A PROCES HODNOCENÍ	10
1.5. VYMEZENÍ POJMŮ HODNOTOVÉ PREFERENCE, HODNOTOVÁ ORIENTACE, HODNOTOVÝ RÁMEC A HODNOTOVÁ STRUKTURA	11
2. PROCESY VZNIKU HODNOT	12
2.1. PROCES VZNIKU HODNOT A SOCIALIZACE	12
2.2. SOCIALIZACE A FORMY UČENÍ	13
3. SOUČASNÉ TEORIE HODNOT A JEJICH PŘEDSTAVITELÉ	15
3.1. KONCEPT HODNOT RONALDA INGLEHARTA	15
3.2. KONCEPT MILTONA ROKEACHE	16
3.3. KONCEPT HODNOT A HODNOTOVÝCH ORIENTACÍ SHALOMA SCHWARTZE	17
3.3.1. <i>Individuální hodnoty</i>	18
3.3.2. <i>Kulturní hodnoty</i>	20
3.4. KONCEPT HODNOT GEERTA HOFSTEDEHO	22
3.4.1. <i>Malá/velká vzdálenost moci (power distance)</i>	23
3.4.2. <i>Kolektivismus (collectivism) versus individualismus (individualism)</i>	23
3.4.3. <i>Femininita (femininity) versus maskulinita (masculinity)</i>	24
3.4.4. <i>Vyhýbání se nejistotě (uncertainty avoidance)</i>	25
3.4.5. <i>Krátkodobá orientace (short term orientation) versus dlouhodobá orientace (long term orientation)</i>	25
3.4.6. <i>Umírněnost (restraint) versus požitek (indulgence)</i>	26
3.4.7. <i>Skromnost (self-effacement) versus monumentalismus (monumentalism)</i>	27
4. KULTURA	27
4.1. POJEM KULTURA	27
4.2. POJEM KULTURA A JEHO MOŽNÁ CHÁPÁNÍ	28
4.3. KULTURA A JEJÍ SOUČÁSTI	29
4.4. ÚROVNĚ KULTURY	29
4.5. KULTURY, JEJICH VZÁJEMNÉ OVLIVŇOVÁNÍ A PROCESY PROMĚNY	30
4.6. PŘÍČINY ROZDÍLŮ MEZI KULTURAMI	31
4.7. FUNKCE HODNOT VE VZTAHU KE KULTUŘE	32
4.7.1. <i>Hodnoty jako stavební kameny kultury</i>	32
4.7.2. <i>Hodnoty jako zdroje kulturní a sociální soudržnosti</i>	32
5. HODNOTY VE VZTAHU K JINÝM PROMĚNNÝM	33
5.1. HODNOTY VE VZTAHU K RODINĚ A RODINNÉMU PROSTŘEDÍ	33
5.2. HODNOTY A VZDĚLÁNÍ	34
5.3. HODNOTY VE VZTAHU K GENDEROVÝM ROZDÍLŮM	35
6. SROVNÁNÍ ČESKÉ REPUBLIKY A NIZOZEMSKA	36
6.1. SROVNÁNÍ ČESKÉ REPUBLIKY A NIZOZEMSKA: ZÁKLADNÍ FAKTA A DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE	37
6.2. SROVNÁNÍ ČESKÉ REPUBLIKY A NIZOZEMSKA: HODNOTOVÉ PREFERENCE	38
6.2.1. <i>Srovnání České republiky a Nizozemska na Hofstedeho dimenzích kulturních hodnot</i>	38
6.2.2. <i>Srovnání České republiky a Nizozemska na základě výzkumu Ronalda Ingleharta</i>	39
6.2.3. <i>Srovnání České republiky a Nizozemska na základě výsledků výzkumu Shaloma Schwartze</i>	41
7. VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍLE PRÁCE	43
8. HYPOTÉZY	44
9. POPIS ZVOLENÉHO METODOLOGICKÉHO RÁMCE A METOD	45

9.1. ZVOLENÝ TYP VÝZKUMU.....	45
9.1.1. Hofstedeho Modul pro výzkum hodnot (VSM 08)	46
9.1.2. Schwartzův průzkum hodnot (SVS 57)	47
9.2. METODY ZÍSKÁVÁNÍ DAT	48
9.3. METODY ZPRACOVÁNÍ A ANALÝZY DAT.....	49
9.4. ETICKÉ PROBLÉMY A ZPŮSOBY JEJICH ŘEŠENÍ	50
10. SOUBOR.....	51
11. VÝSLEDKY.....	54
12. K PLATNOSTI HYPOTÉZ	96
13. DISKUSE	99
13.1. VÝSLEDKY V KONTEXTU TEORETICKÝCH POZNATKŮ A STUDÍ.....	99
13.2. KRITICKÉ POJEDNÁNÍ O VÝSLEDKÁCH A POTENCIÁLNÍCH ZDROJÍCH CHYB.....	103
13.3. NÁVRHY PRO POKRAČUJÍCÍ VÝZKUMY	105
14. ZÁVĚR.....	107
15. SOUHRN.....	108
POUŽITÁ LITERATURA.....	111
PŘÍLOHY	121

Úvod

Žijeme ve světě, který mnozí z nás popisují jako multikulturní. Ať si to uvědomujeme více či méně, s odlišnými kulturami se přímo nebo nepřímo setkáváme každý den. V televizi a v tisku sledujeme dění po celém světě, jíme jídlo z různých cizích krajů, nosíme oblečení vyrobené v Asii a mnozí nás cestují do zahraničí, aby poznali jinou kulturu a jiné zvyky. Při setkání s lidmi z jiných zemí se často podivujeme nad jejich odlišnými zvyklostmi a nad pro nás často nepochopitelným chováním. Ptáme se sami sebe, v čem se tyto kultury odlišují od té naší a proč tomu tak je. Mnohdy se zabýváme rozdíly, které jsou viditelné na první pohled, a opomíjíme to, co je více či méně skryté našemu pozorování. Mezi prvky, které zůstávají našemu pozorování skryty, patří právě hodnoty a hodnotové preference, jejichž důležitost si málokdy uvědomujeme. Přitom rozdíly v této oblasti bývají mnohdy příčinou oněch odlišností v chování, které nás tak fascinují. Právě pro důvody, které zde zmiňujeme, jsme si vybrali problematiku hodnot a hodnotových preferencí v interkulturním kontextu jako téma naší práce.

V teoretické části práce se budeme zabývat hodnotami z pohledu různých teoretických přístupů. Začneme pojednáním o tom, co to vlastně hodnoty jsou, jak se vytvářejí a čím jsou ovlivňovány. Následně představíme nejznámější teorie pojednávající o hodnotách. Dále se zmíníme o vzájemném vztahu hodnot a kultury a poté se budeme zabývat hodnotami ve vztahu k různým proměnným, s důrazem na vliv rodiny, školy a genderových rozdílů. V poslední kapitole teoretické části se zaměříme na odlišnosti v hodnotových preferencích mezi Českou republikou a Nizozemskem. V praktické části práce potom představíme náš výzkum zabývající se porovnáním hodnotových preferencí studentů psychologie a studentů nepsychologických oborů v České republice a v Nizozemsku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Hodnoty

1.1. Pojetí hodnot, vymezení pojmu hodnota

Naše pojednání o hodnotách začneme upřesněním toho, co pojem hodnota vlastně znamená. Na hodnoty je možné nahlížet z různých perspektiv. Můžeme o nich hovořit například z pohledu filosofie, sociologie nebo psychologie. Jednotlivých úhlů pohledu je mnoho, stejně tak jako definic tohoto pojmu. V následujícím textu se proto zaměříme především na definice autorů zabývajících se hodnotami z pohledu sociální a interkulturní psychologie.

Například Hofstede a Hofstede (2006, s. 17) definují hodnoty jako: „všeobecné tendence k dávání přednosti určitým stavům skutečnosti před jinými“. Schwartz a Bilsky (1987) definují hodnoty jako přesvědčení nebo koncepty o žádoucích cílech a žádoucím chování, které k těmto cílům vedou. Hodnoty se uplatňují napříč různými situacemi a slouží jako řídicí principy při volbě chování a posuzování událostí. Podle Welzela a Ingleharta (2010) pomáhají hodnoty směřovat lidské chování na cestě k uspokojování potřeb a k životním příležitostem. Hodnoty tak pomáhají člověku orientovat se v tom, co je pro něj důležité a maximalizovat tak svou životní spokojenost. Rokeach (1968) definuje hodnoty jako kritéria nebo standardy, které určují, jak se má člověk chovat, k čemu má v životě směřovat a jaké postoje má zaujmout. Hodnoty mimo jiné ovlivňují naše morální usuzování, mají vliv na hodnocení našeho vlastního chování a také na srovnávání sebe sama s ostatními lidmi. Hodnoty také slouží k hodnocení druhých lidí a jejich vlastních hodnot, postojů a chování.

1.2. Vymezení pojmu hodnota ve vztahu k příbuzným pojmům

V různých jazycích stejně tak jako v češtině existuje mnoho příbuzných pojmů ke slovu hodnota. Lze jmenovat například postoje, potřeby, osobnostní rysy, normy a zájmy. Mezi pojmem hodnota a uvedenými termíny lze spatřovat mnohé shody, ale také

rozdíly. Hodnoty stejně jako potřeby v sobě skrývají prvek motivace. Avšak hodnoty, narozdíl od potřeb, v sobě nesou výraznější kognitivní. Osobnostní rysy a hodnoty se vztahují k vnitřním strukturám osobnosti. Hodnoty jsou však považovány za snáze měnitelné. Obojí hodnoty i normy mají charakter určitého pravidla nebo předpisu. Hodnoty jsou však považované za univerzálnější (tj. konstantní, bez ohledu na situaci) a vycházející spíše z vnitřních principů než ze společenského konsensu (Kazdin, 2000). Hodnoty mají charakter obecných představ o tom, co je žádoucí. Normy však specifikují, jak se má člověk v konkrétní situaci chovat (Bogata, 1992). Hodnoty jsou často zmiňovány v souvislosti s postoji. Jejich vzájemnou propojenost vnímá Nakonečný (2009, s. 239) tak, že: „postoj vyjadřuje vztah k nějaké hodnotě, způsob nějakého hodnocení; vyjadřují-li nějaký postoj k určitému objektu, jímž může být cokoli, tento objekt hodnotím.“ Rokeach (in Rogers, 2003) spatřuje mnohé rozdíly mezi hodnotami a postoji. Hodnoty jsou z jeho pohledu spíše obecné, zatímco postoje vnímá jako specifické kategorie. Hodnoty mají tendenci být konzistentní napříč různými situacemi a podmínkami. Naproti tomu postoje mají větší tendenci se měnit v závislosti na situaci. Rokeach dále předpokládá, že jeden člověk má zpravidla nepřeborné množství postojů, ale jen omezený počet hodnot. Postoje bývají více povrchní a také snáze měnitelné. Hodnoty mají naproti tomu hlubší charakter. Hrají klíčovou roli v kognitivních procesech a zásadním způsobem ovlivňují motivaci a chování.

1.3. Klasifikace hodnot

V této kapitole se zmíníme o tom, jakými způsoby je možné hodnoty klasifikovat. Jednou z možností je rozdělit hodnoty na individuální a sociální. Sociální hodnoty jsou hodnoty sdílené určitou skupinou jedinců. Jako takové skupinu definují a případně odlišují od jiné skupiny. Helus (1976, s. 13) považuje sociální hodnoty za: „cíle přispívající k soužití partnerů, popřípadě vyvstávající v souvislosti s nezbytností tohoto soužití“. Sociální hodnoty společně s normami, přesvědčeními a ideologiemi tvoří normativní složky společensko-kulturního systému.

Schwartz (1994) rozděluje hodnoty na individuální a kulturní. Dále je pak dělí do skupin podle jejich společného motivačního cíle.

Cakirpaloglu (2006) kromě sociálních a individuálních hodnot hovoří o univerzálních hodnotách. Dále zmiňuje institucionální hodnoty, které společně

s individuálními hodnotami charakterizuje podle zdroje jejich vzniku. Individuální hodnoty jsou v tomto pojetí chápány jako subjektivní, intrinsické kategorie. Institucionální hodnoty naproti tomu se vztahují k obecným pravidlům nebo normám, které by měly být přijímány všemi členy dané společnosti. Podle stupně zakotvenosti lze odlišit povrchové (deklarované) hodnoty od pravých (autentických) hodnot. Zmíněný rozdíl spočívá v tom, že základem povrchových hodnot je konformování. Naproti tomu pravé hodnoty vycházejí z vnitřního přesvědčení samotného jedince. Podle stupně vědomosti lze dále odlišit vědomé hodnoty od nevědomých. Na základě intenzity projevu hodnot můžeme také hovořit o hodnotách explicitních nebo implicitních, případně o manifestních nebo latentních hodnotách.

Inglehart (2006) kategorizuje hodnoty za pomoci dvou dimenzí, jejichž protipóly jsou hodnoty přežití versus hodnoty seberealizace (self-expression) a hodnoty tradiční versus sekulárně-racionální. Rokeach (1973) hovoří o hodnotách instrumentálních a cílových. Cílové hodnoty jsou spojeny s určitým cílem, kterého se jedinec snaží dosáhnout. Instrumentální hodnoty jsou naproti tomu vztahovány k procesu, který vede k dosažení těchto cílů.

1.4. Hodnoty a proces hodnocení

Hodnoty jako takové jsou neodmyslitelně spjaty s komplexním procesem zvaným hodnocení. Panuje všeobecná shoda v tom, že základní podmínkou tohoto procesu je existence subjektu a objektu. Subjektem je člověk, který si vytváří určitý vztah nebo postoj vůči objektu hmotné nebo nehmotné povahy. Proces hodnocení úzce souvisí s dalšími kognitivními, emocionálními a motivačními procesy. Mezi kognitivní procesy řadíme vnímání, učení, paměť, řeč, myšlení, imaginaci a další. Všechny tyto procesy se beze sporu uplatňují při hodnocení. Má-li například člověk hodnotit určitý objekt, musí být schopen nejen vnímat jeho vlastnosti, ale také seskupit a utřídit tyto poznatky a následně si vytvořit určitý úsudek.

Nakonečný (2009) hovoří v této souvislosti o takzvané triádě konceptů, která zahrnuje motivy, hodnoty a významy. V jejím středu se nacházejí emoce jako ústřední prvek. Funkcí emocí je právě hodnocení. V průběhu lidského vývoje hrály emoce v procesu hodnocení zásadní roli. Sloužily jako kritérium pro rozhodování o tom, co je prospěšné nejen pro jedince, ale i pro celý živočišný druh.

Nellisen, Dijker a deVries (2007) hovoří o vzájemné propojenosti mezi hodnotami, emocemi a cíli, které jsou jejich podkladem. Tedy asociace mezi emocemi a hodnotami, jejichž základem je společný motivační cíl, jsou silnější než ty, které jsou založeny na odlišných cílech.

Zabýváme-li se hodnotami a procesem hodnocení, měli bychom se zmínit o vzájemném vztahu mezi těmito pojmy. Proces zvaný hodnocení vede na jedné straně ke vzniku hodnot, avšak na straně druhé je ovlivněn hodnotami, které si jedinec vytvořil v minulosti. Již vzniklé hodnoty tedy slouží jako kritéria pro budoucí hodnocení (Wuthnow, 2008).

1.5. Vymezení pojmů hodnotové preference, hodnotová orientace, hodnotový rámec a hodnotová struktura

Studium hodnotových preferencí je ústředním tématem této práce. Hartl (2004, s. 34) definuje samotné slovo preference jako „výsada, přednost, způsob výběru z možností, nejčastěji u hodnot“. Člověk hodnotám připisuje určitou váhu. Jedněm dává přednost před druhými a vytváří si určitý hodnotový žebříček neboli hodnotovou hierarchii. V této souvislosti hovoří Rokeach (1973) o hodnotovém systému. Hodnotový systém lze chápat jako pomyslný žebříček hodnot, jež jsou uspořádány podle důležitosti, kterou člověk hodnotám přiřazuje. Na základě své klasifikace hodnot, o které bude blíže pojednáno v následujícím textu, rozlišuje Rokeach žebříček instrumentálních hodnot a žebříček cílových hodnot.

Pojem hodnotová orientace se vztahuje k oblasti zacílení hodnot. Zatímco studium hodnotových preferencí nabízí spíše statický pohled na hodnotové uspořádání, koncept hodnotových orientací poukazuje na zaměřenost preferencí a jejich uskutečňování (Prudký, 2009). Pojem hodnotová orientace může být také chápán jako strukturovaná soustava hodnot daného jedince. Tato soustava v sobě nese nejen hodnoty, které jedinec považuje za důležité, ale také ty, které odmítá (Dorotíková, 1998).

Hodnotový rámec je pojem, který, obrazně řečeno, vymezuje prostor, ve kterém se výše uvedené děje odehrávají. Svým způsobem tyto děje ohraničuje. Vzájemnou propojenost pojmů hodnotové preference, hodnotová orientace a hodnotový rámec lze vyjádřit pomocí sousloví hodnotová struktura. Jedná se o propojení různých

aspektů hodnot, jejich vzájemné vztahy a ovlivňování. Může se jednat o uspořádanost vztahů mezi hodnotami určitého jedince nebo také mezi více jedinci v rámci různých kultur, států nebo společenské vrstvy (Prudký, 2009).

2. Procesy vzniku hodnot

Na problematiku vzniku hodnot můžeme nahlížet z mnoha perspektiv. Ponecháme-li stranou pohled z filosofického hlediska, můžeme se zaměřit na to, jak na proces vzniku hodnot nahlíží psychologie. Na jedné straně se můžeme zamýšlet nad samotnými procesy, pomocí kterých se hodnocení uskutečňuje. V tomto smyslu jsme se hodnotami a procesem hodnocení zabývali již v kapitole s názvem „Hodnoty a proces hodnocení“. Zde jsme nastínili důležitost souhry kognitivních, emocionálních, motivačních a jiných procesů při hodnocení objektů subjektem. Za pomoci těchto procesů si člověk vytváří své hodnotové preference, uvažuje o nich a různě je modifikuje. Jelikož každý člověk žije ve společnosti jiných lidí, je také nutné v souvislosti s procesem formování hodnot uvažovat o vlivech jeho sociálního prostředí. V následující kapitole proto budeme nahlížet na proces vzniku a formování hodnot právě z tohoto úhlu pohledu.

Hodnoty se společně s postoji, významy a normami utvářejí v procesu sociálního učení a socializace. Podle Prudkého (2009, s. 39) představuje sociální učení: „složitý proces, který znamená nejen výběr a ohodnocování, ale také vzájemné doplňování, vylučování, přijímání, odmítání, usuzování a kumulování hodnot, významů, postojů a norem“. Podle Heluse (1976) je socializace v podstatě proces přeměny hodnot a norem vnějšího sociálního prostředí na vnitřní, autoreglativní principy osobnosti.

2.1. Proces vzniku hodnot a socializace

Z pohledu jednotlivce je socializace chápána jako proces začleňování se do společnosti. Pro vztah jedince a společnosti je v procesu socializace charakteristické to, že zde dochází ke vzájemnému ovlivňování. Tedy společnost působí na jedince, který se prostřednictvím přijímání jejích pravidel, norem a hodnot tomuto působení

přizpůsobuje. Zároveň však jednotlivci zpětně ovlivňují společnost, která se pod jejich vlivem také mění.

Socializace je celoživotní proces, během kterého jedinec stále více vrůstá do společnosti a začleňuje se mezi ostatní lidi. K tomu, aby byl tento proces úspěšný, je však zapotřebí určitých předpokladů za strany jedince. Důležitou podmínkou tohoto procesu je zralost určitých psychických struktur. Výchozím předpokladem socializace je adekvátní vývoj Já (Musil, 2005). Vývoj Já je komplexní a složitý proces, na kterém se podílejí biologické a osobnostní vlivy společně s proměnnými v prostředí (Řehan, 2007).

V průběhu socializace vyrůstá z organismu primárně ovládaného biologickými zákony jedinec s vyššími formami prožívání a chování, který je schopný adekvátně existovat a fungovat v lidské společnosti (Musil 2005). Takový jedinec má relativně ustálené pojetí dobrého a zlého nebo slušného a neslušného a je schopný orientovat se v hodnotách společnosti a v jejich systému (Kohoutek, 2004).

Sociální psychologie rozlišuje primární, sekundární s terciální socializací. Primární socializace je spojena s primárními sociálními skupinami, kde řadíme rodinu. Díky silným emočním vazbám a bezprostřednímu působení má rodina výjimečně silný vliv na sociální formování jedince. Hodnoty, zvyky a pravidla chování naučené v rodině si jedinec nese s sebou celý život. Sekundární socializace se odehrává v sekundárních malých skupinách, kde patří například školní třída nebo vrstevnická skupina. Působení tohoto druhu pokračuje celý život, jelikož se člověk v průběhu života stává členem různých malých sekundárních skupin. Diskutabilní pojem terciální socializace je spojován spíše s pojmy korektivní zkušenost nebo resocializace. Jedná se o proces, který je zpravidla řízen z vnějšku a je více či méně nedobrovolný (Kliment, 2002).

2.2. Socializace a formy učení

Řehan (2007) v této souvislosti hovoří o učení na základě modelu, diferenciálním zpevnování, zástupném zpevnování a verbálním vedení. Forma učení, kdy se jedinec učí na základě toho, zda je jeho chování odměňováno, nebo trestáno, se nazývá diferenciální zpevnování. Dále pak termín zástupné zpevnování označuje proces, kdy se člověk učí sledováním toho, jak se chovají druzí lidé a k jakým důsledkům toto chování vede. Jedinec se učí také na základě modelů. Jedná se o osoby

nebo symboly, které se díky svým vlastnostem stávají pro jedince modelem. Dále pak je podstatou verbálního vedení užívání instrukcí a verbálních podnětů, které mají za úkol žádoucím způsobem ovlivnit chování daného jedince.

Musil (2005) hovoří o takzvaných zákonech sociálního učení. Zmiňuje se o zákonu zástupného učení, sociálního zpevňování a trestání a zákonu učení se sociální anticipací. Zákon učení se sociální anticipací se uplatňuje v případě, kdy se jedinec snaží naplnit očekávání pro něho důležité osoby nebo skupiny. Pokud je toto chování odměněno přízní důležitých osob, je pravděpodobné, že se bude v další podobné situaci opakovat.

Pro osvojování si hodnot má zvláštní význam proces identifikace. Jedná se o proces určitého ztotožnění se s druhým člověkem, při kterém dochází mimo jiné k osvojení nových postojů a hodnot. Pro proces identifikace je, na rozdíl od imitace, zásadní podmínkou citová vazba ke vzoru. Při identifikaci nedochází ke zvnitřnění celého objektu, nýbrž jen některých jeho atributů (Plháková, 2004). Změny vniklé v procesu identifikace mají dlouhodobý charakter. Mají tendenci přetrvávat, aniž by byl model nadále přítomen. První vzory identifikace nachází jedinec již v rodině a v následujícím životě se pak setkává s dalšími pro něj přitažlivými modely (Šimíčková-Čížková, 2004).

Pojmem imitace popisujeme proces, při kterém jedinec napodobuje chování modelu, které je úspěšné, a je proto následováno odměnou (Kliment, 2002). Jedinec sleduje způsoby chování ostatních lidí a přitom registruje, zda po nich následovala odměna nebo trest. Na základě toho pozorování potom volí vlastní způsob chování v podobných situacích, přičemž usiluje o maximální prospěch a minimální ztráty. Model je vlastně osoba, která má žádoucí kvality (například vzhled, projevy, postoje), jimiž jedince inspiruje k nápodobě. Kromě pozitivních modelů existují samozřejmě i negativní modely, které působí v opačném směru (Řehan, 2007). Určitá osoba může být zvolena jako model například díky domnělé podobnosti nebo také proto, že umožňuje získat odměnu nebo vyhnout se potrestání či ztrátě lásky (Kliment, 2002).

3. Současné teorie hodnot a jejich představitelé

3.1. Koncept hodnot Ronalda Ingleharta

Ronald Inglehart se ve svých výzkumech zabýval mimo jiné tématem společenských změn a jejich důsledků. Ve vztahu k hodnotám soustředil svůj zájem na otázku proměn hodnot a hodnotových preferencí ve vztahu ke společenským, technologickým a ekonomickým změnám. Své závěry prezentuje ve svých početných studiích Inglehart (2006).

Ronald Inglehart je jednou z vůdčích osobností projektu Výzkum světových hodnot (World Values Survey, 2010), jehož součástí je výzkum hodnotových preferencí a jejich proměn ve vztahu ke společenským změnám. Součástí projektu je cyklus dotazníkových šetření zaměřených na hodnotové preference a přesvědčení týkajících se různých oblastí lidského života. Jedná se například o politiku, náboženství, ekonomiku, sociální život a další oblasti. Výstupem dotazníkového šetření je porovnání hodnotových preferencí mezi jednotlivými kulturami.

V souvislosti s hodnotami sledoval Inglehart (2006) dva druhy společenských změn. V prvním případě se jednalo o přeměnu agrární společnosti na industriální a v druhém případě šlo o přechod od industriální společnosti ke společnosti postindustriální. V oblasti hodnot pracuje Inglehart se dvěma dimenzemi zachycujícími variabilitu hodnot napříč různými kulturami a napříč společenskými změnami. Protilehlými póly první dimenze jsou hodnoty tradiční (traditional values) versus sekulárně-racionální (secular-rational values). Póly druhé dimenze tvoří hodnoty sebezáchovy (survival values) versus hodnoty seberealizace (self-expression values). Zatímco tradiční hodnoty převažují v agrárních společnostech, sekulárně-racionální hodnoty jsou typické pro industriální společnost. Tradiční společnosti kladou důraz na víru, úctu k autoritě, rodinu a morálnost. Podle Ingleharta mají tendenci k patriotismu a nacionalismu. U industriálních společností je trend opačný.

Hodnotové preference většiny současných technicky vyspělých společností se již během minulých let posunuly směrem k sekulárně-racionálním hodnotám. Nyní tyto společnosti zažívají posun hodnotových preferencí od sebezáchovy k seberealizaci. Společnosti, které kladou důraz na hodnoty vztahující se k přežití, mají tendenci udržovat tradiční genderové role a jsou méně tolerantní vůči cizincům, všemu

odlišnému a vůči minoritám. Tyto společnosti skórují nízko na škálách subjektivní životní spokojenost a důvěra. U společností upřednostňujících hodnoty seberealizace lze vysledovat opačné trendy (Inglehart, 2008).

Ve vztahu k dimenzi sebezáchova/seberealizace hovoří Inglehart dále o materialistických a post-materialistických hodnotách. Materialistické hodnoty se vyskytují ve společnostech, kde panuje ekonomická nejistota, existenční nejistota a boj o zabezpečení základních životních potřeb. Důraz je kladen na bezpečí, stabilitu a jistotu. Naproti tomu společnosti vykazující postmaterialistické hodnoty jsou zpravidla společnosti žijící v jistotě a v materiálním dostatku. Proto jejich hodnotové priority směřují spíše ke svobodě, životní spokojenosti, naplnění života a estetických či intelektuálních potřeb (Inglehart, 2000)

Inglehart se dále zabýval otázkou proměn hodnotových preferencí v čase. Jeho zjištění napovídají tomu, že společně s měnícími se ekonomickými, technologickými a sociálními podmínkami dochází k posunu v hodnotových preferencích. Inglehart (2006) tedy předpokládá, že hodnotové priority každého jedince reflektují jeho socioekonomické prostředí. Lze například vysledovat rozdíly v hodnotových preferencích mezi jednotlivými generacemi lidí žijících v hospodářsky vyspělých společnostech. Inglehart (2008) dále došel k zajímavému zjištění, že v chudých zemích, kde nedošlo v posledních letech k ekonomickému růstu, se žádné intergenerační posuny v hodnotových preferencích neodehrávají.

3.2. Koncept Milтона Rokeache

Milton Rokeach je sociální psycholog známý mimo jiné díky svým výzkumům hodnot, postojů a přesvědčení (viz Rokeach 1966, 1973). Rokeach (1973, s. 70, cit. Prudký, 2009, s. 74) definuje hodnoty jako „trvalé přesvědčení o tom, že specifický způsob jednání nebo cílového stavu existence je osobně i společensky výhodnější než opačný či protilehlý způsob jednání nebo cílový stav existence“. Rokeach popisuje funkce hodnot jako všudypřítomné standardy, které řídí způsoby, jakými jedinec hodnotí sebe sama a ostatní, jak se prezentuje a jak se chová k druhým. Hodnoty pak dále ovlivňují jeho zájmy, postoje a udržení či změnu sebepojetí. Hodnoty se organizují do více či méně stabilních hodnotových hierarchií, které jsou výsledkem působení sociálních požadavků na jedné straně a individuálních potřeb na straně druhé (Rokeach & Regan, 1980).

Rokeach (in Prudký, 2009) pak dále rozpracoval teorii tří vzájemně se doplňujících složek hodnot. Zmiňuje složky kognitivní, afektivní a behaviorální. Kognitivní složka zahrnuje rozpoznání toho, co je správné a žádoucí (například jak má člověk jednat a k čemu směřovat). Podstatou afektivní složky je citový vztah jedince k určitému objektu. Složka behaviorální se vztahuje k jeho motivům a záměrům.

Významným přínosem Rokeachovy teorie je rozdělení hodnot na hodnoty instrumentální (instrumental values) a cílové (terminal values). Cílové hodnoty se vztahují k určitému konečnému cíli, ke kterému jedinec směřuje. Naproti tomu instrumentální hodnoty lze charakterizovat jako prostředky k dosažení tohoto cíle. Instrumentální cílové hodnoty lze zkoumat za pomoci Rokeachova průzkumu hodnot (Rokeach Value Survey). Dotazník obsahuje 18 cílových hodnot chápaných jako ideální konečné stavy a 18 instrumentálních hodnot chápaných jako ideální způsoby, jak těchto stavů dosáhnout. Jednotlivé hodnoty respondent hierarchicky uspořádává podle toho, jak jsou pro něj důležité a nakolik slouží jako řídicí principy jeho života (Rokeach, 1973). Mezi cílové hodnoty patří například pohodlný život (comfortable life), rovnost (equality), svoboda (freedom), vnitřní harmonie (inner harmony), pravé přátelství (true friendship) nebo štěstí (happiness). Mezi instrumentální hodnoty, které jsou na rozdíl od terminálních uvedeny jako přídavná jména, se řadí například odvážný (courageous), nezávislý (independent), milující (loving), poslušný (obedient), zodpovědný (responsible) nebo slušný (Rokeach & Regan, 1980).

3.3. Koncept hodnot a hodnotových orientací Shaloma Schwartze

Shalom Schwartz je sociální psycholog a vědec zabývající se především interkulturním výzkumem. Velkým přínosem pro studium hodnot je jeho teorie základních lidských hodnot (the theory of basic human values) a také konstrukce dotazníků, které slouží k jejich zkoumání. Schwartz se ve svých výzkumech zabýval otázkami obsahu a struktury hodnot (Schwartz, 1994), vztahem hodnot k různým proměnným (viz Schwartz, Capra & Vecchione, 2010; Schwartz & Rubel-Lifschitz, 2009) a interkulturním srovnáváním hodnotových preferencí (viz Schwartz & Bardi, 2001). Schwartz (1994) se ve své teorii snaží překonat přístup zabývající se izolovaně jednotlivým hodnotami. Upřednostňuje výzkum vzájemného vztahu hodnot a jejich

propojení. Poukazuje na to, že výsledné chování jedince není řízeno pouze jednou hodnotou, nýbrž mnoha protikladnými hodnotami a jejich vzájemnou interakcí.

Na základě svých výzkumů vytvořil Schwartz teorii, která charakterizuje hodnoty na základě jejich motivačních řídicích prvků. Jednotlivé hodnoty lze tedy uspořádat do kategorií na základě toho, jaký motivační prvek je navzájem spojuje. Schwartz popisuje deset motivačních typů individuálních hodnot a sedm typů kulturních hodnotových orientací. Tyto jsou běžně rozpoznávány napříč různými kulturami, ale jejich důležitost v životě příslušníků dané kultury se liší. Při formulaci těchto kategorií hodnot vycházel Schwartz z takzvaných univerzálních požadavků života, se kterými se jedinci a společnosti potýkají. Tyto požadavky vycházejí z potřeb jednotlivce jakožto biologického organismu, z potřeby sociální interakce a z potřeby dobrého fungování a přežití skupiny (Schwartz, 1994).

3.3.1. Individuální hodnoty

Základem Schwartzovy teorie individuálních hodnot je předpoklad, že existuje 10 motivačních typů hodnot. Jedná se o následující typy: moc (power), úspěch (achievement), hédonismus (hedonism), stimulace (stimulation), sebeurčení (self-direction), universalismus (universalism), benevolence (benevolence), tradice (tradition), konformita (conformity) a bezpečnost (security). (Schwartz, 1994) Podrobnější popis jednotlivých motivačních typů hodnot je uveden v tabulce č. 1.

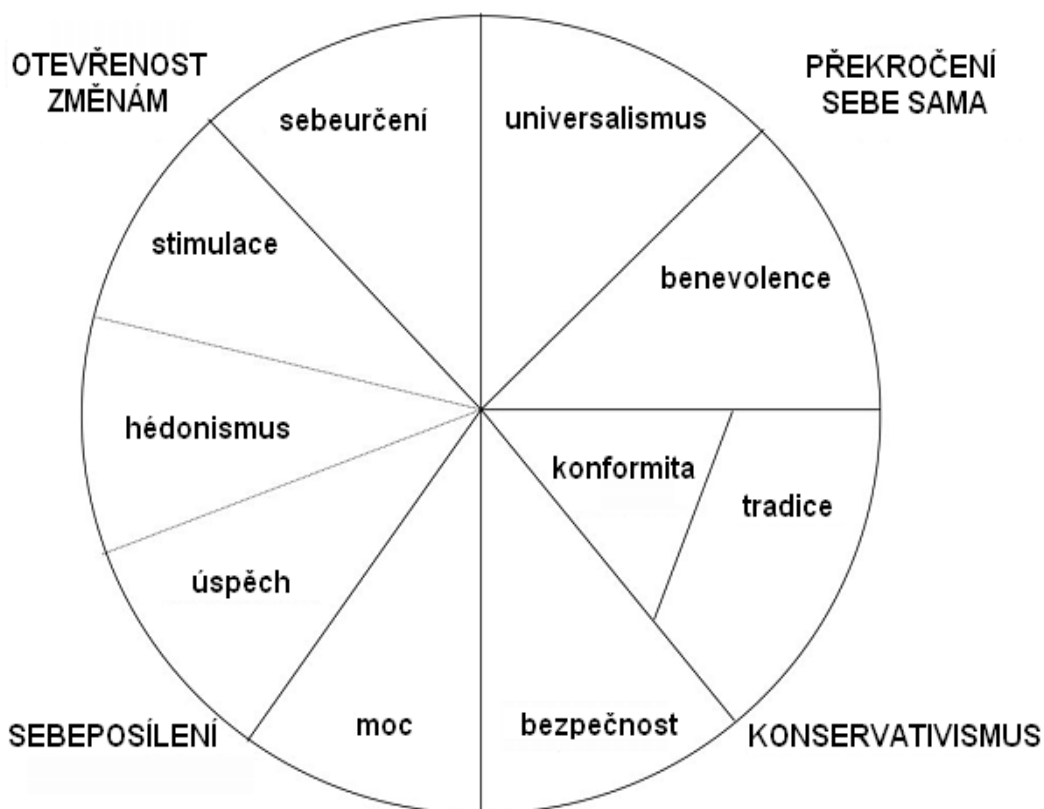
Jedná se o kategorie, z nichž každá má společný řídicí motivační prvek. Tento prvek spojuje jednotlivé hodnoty, kterými je motivační typ tvořen. Schwartz dále specifikuje, jak se jednotlivé motivační typy hodnot vztahují k sobě navzájem. Zabývá se zejména otázkou, které hodnoty jsou vzájemně kompatibilní a které jsou inkompatibilní. Schwartz vychází z toho, že jedná-li člověk v souladu s jednou hodnotou, dostává se do konfliktu s jinými hodnotami. Schwartzovo pojetí kompatibility a inkompatibility hodnot je graficky znázorněno na obrázku č. 1. Hodnoty, které jsou v protikladném vztahu, jsou umístěny naproti sobě. Naproti tomu hodnoty navzájem kompatibilní jsou umístěny vedle sebe. Zvláštní postavení mají kategorie tradice a konformita. Jejich umístění ve stejné výšce kruhu nasvědčuje tomu, že mají společný cíl, kterým je podřízení se sociálnímu očekávání. Jednotlivé motivační typy hodnot se dále seskupují do čtyř vyšších celků, které si lze představit jako

protikladné póly dvou dimenzí. První dimenze znázorňuje vztah mezi otevřeností změnám (openness to change) a konservativismem (conservation). Tato dimenze reprezentuje konflikt mezi tendencí k nezávislosti či změně a potřebou stability a neměnnosti. Protikladnými póly druhé dimenze je sebeposílení (self-enhancement) a překročení sebe sama (self-transcendence). Jedna strana této dimenze vyjadřuje potřebu sebeprosazení a dominance nad ostatními lidmi. Druhá strana reprezentuje tendenci ke spolupráci, pomoci druhým a potřebě žít s nimi v harmonii. Zvláštní postavení zde má kategorie hédonismus, která v sobě nese elementy otevřenosti změnám i osobnímu růstu (Davidov, Schmidt, & Schwartz, 2008).

Tab. 1: Motivační typy individuálních hodnot podle Bilsky a Schwartz (1994)

<i>Motivační typ hodnot</i>	<i>Motivační cíl</i>	<i>Specifické hodnoty</i>
Moc	získat sociální status, prestiž, kontrolu nad lidmi a různými zdroji	sociální moc, bohatství, autorita
Úspěch	dosažení úspěchu, demonstrace vlastních kompetencí,	úspěch, ambicióznost, schopnosti
Hédonismus	potěšení, užívání si života	požitok, potěšení
Stimulace	hledání vzrušení a nových podnětů v životě	odvaha, rozmanitý život, vzrušující život
Sebeurčení	nezávislost, řízení vlastního života	kreativita, svoboda, nezávislost, zvědavost
Universalismus	směřování k porozumění a toleranci; život v harmonii s ostatními lidmi a přírodou	moudrost, rovnost, spravedlnost, světový mír
Benevolence	blaho osob, se kterými je jedinec v častém kontaktu	odpovědnost, čestnost, loajalita
Tradice	žít v souladu se zvyky tradiční kultury a náboženství	skromnost, respekt, umírněnost, zbožnost
Konformita	vyhnout se porušování sociálních pravidel a nesouhlasu druhých	slušnost, úcta ke starším lidem, poslušnost
Bezpečnost	bezpečí, stabilita, harmonie společnosti, harmonie vztahů	bezpečí rodiny a národa, vzájemná výměna přízně

Obr. 1: Grafické znázornění vzájemných vztahů mezi motivačními typy individuálních hodnot podle Davidova, Schmidta a Schwartze (2008)

3.3.2. Kulturní hodnoty

Kulturní hodnoty jsou chápány jako hodnoty sdílené určitou společností. Jsou považovány za prvky ovlivňující chování lidí v dané společnosti, jejich přesvědčení a cíle. Jsou součástí jejich sociálních norem a praktik.

Základem Schwartzovy teorie kulturních hodnot a hodnotových orientací je sedm motivačních typů hodnot. Jedná se o následující: autonomie pocitů (affective autonomy), intelektová autonomie (intellectual autonomy) svázanost se skupinou

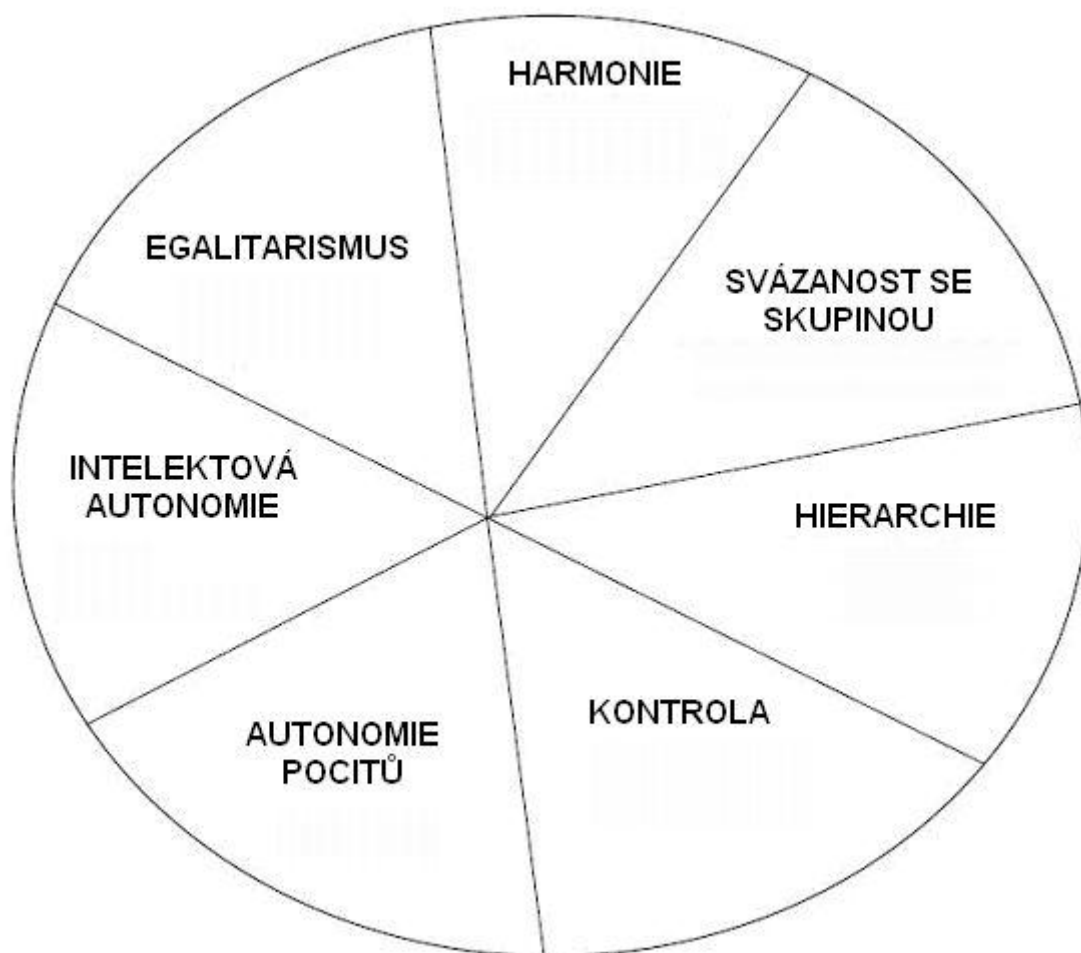
(embeddedness), hierarchie (hierarchy), egalitarismus (egalitarianism), kontrola (mastery) a harmonie (harmony). Tyto hodnoty se vyskytují ve všech společnostech. Rozdíl však spočívá v tom, jakou důležitost těmto hodnotám jednotlivé společnosti připsují.

Jednotlivé hodnotové typy tvoří společně tři bipolární dimenze. Tyto dimenze reprezentují možná uchopení vztahu mezi autonomií (intelektuální autonomií a autonomií pocitů) a svázaností se skupinou, hierarchií a rovností, kontrolou a harmonií (Bilsky & Schwartz, 1994).

Dimenze autonomie/svázanost se skupinou se dotýká problému hranic mezi jedincem a skupinou. Jinak řečeno, tato dimenze zachycuje, zda společnost klade větší důraz na autonomii jedince nebo na jeho angažovanost ve skupině. Upřednostňování autonomie se pojí s důrazem na jedinečnost, individualitu a vyjadřování individuálních preferencí, pocitů a názorů. Schwartz dále rozlišuje intelektuální autonomii a autonomii pocitů. Intelektuální autonomie je spojena s kreativitou, zvědavostí a myšlenkovou otevřeností. K autonomii pocitů se vážou hodnoty jako prožitek příjemného, proměnlivost života a vzrušující život. Kultura kladoucí důraz na propojenost jedince se společností nahlíží na jednotlivce jako na součást skupiny nebo většího kolektivu. Pro členy takové společnosti jsou důležité dobré sociální vztahy, příslušnost ke skupině a sdílení společných cílů. Důležitými hodnotami jsou například bezpečí, tradice nebo poslušnost. Další dimenzí je rovnost/hierarchie. Důraz na rovnost se pojí s úsilím o spolupráci, zájmem o blaho ostatních lidí a s celkově rovnostářským vnímáním druhých. Hodnoty vysoko ceněné v egalitářských společnostech jsou například rovnost, spravedlnost, nápomocnost nebo odpovědnost. Pro opačný pól této dimenze jsou typické hierarchické systémy s nerovnoměrným rozdělením moci, rolí a zdrojů. Ceněnými hodnotami jsou například moc, bohatství nebo sociální postavení. Dále pak se dimenze harmonie/kontrola vztahuje k míře potřeby ovládat nebo měnit své okolní prostředí. Krajní bod této dimenze zvaný harmonie vyjadřuje tendenci vnímat okolní svět jaký je, beze snahy na něm něco měnit. Hodnoty, které se k tomuto postoji pojí, jsou například mír nebo jednota s přírodou. Naproti tomu je kontrola spojována s potřebou aktivního zasahování a přizpůsobování si svého sociálního a přírodního prostředí podle svých představ. Důležité hodnoty jsou například úspěch nebo odvaha (Schwartz, 2006a).

Vzájemný vztah mezi motivačními typy kulturních hodnot je možné znázornit pomocí kruhového diagramu. Vzdálenost mezi hodnotovými typy vyjadřuje míru kompatibility nebo inkompatibility (Schwartz, 2006a).

Obr. 2: Grafické zobrazení vztahu mezi motivačními typy kulturních hodnot podle Schwartze (2006a)

3.4. Koncept hodnot Geerta Hofstedeho

Geert Hofstede je jedním ze současných autorů zabývajících se mimo jiné studiem kultury a kulturních hodnot. Jeho četné studie srovnávající jednotlivé kultury a národy mezi sebou přinesly zcela nový pohled na problematiku hodnot. Na základě výzkumů rozdílů mezi národními kulturami (prováděných se zaměstnanci poboček firmy IBM a studenty z různých zemí světa) vzniklo sedm dimenzí, pomocí kterých lze charakterizovat jednotlivé národy a jejich kulturní hodnoty. Jedná se o bipolární

dimenze, jejichž protilehlé póly označují protikladné hodnoty. Jednotlivé státy pak lze rozmístit na těchto dimenzích podle toho, ke kterému pólu se blíží. K tomuto účelu byl vytvořen dotazník zvaný Modul pro výzkum hodnot (VSM 08). Na základě odpovědí většího množství respondentů z daného státu lze vypočítat skóry, podle kterých je možné usuzovat na preferované kulturní hodnoty daného národa (Hofstede, 1983; Hofstede & Minkov, 2010).

3.4.1. Malá/velká vzdálenost moci (power distance)

Vzdálenost moci definují Hofstede a Hofstede (2006, s. 45) jako „rozsah, v němž méně mocní členové institucí a organizací v dané zemi předpokládají a přijímají skutečnost, že moc je rozdělována nerovně“. Pro kultury s velkou vzdáleností moci je charakteristické nerovnoměrné rozdělení zdrojů a velké rozdíly v oblasti postavení a pravomocí jednotlivých členů společnosti. Tato skutečnost se na první pohled odráží například v existenci sociálních tříd v dané společnosti. Rozdíly mezi jednotlivými třídami spočívají v odlišných možnostech využívat společenské hodnoty a získat moc.

Ve společnostech s malou vzdáleností moci převažuje názor, že by společenská nerovnost měla být minimalizována. Na všechny členy společnosti je zpravidla pohlíženo jako na sobě rovné. Naproti tomu kultury s velkou vzdáleností moci považují hierarchii a nerovnoměrné postavení svých členů za žádoucí. Společnost toleruje stav, kdy je moc soustředěna do rukou několika vysoce postavených jedinců, zatímco ostatní členové společnosti jsou v podřízeném postavení (Hofstede, 1983).

Ve společnostech s velkou vzdáleností moci je pravděpodobné, že budou děti vychovávány k respektování rodičů a jiných autorit. Naproti tomu ve společnostech s menší vzdáleností moci jsou děti vedeny k samostatnosti a nezávislosti (Hofstede & Hofstede, 2006)

3.4.2. Kolektivismus (collectivism) versus individualismus (individualism)

Na dimenzi kolektivismus/individualismus lze zachytit, jak je v jednotlivých společnostech chápáno postavení jedince ve vztahu ke skupině. Ve společnostech skórujících blíže individualismu převládají zájmy jednotlivce nad zájmy skupiny.

Svazky mezi lidmi jsou volné, jedinec se soustředí na své zájmy a projevuje svou individualitu. Naproti tomu u kolektivistických společností je nahlíženo na jedince jako na člena určité skupiny. Zájmy skupiny převažují nad individuálními zájmy a lidé jsou vázáni příslušností ke skupině, která jim za jejich loajalitu poskytuje výhody. V individualistických kulturách jsou děti vedeny k projevení své vlastní individuality, vlastních názorů a upřímnosti v prožívání. V kolektivistických kulturách se děti učí hodnotám jako například konformita nebo loajalita vůči skupině (Hofstede & Hofstede, 2006).

V kolektivistických kulturách je běžné, že jsou její příslušníci závislí na své členské skupině. Členská skupina ovlivňuje velkou měrou jejich hodnoty, názory a chování. Být členem dané skupiny je také významnou součástí identity jedince. Naproti tomu je v individualistických společnostech očekávána samostatnost a nezávislost. Členská skupina má minimální vliv na hodnoty, názory a identitu či sebepojetí jejich členů (Hofstede, 1983).

3.4.3. Femininita (femininity) versus maskulinita (masculinity)

Hofstede a Hofstede (2006) zavádějí škálu maskulinita/femininita, na které lze zaznamenat, jak se daná kultura staví k otázkám mužských a ženských rolí a k jejich vymezení, ohraničení a překrývání. Ve společnostech skórujících blízko pólu zvaného maskulinita jsou mužské a ženské role jasně dané a odlišené. Od mužů je očekávána průbojnost, orientace na výkon, asertivita a orientace na úspěch, ovšem ženy mají být mírné a orientované na vztahy. Ve společnostech blížících se pólu zvanému femininita se mužské a ženské role překrývají. Od obou pohlaví se očekává, že se jejich příslušníci budou chovat spíše nenáročně, jemně a nebudou se příliš prosazovat.

V maskulinních kulturách je důležitou hodnotou soutěživost a schopnost prosadit se, zatímco ve femininních kulturách se cení spolupráce, skromnost a dobré vztahy. V maskulinních kulturách je kladen důraz na úspěch, nezávislost a materiální zajištění. Ideálem je silný a úspěšný jedinec. Nicméně ve femininních společnostech se neočekává, že se její členové budou snažit být lepší než druzí. Jsou spíše vedeni k vytváření harmonických vztahů s ostatními lidmi a k péči o slabší (Hofstede, 1983).

Hofstede a Hofstede (2006) dále zkoumali rozdíly mezi skupinou mužů a žen zvláště v každé kultuře. Ve femininních společnostech skórují muži a ženy v podstatě

stejně s tím, že obě skupiny kladou důraz na jemné chování a podporující hodnoty. Naproti tomu v typicky maskulinních společnostech jsou velké rozdíly v tom, jak skórují ženy a muži. Obě pohlaví však mají tendenci projevovat více maskulinních tendencí, než je tomu ve femininních kulturách.

3.4.4. Vyhýbání se nejistotě (uncertainty avoidance)

Index vyhýbání se nejistotě uvádí, do jaké míry považuje daná kultura nejistotu a neznámé situace za ohrožující. Společnosti vykazující nízkou potřebu vyhýbání se nejistotě dobře snášejí nejednoznačné situace, nepředvídatelnost, neznámá rizika a vše nové a odlišné. Ve společnostech s vysokým vyhýbáním se nejistotě je tomu přesně naopak. Velký důraz je kladen na dochvilnost, přesnost a respektování pravidel. Tyto společnosti jsou také považovány za více úzkostné než společnosti dosahující vyššího skóru na této dimenzi. Mezi charakteristiky kultur s vysokou tendencí vyhýbat se nejistotě patří intenzivnější projevování emocí navenek. Další charakteristikou je vyšší náchylnost k rasismu a xenofobii, protože odlišnost je vnímána jako ohrožující (Hofstede & Hofstede, 2006).

Ve společnostech skórujících nízko na této škále je nejistota vnímána jako běžná součást života. S tímto přístupem se pojí nižší hladina úzkostnosti a celkového stresu. Takováto společnost je považována za méně konzervativní a striktní. Její příslušníci jsou všeobecně tolerantní a více otevření odlišnosti a dokonce i riziku. Naproti tomu společnosti skórující vysoko na této škále mají tendenci nejistotu eliminovat na minimum. Vytvářejí systém striktních pravidel a také sankcí za jejich porušování. Celkově se vyznačují vyšší úrovní úzkostnosti a stresu (Hofstede, 1983).

3.4.5. Krátkodobá orientace (short term orientation) versus dlouhodobá orientace (long term orientation)

Tato dimenze se vztahuje k problematice časové orientace. Některé kultury jsou zaměřené spíše na budoucnost (dlouhodobá orientace), jiné jsou orientované převážně na minulost a současnost (krátkodobá orientace). Kultury s dlouhodobou orientací se zaměřují na budoucí odměny. Hodnoty spojované s dlouhodobou orientací

jsou například vytrvalost a šetrnost. Naproti tomu kultury s krátkodobou orientací preferují okamžité uspokojení potřeb. Vysoce ceněnými hodnotami jsou sociální rituály, tradice, osobní klid, stálost a udržení si vlastní tváře. Pro tyto kultury jsou zároveň důležité vztahy s druhými lidmi, společenské závazky a úcta. Příslušníci kultur s dlouhodobou orientací se od příslušníků kultur s krátkodobou orientací pochopitelně také liší ve způsobu myšlení. V myšlení kultur s krátkodobou orientací je kladen důraz na hledání pravdy, absolutních kritérií dobra a zla a celkově převažuje analytické myšlení. Ve společnostech s dlouhodobou orientací převažuje syntetické myšlení. Pravda, dobro a zlo jsou vnímány jako relativní kategorie, závislé na okolnostech a době (Hofstede & Hofstede, 2006).

Velice důležitou hodnotou je pro společnost s dlouhodobou orientací rodina. Děti se v rodině učí vytrvalosti a trpělivosti v dosahování svých cílů. Jsou vedeny k upřímnosti, spolehlivosti a přizpůsobivosti. Naopak nejsou u nich podporovány tendence k sebeprosazování. V kulturách s krátkodobou orientací lze sledovat dva hlavní trendy. První směřuje k respektování sociálních pravidel a následování sociálních trendů. Druhý směřuje k okamžitému uspokojování potřeb. Hodnotami, na které je kladen důraz, jsou svoboda, úspěch a respektování osobních práv

(Hofstede & Minkov, 2010).

3.4.6. Umírněnost (restraint) versus požitky (indulgence)

Dimenze umírněnost/požitek poukazuje na to, jak jednotlivé kultury přistupují k chování souvisejícímu s potřebou stimulace a příjemných či nových zážitků. Společnosti skórující blíže pólu umírněnost mají tendenci regulovat a omezovat chování související s volným uspokojováním potřeb, užíváním si života a příjemných zážitků (zábava, trávení volného času s přáteli, sex, konzumní chování, atd.). Naopak společnosti skórující blíže opačnému pólu této dimenze mají tendenci toto chování akceptovat či podporovat (Hofstede, Hofstede, Minkov, & Vinken, 2008).

3.4.7. Skromnost (self-effacement) versus monumentalismus (monumentalism)

Na této dimenzi lze zaznamenat, jaké chování ve vztahu k sebe prezentaci společnost preferuje. Jinými slovy, pomocí této dimenze je možné vyjádřit, jestli společnost oceňuje skromnost a přizpůsobivost nebo spíše sebevědomé a hrdé chování. Tato dimenze se také vztahuje k pojetí flexibility a stálosti. Flexibilita je zde uváděna v souvislosti se skromností. Naproti tomu o stálosti se pojednává v souvislosti se sebejistým chováním (Hofstede, Hofstede, Minkov, & Vinken, 2008).

4. Kultura

4.1. Pojem kultura

Pojem kultura je velmi komplexní a jeho definice jsou rozmanité. Většina z nich se shoduje v tom, že se jedná o sdílené způsoby myšlení, chování a cítění, které jsou získané spíše než zděděné (Hofstede & Hofstede, 2006; Kottak, 1991). Soukup (2009, s. 23) uvádí, že „kultura je sdílený systém idejí, sociokulturních regulativů a artefaktů, které nutí členy určité společnosti myslet, jednat a vlastnit určitými způsoby, které si osvojují v procesu enkulturace“. Jiní autoři chápou kulturu jako určitý mentální program, pomocí kterého jedinec nahlíží na svět. Nanda a Warms (2009) uvádějí, že kultura je sdílený mentální model nebo program, pomocí kterého lidé chápou, organizují a kategorizují svět kolem sebe. Podle Kottaka (1991) patří mezi základní charakteristiky kultury to, že je sdílená, naučená a symbolická.

Hofstede a Hofstede (2006) zavádějí pojem software myslí jakožto ekvivalent již zmíněného pojmu mentální program. Pojem software myslí označuje vzorce myšlení, cítění a jednání, které jedinec získal od začátku svého života. Lze rozlišit tři úrovně mentálního programování, jimiž jsou lidská přirozenost, kultura a osobnost. Lidská přirozenost jakožto univerzální úroveň mentálního programu zahrnuje to, co mají všichni lidé společné. Jedná se o vrozenou dispozici k určitému fyzickému a

psychickému fungování. Právě kultura je tím faktorem, který ovlivňuje, jakým způsobem se u jejích příslušníků bude lidská přirozenost projevovat. Osobnost je naproti tomu jedinečným souborem mentálních programů ovlivněných současně kulturou a životní zkušeností jedince.

Z mnohoznačnosti tohoto pojmu vyplývá, že na kulturu můžeme nahlížet z různých úhlů pohledu. V následujících kapitolách proto budeme zmiňovat zejména ty aspekty kultury, které se vztahují k tématu hodnot.

4.2. Pojem kultura a jeho možná chápání

V širším pojetí lze kulturu chápat jako vše, co odlišuje člověka od jiných živočišných druhů. Slovo kultura v tomto případě vyjadřuje vše, co je produkováno lidmi. Patří sem umění, zvyky, vědění a mnoho dalších kategorií. V užším pojetí lze kulturu vnímat jako specifické vlastnosti určitého společenství. Za společenství můžeme z tohoto pohledu považovat i jednotlivé národy, takže hovoříme například o české kultuře, německé kultuře a dalších národních kulturách. V tomto pojetí je kultura tím, co odlišuje jednu společnost od druhé a současně spojuje navzájem členy patřící do jedné kultury (Bogata, 1992).

Z jiného pohledu lze na kulturu nahlížet na základě následujících tří úrovní. První úroveň je již výše zmíněné pojetí, kdy slovem kultura označujeme vše vztahující se k člověku a jeho činnosti. V této souvislosti se používá pojem generická kultura. Druhou úrovní je pak chápání kultury v distributivním smyslu. V tomto pojetí studujeme kultury a subkultury, které je možné identifikovat v čase a prostoru. Zabýváme se tedy jednotlivými kulturami ve smyslu konkrétních společenství a sledujeme, v čem se navzájem podobají a liší. Třetí možností je zkoumání kultury na úrovni jednotlivce. V této oblasti se můžeme zabývat vztahem kultury a osobnosti a také studiem socializace a enkulturace (Maříková, Petrusek, & Vodáková, 1996).

4.3. Kultura a její součásti

Vědci zabývající se studiem kultury si kladou otázku, čím vším se kultura projevuje a co je její součástí. Mnoho z nich v této souvislosti zmiňuje jazyk, tradice, pravidla společenského chování, umění, předměty nesoucí určitý význam, uspořádání společnosti atd. (Nanda & Warms, 2009). Jazyk a předměty bychom mohli souhrnně označit jako symboly a tradice společně s pravidly společenského chování jako rituály. Tato klasifikace odpovídá tomu, jak projevy kultury chápou Hofstede a Hofstede (2006) ve svém „cibulovém diagramu“. Diagram znázorňuje čtyři úrovně projevů kultury, kterými jsou hodnoty, rituály, hrdinové a symboly. Hodnoty tvořící jádro kultury jsou zobrazeny uprostřed, zatímco symboly jakožto nejvíce proměnlivé jsou umístěny ve svrchní vrstvě. Symboly jsou například slova jazyka, gesta, předměty, móda nebo znaky společenského postavení, které se v průběhu času mění. Hrdinové jsou osoby známé pro všechny příslušníky dané kultury. Může se přitom jednat o skutečné osoby nebo o fiktivní postavy. Každá kultura má své společenské a náboženské ceremonie, které označujeme pojmem rituály. Provádění rituálů se v současnosti může jevit jako bezpředmětné, avšak pro posilování skupinové soudržnosti a kulturní identity má nedocenitelný význam. Nejstabilnější složkou cibulového diagramu jsou hodnoty, které tvoří samotné jádro kultury. Panuje shoda názorů v tom, že hodnoty slouží k vytváření společné identity a posilování soudržnosti daného společenství.

Podobně jako Hofstede a Hofstede (2006) hovoří o úrovních projevů kultury Prudký (2009), který zmiňuje takzvané základní roviny kultury. Obě teorie mají některé prvky společné, v jiných oblastech se však rozcházejí. Prudký (2009, s. 46) hovoří o rovině „výtvorů lidské práce (artefaktů), o rovině sociokulturních regulativů (hodnot, norem, vzorců, pravidel), rovině idejí (kognitivních a symbolických systémů) a rovině institucí organizujících lidské chování.“

4.4. Úrovně kultury

Z velkého množství možných klasifikací úrovní kultury lze vzhledem k zaměření této práce zmínit Kottaka (1991), který rozlišuje národní kulturu, mezinárodní kulturu a subkulturu. Národní kultura je chápána jako veškeré zkušenosti, vzorce chování a myšlení sdílené příslušníky jednoho národa. Mezinárodní kultura, jak

již název napovídá, národnostní hranice překračuje. Pojem subkultura pak označuje kulturní tradice, symboly a vzorce sdílené specifickými skupinami lidí v rámci jednoho národa. Jako subkultury lze chápat jednotlivé společenské třídy, náboženské skupiny nebo etnické či jazykové skupiny. Podobně uvažují i Hofstede a Hofstede (2006), kteří hovoří o úrovních kultury ve smyslu struktur, které společně utvářejí mentální program jedince. Zmiňují úroveň národní, regionální, náboženskou, jazykovou, dále pak úroveň pohlaví, generace, sociální třídy nebo kultury organizace.

Klasifikace uvedená v předchozím odstavci napovídá tomu, že se kultura nevztahuje pouze k jedincům žijícím na území určitého státu, ale týká se i skupin přesahujících rámec určitého území. Můžeme například hovořit o mužské nebo ženské kultuře, přičemž bude zřejmé, že příslušníci jednoho či druhého pohlaví budou sdílet některé shodné charakteristiky bez ohledu na to, kde žijí. Vedle společných charakteristik budou příslušníci dané kultury pravděpodobně vykazovat i odlišné znaky ovlivněné právě prostředím, ve kterém žijí. Rozdílná bude kupříkladu ženská kultura v Severní Americe ve srovnání s ženskou kulturou arabských zemí (Hofstede & Hofstede 2006). Zatímco na jedné straně existují kultury přesahující hranice určitého území, na straně druhé můžeme hovořit o subkulturách vyskytujících se jako minoritní skupiny v rámci dominantní kultury (Nanda & Warmas, 2009).

4.5. Kultury, jejich vzájemné ovlivňování a procesy proměny

Proměny kultury v čase se označují termínem kulturní změny. Zpravidla se dělí na exogenní a endogenní. K endogenním změnám dochází v důsledku procesů invence, inovace a reinterpretace. Pojmem invence se označují různé vynálezy, které zásadním způsobem ovlivňují život v dané kultuře. Reinterpretace kulturního prvku se odehrává prostřednictvím změny pohledu na něj či na jeho využití. Dále pak k exogenním změnám dochází na základě působení vnějších vlivů. Příkladem je difúze kulturních prvků (Soukup 2009). Pod pojmem difúze lze rozumět prolínání kulturních prvků, ke kterému dochází například vlivem válek, obchodního styku mezi zeměmi nebo migrací obyvatel. Výše uvedené jsou příklady přímé difúze, kterou Kottak (1991) odlišuje od difúze nepřímé. O nepřímé difúzi hovoříme v případě, že se kulturní prvky jedné kulturní skupiny dostávají prostřednictvím jiného seskupení lidí k další kulturní skupině.

Zvláštním jevem je akulturace, ke které dochází v případě dlouhodobého a intenzivního kontaktu rozdílných kultur. Na rozdíl od difúze, která může probíhat i zprostředkovaně, akulturace probíhá na základě přímého kontaktu (Kottak, 1991). Jestliže je působení kultur obousměrné, hovoříme o vzájemné výměně kulturních prvků. V případě jednostranného vlivu se jedná o asimilaci jedné kultury s kulturou dominantní (Soukup, 2009).

Hofstede a Hofstede (2006) upřesňují, že kulturní změny neprobíhají ve všech vrstvách kultury rovnoměrně. Nejrychleji podléhají změnám prvky kultury uvedené ve svrchních částech cibulového diagramu. Nejvíce patrné jsou tedy změny v kategoriích symboly a hrdinové. Jádrová část kultury, kde patří hodnoty, mají tendenci setrvávat po dlouhou dobu téměř neměnné. Jako důvod uvádějí Hofstede a Hofstede fakt, že si člověk osvojuje hodnoty v raném dětství od rodičů, kteří si je stejným způsobem osvojili od předchozí generace. Nejvíce odolné změně se zdají být hodnoty související s národní, regionální a rodovou vrstvou kultury. Závěrem se dá říci, že hodnoty jako cíle nebo regulátory chování zůstávají neměnné, avšak mění se praktiky a prostředky vedoucí k jejich naplnění.

4.6. Příčiny rozdílů mezi kulturami

Za prvotní zdroj rozdílů mezi kulturami považují Hofstede a Hofstede (2006) odlišné přírodní podmínky, ve kterých se jednotlivé kulturní skupiny vyvíjely. Potřeba přežít měla v odlišných podmínkách za příčinu vznik odlišných kulturních řešení. Tyto podmínky vedly k vytvoření specifického společenského řádu, pravidel chování a konečně i kultury.

Hofstede a Hofstede (2006) přikládají ve vztahu ke kulturní diverzitě velkou důležitost vlivu klimatických změn, válečných konfliktů, migrace, náboženství a technických inovací. Válečné konflikty a klimatické změny jsou v antropologické terminologii označovány jako exogenní změny kultury, zatímco vynálezy se řadí mezi endogenní změny (Soukup, 2009). Nelze opomenout ani změny způsobené vzájemným působením více kultur a dalších faktorů, kterými jsme se zabývali v předchozí kapitole.

4.7. Funkce hodnot ve vztahu ke kultuře

4.7.1. Hodnoty jako stavební kameny kultury

Hofstede a Hofstede (2006) ve shodě se Soukupem (2009) považují hodnoty za základní stavební kameny každé kultury. Zatímco Soukup řadí hodnoty do kategorie symbolů, Hofstede a Hofstede jim přidělují samostatnou pozici v úplném jádru kultury. Podle nich jsou hodnoty jakožto jádro kultury nejstabilnějším prvkem a jako takové nejvíce odolné vůči jakýmkoliv změnám. I když se některé vrstvy kultury (například symboly nebo rituály) mění, hodnoty zůstávají nejdéle stabilní.

Hodnoty jsou jako součást kultury předávány z generace na generaci v procesu enkulturace a socializace. Člověk si je osvojuje v průběhu celého života, přičemž klíčovým obdobím je rané dětství. Každá nová generace si v tomto období osvojuje hodnoty od předchozí generace. Toto považují Hofstede a Hofstede (2006) za příčinu již zmíněné stability hodnot ve stále se měnícím prostředí.

4.7.2. Hodnoty jako zdroje kulturní a sociální soudržnosti

Kultura a její hodnoty slouží také jako zdroj identity jednotlivců a skupin. Prostřednictvím ztotožnění se s hodnotami určité skupiny nebo kultury může člověk sám sebe identifikovat jako jejího člena. Tím získává jedinec novou identitu člena specifické skupiny, národa nebo kulturního seskupení (Prudký, 2009).

Hodnoty mají současně velký význam pro soudržnost různých sociálních skupin. Podle toho, do jaké míry se jedinec identifikuje se skupinou, se také identifikuje s jejími hodnotami. Například Helus (1976) hovoří o hodnotách (spolu s normami a přesvědčeními) jako o normativních činitelích určité společenské skupiny. Skupina se prostřednictvím svých hodnot vymezuje vůči svému okolí. Hodnoty zároveň slouží jako nepsaná pravidla dané skupiny.

5. Hodnoty ve vztahu k jiným proměnným

V předchozí kapitole jsme se věnovali kultuře a jejím vlivům na hodnotové preference. Aby naše pojednání o hodnotách bylo kompletní, zaměříme se v následujícím textu na další faktory, které zásadním způsobem ovlivňují lidské hodnoty a hodnotové preference. Jelikož je těchto faktorů mnoho, omezíme se pouze na ty, se kterými budeme dále pracovat ve výzkumné části práce.

5.1. Hodnoty ve vztahu k rodině a rodinnému prostředí

Člověk se učí hodnotám v procesu socializace, při kterém se dostává do kontaktu s různými sociálními skupinami. První sociální skupinou, se kterou se jedince hned po svém narození dostává do kontaktu, je rodina.

O přenosu hodnot v rodinném prostředí se v zmiňuje mnoho studií (viz Grusec & Goodnow, 1994; Knafo & Schwartz, 2003). Grusec a Goodnow (1994) hovoří o dvou krocích v přenosu hodnot v rodině. První rokem je správné porozumění rodičovským hodnotám ze strany dítěte. Druhým krokem je jejich přijetí nebo zamítnutí ze strany dítěte. Pro správné porozumění hodnotám je důležitá jasnost, srozumitelnost a konzistence v komunikaci s dítětem. Na to, zda dítě přijme nebo nepřijme dané hodnoty, má vliv mnoho faktorů. Důležité je například to, zda dítě považuje chování rodiče za adekvátní vzhledem k dané situaci. Dále zde hraje roli motivace k přijetí hodnot a celkové rodinné prostředí. Pozitivní vliv na přijetí hodnot má například to, zda dítě cítí určitou nenucenost a možnost volby ve vztahu k hodnotám. K úspěšnému přenosu hodnot dochází podle Knafo a Schwartze (2003) v prostředí, které je vnímavé a přijímající. Proces přenosu hodnot je naopak komplikován, jestliže je chování rodičů inkonzistentní, hodnoty jsou prosazovány autokraticky a rodinné prostředí je celkově indiferentní.

Pratt, Norris, Hebblethwaite a Arnold (2008) se zabývali otázkou, jakou roli hrají v procesu přenosu hodnot jednotliví členové rodiny. Zjistili, že od rodičů, kteří hrají v tomto procesu zásadní roli, se dítě učí hodnotám zejména na základě interakce a přímé zkušenosti s nimi. Naproti tomu prarodiče mají na dítě v tomto ohledu menší vliv. Dítě se učí hodnotám nepřímo, především na základě pozorování a reflektování příkladů

z jejich života. Pratt et al. dále zjistili, že v rodinách, které vykazují vysokou úroveň generativity, je větší šance, že dítě přijme hodnoty rodičů za své.

Mnohé studie se také zabývaly hodnotovými preferencemi dětí žijících v rodinách, které jsou z nějakého důvodu nekompletní (viz Barber & Eccles, 1992; Parish, Hattrup & Rosenblatt, 1980). Barber a Eccles (1992) předpokládají, že děti z rodin s jedním rodičem se liší od dětí z kompletních rodin především v tom, jaké mají hodnotové preference v oblasti rodinných vztahů a jak přistupují k mužským a ženským rolím. Naproti tomu došli Parish et al. (1980) k závěru, že děti z rozvedených rodin kladou ve srovnání s dětmi z nerozvedených rodin větší důraz na následující hodnoty: zralá láska (mature love), osobní respekt (self-respect) a zdvořilost (polite). Děti z rodin, kde otec zemřel, tvoří skupinu, která klade vůbec nejnižší důraz na tyto tři hodnoty. Parish et al. se dále zabývali rozdíly mezi chlapci a dívkami. Zjistili, že dívky z rozvedených rodin kladly větší důraz na hodnoty štěstí (happiness) a bezpečí rodiny (family security). Chlapci z rodin, kde otec zemřel, kladli ve srovnání se všemi ostatními skupinami nejnižší důraz na hodnotu zralá láska.

Kretschmer a Pike (2010) se zabývali sourozeneckými vztahy a jejich vlivem na hodnotové preference. Poukazují na to, že dítě se učí hodnotám nejen od rodičů, ale také od svých sourozenců. I když se rodiče snaží vést všechny své děti ke stejným hodnotám, hodnotové preference jednotlivých dětí se i přesto různí. Kretschmer a Pike se dále zabývali tím, jaký vliv mají vzájemné sourozenecké vztahy na sdílení společných hodnot mezi sourozenci. Na základě výsledků jejich studie provedené za pomoci Schwartzova Dotazníku hodnotových portrétů (Portrait Values Questionnaire) lze předpokládat, že vysoká míra soutěživosti mezi sourozenci má vliv na vznik podobnosti v hodnotových preferencích spojených s mocí, úspěchem a materialismem.

5.2. Hodnoty a vzdělání

Škola je hned po rodině další sociální instituce, která velkou měrou ovlivňuje lidské hodnoty a hodnotové preference. Škola ovlivňuje hodnoty žáků a studentů různými způsoby. Žádoucí hodnoty jsou předávány formou učebnicových textů, školních pravidel a především učiteli samotnými.

Steinmetz, Schmidt, Tina-Booh, Wiczorek a Schwartz (2009) se za pomoci Schwartzova průzkumu hodnot zabývali srovnáním hodnotových preferencí osob

s různou úrovní vzdělání. Podle jejich závěrů se hodnotové preference v závislosti na úrovni vzdělání liší. Například respondenti s nižší úrovní vzdělání kladli větší důraz na hodnoty spadající do motivačního typu bezpečí, tradice a konformita.

Tématu předávání hodnot prostřednictvím výuky ve škole je věnováno hodně pozornosti (viz Butroyd & Somekh, 2001; Lovat & Clement, 2008). Butroyd a Somekh (2001) studovali vliv učitelovy aprobace na to, jaké hodnoty u svých studentů podporuje a jakým způsobem je předává. Podle jejich závěrů existují mezi učiteli přírodovědně zaměřených předmětů a učiteli humanitně zaměřených předmětů rozdíly v tom, na které hodnoty kladou důraz.

Mnoho pozornosti bylo věnováno také hodnotovým preferencím samotných studentů (viz Divisenko, 2009; Sheldon & Krieger, 2004). Četné studie se zaměřují na porovnání hodnotových preferencí studentů různých studijních oborů (viz. Parsons, 1989; Shaw & Duys, 2005). Myyry a Helkama (2001) se za pomoci Schwartzova průzkumu hodnot zabývali srovnáním hodnotových preferencí studentů sociálních věd, technických oborů a ekonomicky zaměřených oborů. Došli k závěru, že studenti sociálních oborů kladli větší důraz na universalismus, spiritualitu a benevolenci. Studenti ekonomických oborů hodnotili nejvýše úspěch. Studenti technických oborů kladli největší důraz na bezpečí.

Studie zabývající se hodnotami studentů psychologie jsou ojedinělé. Například Furnham (1988) vzájemně porovnával hodnotové preference studentů medicíny, ošetrovatelství a psychologie. S použitím Rokeachova průzkumu hodnot sledoval, jak se liší hodnotové preference všech tří skupin studentů v oblasti terminálních a instrumentálních hodnot. Došel ke zjištění, že studenti ošetrovatelství a medicíny jsou si navzájem v oblasti hodnotových preferencí podobní, zatímco studenti psychologie se od obou skupin značně odlišují.

5.3. Hodnoty ve vztahu k genderovým rozdílům

Příslušnost k mužskému nebo ženskému pohlaví je dalším faktorem, který ovlivňuje hodnotové preference. Jak poznamenávají Hofstede a Hofstede (2006), příslušnost k mužskému nebo ženskému pohlaví je jednou z mnoha úrovní mentálního programování jedince. Jelikož dívky a chlapci jsou vychováni ve většině kultur

poněkud odlišně, lze očekávat mnohé rozdíly v hodnotových preferencích mezi pohlavími.

Genderové rozdíly v oblasti hodnotových preferencí jsou častým námětem studií. Jelikož výzkumů na toto téma proběhlo mnoho, budeme se zde věnovat především těm, které vycházejí z hodnotových konceptů Milтона Rokeache a Shaloma Schwartze. Například Ryker (1992) studoval genderové rozdíly v hodnotových preferencích mužů a žen za pomoci Rokeachova hodnotového dotazníku a Schwartzova průzkumu hodnot (Rokeach, 1973; Schwartz, 1994). Rozdíly v oblasti terminálních hodnot spočívaly v tom, že muži kladli větší důraz na následující hodnoty: pohodlný život (comfortable life), vzrušující život (exciting life) a společenské uznání (social recognition). Ženy považovaly za nejdůležitější světový mír (a world at peace), rovnost (equality) a vnitřní harmonii (inner harmony). V oblasti instrumentálních hodnot preferovali muži slušnost (politeness), sebekontrolu (self-control) a poslušnost (obedience). Pro ženy byla důležitější nezávislost (independence). Muži dále přikládali větší důležitost hodnotám, které Schwartz řadí do hodnotového typu hédonismus, stimulace a konformita. Pro ženy byly důležitější hodnoty jako je universalismus a sebeurčení. Ryckman a Houston (2003) se zabývali hodnotovými preferencemi mužů a žen za pomoci Schwartzova průzkumu hodnot. Ve srovnání s Rykerem však došli k poněkud jiným závěrům. Ženy podle nich přikládaly větší důležitost hodnotám jako benevolence, bezpečí, universalismus nebo dokonce úspěch. Naproti tomu ženy a muži kladli stejně velký důraz na hodnoty spadající do skupiny hédonismus, moc, stimulace a sebeurčení.

Studie zabývající se rozdíly v hodnotových preferencích mužů a žen se mnohdy rozcházejí ve svých závěrech. Je nutné přitom zvážit, že jednotlivé studie byly provedeny v různých zemích, které se mohou od sebe kulturně lišit. Lze tedy předpokládat, že socializace dívek a chlapců a následně i mužské a ženské role, mohou být v různých kulturách odlišné.

6. Srovnání České republiky a Nizozemska

Jelikož se v naší práci zabýváme srovnáním hodnotových preferencí studentů z České republiky a z Nizozemska, považujeme za důležité zmínit základní fakta a demografické údaje týkající se obou zemí. V první části této kapitoly zmíníme základní

informace a provedeme srovnání obou zemí. V další kapitole budeme porovnávat obě země v oblasti hodnotových preferencí. Budeme se zabývat poznatky, které vyplývají ze studií Geerta Hofstedeho, Ronalda Ingleharta a Shaloma Schwartze.

6.1. Srovnání České republiky a Nizozemska: Základní fakta a demografické údaje

Česká republika je zemí ležící ve střední Evropě s rozlohou 78 864 m² a přibližně 10 miliony obyvateli (Euroskop.cz: Česká republika, 2010). Nizozemsko se nachází na severozápad od České republiky. Se svou rozlohou 41 526 km² je menší než Česká republika, ale svým počtem přibližně 16 milionů obyvatel Českou republiku převyšuje. Nizozemsko patří mezi státy s nejvyšší hustotou osídlení.

Česká republika je územně rozdělena na 14 krajů. Nizozemsko se dělí na 12 provincií a dvě zámořská území. Oficiální název Nizozemska je Království Nizozemsko. Jedná se o konstituční monarchii, v jejímž čele stojí od roku 1980 královna Beatrix Wilhelmina Armgard (Euroskop.cz: Nizozemsko, 2010).

Většina osob žijících na území české republiky se hlásí k české národnosti. Mezi národnostní menšiny patří obyvatelé Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu, Polska a Ruska (Český statistický úřad: Počet cizinců v ČR, 2010). K roku 2001 se uvádí, že 94,1 % obyvatel je české národnosti. 1,9 % obyvatel se hlásí ke slovenské národnosti a 4 % obyvatel jsou jiné národnosti (Euroskop.cz: Česká republika, 2010). V Nizozemsku žijí kromě většinové populace obyvatelé Maroka, Nizozemských Antil a Aruby. Dále jsou to obyvatelé Surinamu, Turecka a také obyvatelé okolních evropských států. K roku 2010 se uvádí, že 83 % obyvatel se hlásí k nizozemské národnosti a 17 % obyvatel jsou příslušníci jiných národností (Euroskop.cz: Věcně o Evropě, 2010).

Zatímco Česká republika má pouze jeden úřední jazyk, v Nizozemsku existují úřední jazyky dva. Vedle holandštiny je to fríština, která je ovšem méně rozšířená. Kromě standardní nizozemštiny zde existuje velké množství dialektů. Každá provincie má zpravidla svůj vlastní dialekt (Language in the Netherlands, 2010). V České republice lze také nalézt četné dialekty. Hovoříme zpravidla o slezském dialektu, jihomoravském dialektu a nářečí střední Moravy (hanáckém dialektu) (Czech Republic: Czech Language, 2010).

Většina obyvatel České republiky je bez náboženského vyznání. K roku 2001 tvořili věřící pouze 41 % z celkové populace. Nejvíce rozšířené je římskokatolické vyznání. Hned po něm je to protestantismus a následují jiná náboženství (Euroskop.cz: Česká republika, 2010). Nizozemsko má ve srovnání s ostatními zeměmi světa také poměrně velké zastoupení nevěřících obyvatel. V porovnání s Českou republikou je však jejich počet menší. V roce 2001 tvořil obyvatelé bez vyznání 41 % z celkové populace Nizozemska. Většina obyvatel se hlásí k římskokatolickému náboženství. Dále je rozšířené dánské reformované náboženství, kalvinismus, islám a jiná náboženství (Euroskop.cz: Nizozemsko, 2010).

Struktura vzdělanosti obyvatel nad 15 let v České republice k roku 2003 vypadá následovně: 22,7 % osob se základním vzděláním nebo bez vzdělání, 67,9 % obyvatel se středoškolským vzděláním a 9,5 % obyvatel s vysokoškolským vzděláním. V Nizozemsku byly zjištěny k roku 2003 následující údaje: 40,1 % osob se základním vzděláním nebo bez vzdělání, 40,2 % obyvatel se středoškolským vzděláním a 19,7 % obyvatel s vysokoškolským vzděláním (Šimek & Tvrđý, 2005).

6.2. Srovnání České republiky a Nizozemska: Hodnotové preference

6.2.1. Srovnání České republiky a Nizozemska na Hofstedeho dimenzích kulturních hodnot

Nejprve zmíníme odlišnosti v oblasti kulturních hodnot, které plynou z výzkumů Hofstedeho a Hofstedeho (2006), kteří srovnávali 74 zemí světa podle toho, jak skórovaly na jednotlivých dimenzích národních kultur. Pro každou zemi byly na jednotlivých dimenzích vypočítány skóry. Podle výše skóru bylo každé zemi následně přiřazeno místo v pořadí všech 74 zemí. Veškeré následující údaje pocházejí z výzkumů Hofstedeho a Hofstedeho.

Výsledky napovídají tomu, že v České republice je vzdálenost moci větší než v Nizozemsku. Česká republika zaujímá společně se Španělskem 45.- 46. místo a Nizozemsko se umístilo na 61. místě (seřazeno od nejvyšší hodnoty vzdálenosti moci po nejnižší).

Na dimenzi kolektivismus/individualismus se Nizozemsko jeví jako vysoce individualistické. Společně s Kanadou a Maďarskem obsadilo 4.-6. místo (seřazeno od individualistických po kolektivistické země). Česká republika ve srovnání s jinými zeměmi také skórovala poměrně vysoko, ale ve srovnání s Nizozemskem obsadila až 26. místo.

Zatímco Nizozemsko se jeví spíše jako femininní země, Česká republika skóruje blíže pólu maskulinita. Česká republika obsadila 25.-27. místo společně s Řeckem a Hongkongem. Nizozemsko se umístilo na 72. místě. (seřazeno od zemí s vysokým skórem maskulinity po země s vysokým skórem femininity).

Obyvatelé České republiky mají větší potřebu vyhýbat se nejistotě než obyvatelé Nizozemska. Česká republika se umístila na 34. místě, zatímco Nizozemsko se umístilo na 53. místě (seřazeno od nejvyšší hodnoty vyhýbání se nejistotě po nejnižší).

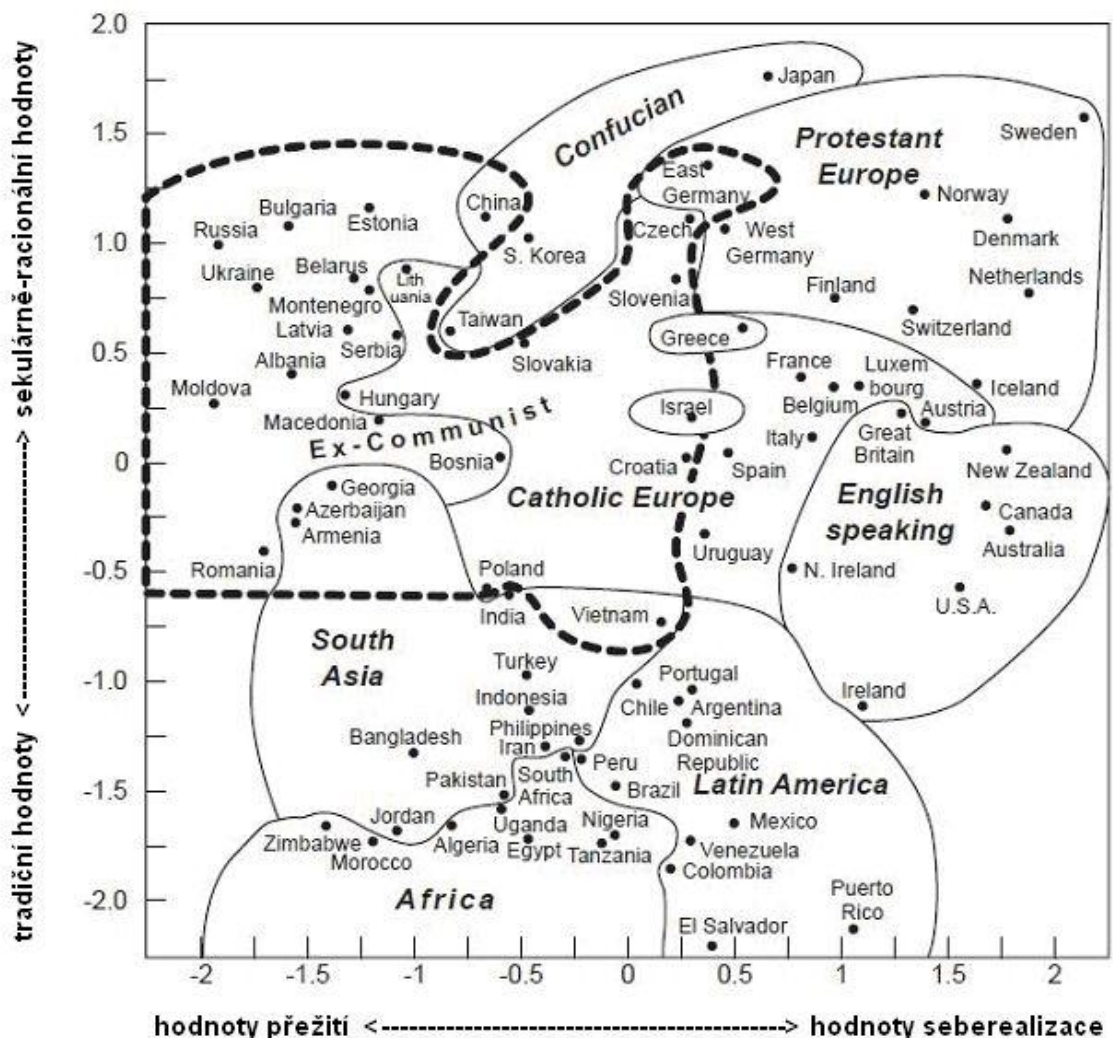
Na dimenzi dlouhodobá/krátkodobá orientace bylo hodnoceno pouze 39 zemí. Každá země byla opět umístěna v pořadí podle dosaženého skóru. Výzkum naznačuje, že Česká republika je zemí s převážně krátkodobou orientací. Naproti tomu převažuje u obyvatel Nizozemska spíše dlouhodobá orientace. Nizozemsko se nachází na 13.-14. místě společně s Norskem. Česká republika je na 38. místě (seřazeno od zemí s dlouhodobou orientací po země s krátkodobou orientací).

6.2.2. Srovnání České republiky a Nizozemska na základě výzkumu Ronalda Ingleharta

Ronald Inglehart (2006) zkoumal hodnotové preference různých kultur ve vztahu k jejich ekonomické situaci a technické vyspělosti. Výsledky jeho studií napovídají tomu, že ekonomická a technická vyspělost dané země má vliv na to, jaké hodnoty její obyvatelé upřednostňují. Na dimenzi tradiční versus sekulárně-racionální hodnoty skórují ekonomicky stabilní společnosti blíže pólu sekulárně-racionální. Na dimenzi hodnoty přežití versus seberealizace skórují technicky vyspělé a ekonomicky stabilní společnosti blíže pólu seberealizace. Společnosti upřednostňující seberealizaci kladou větší důraz na postmateriální hodnoty, zatímco kultury více zaměřené na přežití kladou důraz na materiální hodnoty.

Na základě grafu lze srovnat pozici České republiky a Nizozemska na dimenzích tradiční versus sekulárně-racionální hodnoty a hodnoty přežití versus hodnoty seberealizace. Na dimenzi tradiční/sekulárně-racionální hodnoty skóruje Česká republika podobně jako Nizozemsko. Obyvatelé obou zemí se spíše než k tradičním hodnotám přiklánějí k sekulárně-racionálním hodnotám.

Obr. 3: Umístění jednotlivých zemí světa na dimenzích tradiční/sekulárně-racionální hodnoty a hodnoty přežití/hodnoty seberealizace podle Ingleharta (2006)

6.2.3. Srovnání České republiky a Nizozemska na základě výsledků výzkumu Shaloma Schwartz

Podle hodnotové teorie Shaloma Schwartz (2006b) lze vzájemně srovnávat jednotlivé země za základě sedmi kulturních hodnotových typů, které lze chápat také jako póly tří dimenzí. Pozice jednotlivých zemí vzhledem k hodnotovým typům jsou zobrazeny na obrázku č. 3. Každý hodnotový typ je zobrazen pomocí šipky, kterou si lze představit jako polopřímku navazující na šipku. Poblíž konce polopřímky se nachází hodnota, která je považována za opačný pól dimenze. Pozici jednotlivých zemí lze určit tak, že od polopřímky představující danou dimenzi vztyčíme kolmici k bodu představujícímu určitou zemi

Podle Schwartz (2006b) skóruje Česká republika ve srovnání s Nizozemskem blíže pólu svázanost se skupinou, zatímco Nizozemsko skóruje blíže pólu intelektová autonomie a autonomie pocitů. V případě hodnotového typu harmonie se Nizozemsko a Česká republika nacházejí velice blízko sebe. Nizozemsko však ve srovnání s Českou republikou skóruje blíž pólu harmonie. U hodnotového typu kontrola dosahuje Česká republika nižšího skóru než Nizozemsko. V případě hodnotového typu egalitarismus dosahuje Česká republika ve srovnání s Nizozemskem nižšího skóru. U hodnotového typu hierarchie skórují obě země podobně. Česká republika však skóruje blíže pólu hierarchie než Nizozemsko.

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

7. Výzkumný problém a cíle práce

Téma rozdílů mezi kulturami je v současné době velice oblíbené. Nejvíce pozornosti je věnováno především viditelným rozdílům mezi kulturami, jako jsou například rozdíly v chování a v životním stylu. Méně zájmu se ale soustředí na to, co je méně nápadné a co je mnohdy skrytou podstatou výše zmíněných rozdílů mezi kulturami. Právě rozdíly v hodnotách patří mezi faktory vysvětlující mnohé odlišnosti mezi kulturami a zároveň usnadňující jejich pochopení. Prvním východiskem této práce je skutečnost, že předchozí výzkumy zabývající se tématem hodnot a hodnotových preferencí odhalily, že se jednotlivé země světa v tomto ohledu podstatně liší (Hofstede, 1983; Inglehart, 2006; Schwartz & Bardi, 2001). Výsledky těchto výzkumů naznačují také to, že existují signifikantní rozdíly v hodnotových preferencích mezi Českou republikou a Nizozemskem.

Z výše uvedeného průřezu literaturou a výzkumy taktéž vyplývá to, že vliv kultury na hodnotový systém jedince nelze chápat izolovaně. Působí zde mnoho jiných proměnných, jako je výchova v rodině, výchova ve škole nebo vliv sociální skupiny. Důležitým faktorem je také pohlaví daného člověka, jeho věk, životní zkušenosti a osobnost. Tyto vlivy se s vlivem národní kultury různě prolínají a doplňují.

Vzhledem k výše zmíněné komplexitě problému jsme zvolili následující výzkumné cíle:

- Ověřit případné rozdíly v hodnotových preferencích mezi studenty v České republice a v Nizozemsku.
- Ověřit případné rozdíly v hodnotových preferencích mezi studenty psychologie a studenty nep psychologických oborů pro každou zemi zvlášť.
- Porovnat velikost těchto rozdílů mezi oběma zeměmi.

8. Hypotézy

Na základě výše uvedených teoretických poznatků jsme sestavili následující hypotézy:

1. Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem VSM 08 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí kulturních hodnot mezi skupinou všech studentů z České republiky a skupinou všech studentů z Nizozemska.
2. Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí kulturních hodnot mezi skupinou všech studentů z České republiky a skupinou všech studentů z Nizozemska.
3. Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi skupinou všech studentů z České republiky a skupinou všech studentů z Nizozemska.
4. Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi skupinou všech studentů psychologie a skupinou všech studentů nep psychologických oborů.
5. Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi studenty psychologie a studenty nep psychologických oborů v České republice.
6. Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi studenty psychologie a studenty nep psychologických oborů v Nizozemsku.
7. Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi studenty psychologie v České republice a studenty psychologie v Nizozemsku.

8. Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi studenty nep psychologických oborů v České republice a studenty nep psychologických oborů v Nizozemsku.

9. Popis zvoleného metodologického rámce a metod

9.1. Zvolený typ výzkumu

Za účelem získat odpovědi na výzkumné otázky jsme použili dvě dotazníkové metody. Jedná se o Modul výzkumu hodnot (Values Survey Module, VSM) a Schwartzův průzkum hodnot (Schwartz Value Survey, SVS). K výběru dotazníků nás vedlo několik důvodů. Jedná se především o dotazníkové metody vyznačující se vysokou validitou a reliabilitou, v současnosti patří mezi nejpoužívanější v oblasti interkulturních výzkumů hodnot, a i když lze označit tyto postupy za poměrně nové, zkušenosti s nimi a poznatky o jejich užívání jsou dostatečné.

Autorem Modulu pro výzkum hodnot je nizozemský sociální psycholog Geert Hofstede, s jehož souhlasem jsme použili verzi Modulu výzkumu hodnot pocházející z roku 2008 (VSM 08). Nizozemskou a anglickou verzi tohoto dotazníku jsme získali z autorovy osobní internetové stránky (Hofstede & Hofstede, 2010). Správnost nizozemské verze jsme ověřili na základě jejího srovnání s anglickou verzí (základní verze dotazníku je anglická a ostatní jazykové verze jsou překlady, jejichž správnost autor doporučuje ověřit). Jelikož česká verze dotazníku nebyla nijak dostupná, vytvořili jsme ji pomocí zpětného překladu z anglické verze. Z originálního dotazníku jsme vyřadili část obsahující šest otázek zjišťujících demografické informace. Z důvodu nedostatečného rozsahu otázek jsme ji nahradili samostatně vytvořeným dotazníkem demografických údajů. Nově vytvořený dotazník demografických údajů je umístěn v příloze č. 1.

Jako druhý jsme použili Schwartzův průzkum hodnot. Česká i nizozemská verze s 57 položkami (SVS 57) byla získána přímo od autora společně se svolením k jejich použití pro účely výzkumu. Obě verze byly použity bez jakýchkoliv změn.

9.1.1. Hofstedeho Modul pro výzkum hodnot (VSM 08)

VSM 08 je nástroj sloužící k porovnávání národnostních, regionálních a kulturních skupin na základě jejich hodnotových preferencí. Jednotlivé národy a kultury lze popsat pomocí takzvaných dimenzí kulturních hodnot. Každé dimenzi odpovídají čtyři položky dotazníku (z celkového množství 28 položek). Současná verze dotazníku z roku 2008 obsahuje sedm dimenzí a vznikla na základě rozšíření verzí z roku 1982 a 1994. Současná verze obsahuje následující dimenze: malá/velká vzdálenost moci, femininita/maskulinita, kolektivismus/individualismus, malá/velká tendence vyhýbat se nejistotě, krátkodobá/dlouhodobá orientace, umírněnost/požitek a skromnost/monumentalismus (Hofstede, Hofstede, Minkov & Vinken, 2008). Podrobný popis jednotlivých dimenzí je uveden v kapitole nazvané „Koncept hodnot Geerta Hofstedeho“. První čtyři dimenze pocházejí z výzkumů kulturních hodnot, které byly provedeny se zaměstnanci poboček firmy IBM ve 40 různých zemích světa. Přinesly zjištění, že průměrné odpovědi na otázky v dotazníku se od sebe signifikantně lišily v závislosti na národnostní příslušnosti respondentů (Hofstede, 1983). Další tři dimenze byly přidány na základě spolupráce s dalšími autory a pocházejí z projektu „Výzkum světových hodnot“ (World Values Survey, 2010) který se zaměřuje na výzkum politických a sociokulturních změn ve společnosti (Hofstede et al., 2008).

Dotazník je tvořen 28 otázkami. K zaznamenání odpovědi na otázku slouží pětibodová škála (1-2-3-4-5). Respondent na škále uvádí, nakolik pro něj dané tvrzení platí nebo jak často se u něj popsaný jev vyskytuje. Kompletní dotazník v obou jazykových verzích je k dispozici příloze č. 2.

Skóry zemí na jednotlivých dimenzích se získávají následujícím způsobem: pro každou ze čtyř otázek dimenze je vypočítán průměr na základě odpovědí všech respondentů dané země. Ke konečnému skóru pro každou dimenzi lze dojít po dosazení průměrných hodnot jednotlivých otázek do vzorce pro danou dimenzi. V příloze č. 3 jsou uvedeny vzorce pro jednotlivé dimenze společně se seznamem otázek, které odpovídají jednotlivým dimenzím.

Sedm výše zmíněných dimenzí nelze používat jinak než ke srovnání národnostních, regionálních a kulturních skupin. Neslouží ke vzájemnému srovnávání jednotlivců ani skupin v rámci jednoho národa (např. firem, profesních skupin a jiných seskupení). Srovnávání na úrovni jednotlivců odráží osobnostní charakteristiky, zatímco

srovnávání na národnostní úrovni odráží charakteristiky dané kultury. Odpovědi na otázky mohou být ovlivněny také věkem, pohlavím, vzděláním a dalšími charakteristikami respondenta. Proto je nutné kontrolovat tyto proměnné pomocí dotazníku demografických údajů a pracovat pouze se vzorky, které se v těchto charakteristikách shodují. Z tohoto důvodu se také považuje za nevhodné srovnávat nově získané skóry se skóry z dřívějších výzkumů. Je prakticky nemožné, aby nově získaný vzorek odpovídal ve všech demografických charakteristikách původnímu vzorku (Hofstede et al., 2008).

VSM 08 vykazuje vysokou vnitřní reliabilitu. Hofstede et al. (2008) udávají koeficienty vnitřní reliability dané Cronbachovým alfa pohybující se nad hodnotou 0.70. Hofstede et al. uvádějí následující hodnoty: 0.84 u škály vzdálenosti moci, 0.77 u škály kolektivismus/individualismus, 0.76 u škály femininita/maskulinita a 0.72 u škály vyhýbání se nejistotě.

9.1.2. Schwartzův průzkum hodnot (SVS 57)

SVS 57 je nástroj sloužící primárně ke dvěma účelům. První možností je srovnávání hodnotových preferencí dvou a více národnostních, regionálních nebo kulturních skupin. Druhou možností je srovnávání jednotlivců mezi sebou na základě jejich hodnotových preferencí. Dotazník vychází ze Schwartzovy teorie individuálních a kulturních hodnot, která byla podrobněji popsána v kapitole nazvané Koncept hodnot a hodnotových orientací Shaloma Schwartz. Jen ve stručnosti uvedeme, že podle této teorie lze hodnoty uspořádat do vyšších celků zvaných motivační typy hodnot. Motivační typy hodnot jsou tvořeny jednotlivými hodnotami, které spojuje společný motivační cíl. V oblasti individuálních hodnot rozlišuje Schwartz deset motivačních typů, kterými jsou: moc, úspěch, hédonismus, stimulace, sebeurčení, universalismus, benevolence, tradice, konformita a bezpečnost. U kulturních hodnot popisuje Schwartz sedm následujících motivačních typů: autonomie pocitů, intelektová autonomie, svázanost se skupinou, hierarchie, rovnost, kontrola a harmonie (Bilsky & Schwartz, 1994; Schwartz, 2006a).

VSM 57 se vyznačuje adekvátní reliabilitou a validitou. Koeficient test-retest reliability se podle Schwartz (in Busacca, Beebe, & Toman, 2010) pohybuje mezi hodnotami 0,70 až 0,82 (koeficient rovný nebo vyšší než 0,7 se zpravidla považuje za

dostatečný). Vnitřní reliabilita daná Cronbachovým alfa koeficientem se u všech 10 motivačních typů, s výjimkou typu tradice, pohybuje mírně pod nebo nad doporučovanou hodnotou 0.70.

SVS 57 je tvořen dvěma seznamy hodnot. Oba dohromady sestávají z 57 položek. U každé z 57 hodnot respondent posuzuje její důležitost na devítibodové škále (-1, 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7). Kompletní dotazník v obou jazykových verzích je k dispozici k nahlédnutí v příloze č. 4. Seznam hodnot byl vytvořen na základě studií hodnot v různých zemích světa a na základě studia hodnot různých světových náboženství. U hodnot zahrnutých v dotazníku byla shledána minimálně 75% shoda v jejich chápání napříč různými kulturami. Kulturní hodnoty uvedené v dotazníku tedy existují ve všech kulturách. Příslušníci jednotlivých kultur jim však přiřkládají různou důležitost (Schwartz, 2009).

Základem práce se Schwartzovým dotazníkem hodnot je získání skóre pro jednotlivé hodnotové typy. K těm lze dojít tak, že se vypočítá průměrná hodnota ukazatelů důležitosti (uvedená všemi respondenty dané země) pro všechny hodnoty spadající do jednoho hodnotového typu. Další metody práce se získanými skóry se volí podle konkrétních účelů výzkumu. V příloze č. 5 jsou podrobně uvedeny jednotlivé položky ze seznamu hodnot a hodnotové typy, do kterých tyto položky spadají.

9.2. Metody získávání dat

Výzkumný vzorek tvořili studenti psychologie a studenti ostatních studijních oborů University Palackého v Olomouci a nizozemské University of Groningen. Studentům jsme předložili k vyplnění dotazníky SVS 57 a VSM 08 v jazykové verzi příslušné země. Sběr dotazníků probíhal v průběhu celého roku 2010.

Studenty psychologie na obou universitách jsme oslovili hromadně v rámci výuky jednotlivých předmětů. Předměty jsme vybírali tak, aby ve vzorku byli obsaženi studenti všech pěti ročníků bakalářského a magisterského programu. Další volba předmětů se řídila různě limitovanými možnostmi vyučujících zahrnout administraci dotazníků do vlastní výuky.

Studenty ostatních oborů na obou universitách jsme oslovovali jednotlivě na různých místech kampusu. Zpravidla to byly prostory universitních kolejí a knihovny. Výběr studentů University Palackého byl náhodný. Výběr studentů University of

Groningen byl přizpůsoben tak, aby vzorek odpovídal základním vlastnostem vzorku z České republiky (zejména poměr mužů a žen a zastoupení studijních oborů).

Všem osloveným jsme položili otázku, zda by byli ochotni vyplnit dva dotazníky zabývající se měřením hodnotových preferencí. Podali jsme jim informace týkající se okruhu otázek, účelů výzkumu, anonymity, způsobů nakládání se získanými informacemi či osobními daty a informace o předpokládané době potřebné k vyplnění dotazníků. Veškeré informace týkající se samotného výzkumu a dotazníků byly sděleny všem respondentům stejným způsobem, v ústí a následně i písemně formě. Získávání respondentů pro výzkum a podávání informací prováděla stejná osoba. Daná osoba byla přítomná po celou dobu administrace a zodpovídala případné dotazy týkající se způsobů vyplňování dotazníků.

9.3. Metody zpracování a analýzy dat

Výsledky získané z dotazníků VSM 08 jsme zpracovali pomocí souboru statistických programů pro sociální vědy (Statistical Packages for the Social Sciences, SPSS). Na základě postupu popsaného v kapitole s názvem „Zvolený typ výzkumu“ jsme u obou zemí došli k průměrným hodnotám pro jednotlivé dimenze. Pro porovnání průměrů jsme použili t-test pro dva nezávislé výběry spolu s Levenovým testem homogenity rozptylů.

T-test pro dva nezávislé výběry slouží k posouzení statistické významnosti rozdílu mezi průměrnými hodnotami dat získaných od dvou odlišných skupin respondentů. K posouzení homogenity rozptylů dat v jednotlivých souborech používá program SPSS Levenův test homogenity rozptylů. Hladinu významnosti předpokládáme u obou testů 0.05. V programu SPSS jsou výsledky Levenova testu zobrazeny společně s výsledky t-testu. Ve vztahu k Levenově testu poskytuje SPSS dvě verze výsledků pro t-test. U první verze se vychází z předpokladu, že mezi rozptyly dat v testovaných souborech není signifikantní rozdíl. Pokud výsledky poukazují na signifikantní rozdíl mezi rozptyly dat v obou souborech, pracujeme následně s verzí nepředpokládající homogenitu rozptylů.

Výsledky získané z dotazníků SVS 57 jsme také zpracovali pomocí programu SPSS. K průměrným hodnotám u jednotlivých hodnotových typů individuálních hodnot jsme došli na základě postupu popsaného v kapitole s názvem „Zvolený typ výzkumu“.

V případě motivačních typů kulturních hodnot jsme postupovali stejným způsobem jako u VSM 08. V případě motivačních typů individuálních hodnot jsme použili dvoufaktorovou analýzu rozptylu (ANOVA). Analýza rozptylu je statistická metoda, která umožňuje testovat statistickou významnost rozdílů mezi průměrnými hodnotami dat získaných od dvou a více odlišných skupin respondentů. Dvoufaktorová ANOVA je specifickým druhem analýzy rozptylu, která umožňuje analyzovat vliv dvou nezávislých proměnných (s různým počtem úrovní) na závisle proměnnou. V našem případě jsou nezávislými proměnnými národnost a obor studia. Nezávisle proměnnou je vždy jeden z motivačních typů individuálních hodnot. Pomocí analýzy rozptylu lze sledovat především hlavní efekty jednotlivých proměnných, interakci a jednoduché hlavní efekty. Pod pojmem hlavní efekt rozumíme samostatný vliv jedné z nezávisle proměnných (bez ohledu na druhou nezávisle proměnnou) na závisle proměnnou. K interakci dochází tehdy, jestliže se vliv jedné nezávisle proměnné na závisle proměnnou liší na různých úrovních druhé nezávisle proměnné. Jednoduché hlavní efekty se vztahují k různým kombinacím jednotlivých úrovní nezávisle proměnných. V SPSS je nelze testovat přímo. Za účelem analyzovat jednoduché hlavní efekty je nutné zadat specifický příkaz do aplikace Syntax. Následně je možné vzájemně porovnat průměry všech čtyř skupin ve všech možných kombinacích. Součástí zpracování dvoufaktorové analýzy rozptylu v SPSS je Levenův test homogenity chybových rozptylů, který testuje předpoklad, že mezi chybovými rozptyly ve všech analyzovaných skupinách není signifikantní rozdíl. V případě Levenova testu i v případě analýzy rozptylu pracujeme s hladinou významnosti 0.05.

9.4. Etické problémy a způsoby jejich řešení

Všem osloveným studentům jsme podali základní informace týkající se účelu výzkumu, povahy otázek a způsobu nakládání s daty. Studenti, kteří souhlasili s účastí ve výzkumu, byli podrobně informováni o tom, že dotazníky jsou anonymní, osobní informace nebudou poskytnuty třetím osobám a od účasti v dotazníkové studii je možné kdykoliv bez udání důvodu odstoupit. Všichni respondenti obdrželi emailovou adresu, na kterou je možné se obrátit v případě jakýchkoliv dotazů týkajících se výzkumu či jeho výsledků a kterou je možné použít také v případě potřeby od výzkumu odstoupit. Veškeré informace podané ústně byly znovu prezentovány v písemné formě na úvodní

straně dotazníku. V průběhu administrace dotazníků i po skončení měli studenti možnost klást jakékoliv dotazy. Při odevzdávání vyplněných dotazníků jsme se respondentů ptali, zda bylo v průběhu administrace vše v pořádku. Následně byly zodpovězeny případné otázky. Z důvodu velkého rozsahu vzorku nemohla být účast ve výzkumu finančně odměněna. Respondentům ale byla nabídnuta možnost získat informace o výsledcích výzkumu.

U nikoho z respondentů se neobjevily během ani po vyplňování dotazníků žádné potíže. 27 studentů odstoupilo od výzkumu v průběhu administrace z důvodu časové náročnosti vyplňování dotazníků. Mírně problematickou oblastí bylo sdělování výsledků výzkumu. Někteří respondenti očekávali, že v rámci výsledků výzkumu obdrží své osobní výsledky. Tito respondenti dostali vysvětlení, že celý Hofstedeho průzkum hodnot a část Schwartzova průzkumu hodnot slouží pouze ke vzájemnému srovnávání národnostních skupin, a tudíž není možné je vyhodnocovat individuálně. Respondentům však byly poskytnuty informace o jejich osobních výsledcích z části Schwartzova průzkumu hodnot zabývající se měřením individuálních hodnot.

10. Soubor

Dotazníky VSM 08 a SVS 57 vyplnilo celkem 200 českých studentů a 200 nizozemských studentů. Z tohoto počtu bylo následně vyřazeno 11 českých a 11 nizozemských respondentů, kteří nesplňovali základní požadavky. Jako základní požadavky byla stanovena následující kritéria: být studentem presenční formy bakalářského nebo magisterského studia na Universitě Palackého nebo University of Groningen, být narozen v České republice nebo v Nizozemsku, strávit většinu života v dané zemi a mít oba rodiče české nebo nizozemské národnosti.

V konečném počtu 189 nizozemských studentů bylo 96 studentů psychologie a 93 studentů nepsychologických oborů. Jednalo se o studenty ve věkovém rozmezí 20 až 28 let. Průměrný věk studentů byl 21,96 let. Vzorek byl tvořen 34 muži a 155 ženami. Podrobné informace o vzorku jsou uvedeny v tabulkách č. 2 a 3.

Konečný vzorek z České republiky tvořilo celkem 189 studentů. Z toho bylo 94 studentů psychologie a 95 studentů ostatních oborů. Vzorek tvořili studenti ve věkovém rozmezí 20 až 27 let. Průměrný věk byl 22,6 let. Vzorek představovalo 31 mužů a 158 žen. Podrobné informace o povaze vzorků jsou uvedeny v tabulce č. 4 a 5.

Ze zbylých 378 dotazníků SVS 57 (po vyřazení 22 respondentů) bylo ještě následně vyřazeno 6 dotazníků z důvodu vynechání příliš mnoha položek nebo nesprávného způsobu vyplňování. U SVS 57 existují předepsané postupy sloužící k vyřazení nesprávně vyplněných dotazníků. Respondenti a jimi vyplněné dotazníky byli vyřazeni z výzkumu v případě, že: vynechali 15 nebo více položek, použili jedno stejné číslo k označení důležitosti hodnoty více než 35 krát nebo vynechali 30 % a více položek tvořících společně jeden hodnotový typ. Ze zbylých 378 dotazníků VSM 08 (po vyřazení 22 respondentů) bylo vyřazeno 7 dotazníků, u kterých nebyla vyplněna jedna nebo více položek.

Tab. 2: Základní charakteristiky vzorku studentů z University of Groningen

University of Groningen		
<i>Základní charakteristiky vzorku</i>	<i>studenti nepsychologických oborů</i>	<i>studenti psychologie</i>
Celkový počet studentů	93	96
Počet mužů	20	14
Počet žen	73	82
Počet studentů 1. ročníku	18	26
Počet studentů 2. ročníku	17	20
Počet studentů 3. ročníku	35	35
Počet studentů 4. ročníku	13	15
Počet studentů 5. ročníku ¹	10	0
Průměrný věk studentů	22.01	21,89

1 **Pozn.:** Ve vzorku pocházejícím z Nizozemska nejsou zahrnuti studenti pátého ročníku psychologie. Rozdíl mezi českým a nizozemským programem spočívá v tom, že v Nizozemsku se studium skládá z bakalářského programu, který trvá tři roky, a z magisterského programu, který trvá pouze jeden rok. Studenti na začátku magisterského programu volí mezi prakticky zaměřeným magisterským programem a magisterským programem zaměřeným na výzkumnou činnost. Následně si volí psychologickou disciplínu, které se budou věnovat. Všechny druhy magisterských programů jsou zakončeny diplomovou prací.

Tab. 3: Základní charakteristiky vzorku studentů z University of Groningen

University of Groningen: Studenti nepsychologických oborů	
<i>Fakulty²</i>	<i>Počet studentů</i>
Počet studentů fakulty ekonomiky a obchodu	13
Počet studentů sociálních a behaviorálních věd	10
Počet studentů teologie a náboženských studií	3
Počet studentů fakulty umění	28
Počet studentů lékařské fakulty	9
Počet studentů fakulty geografie	9
Počet studentů právnické fakulty	10
Počet studentů fakulty filosofie	2
Počet studentů fakulty matematiky a přírodních věd	9

Tab. 4: Základní charakteristiky vzorku studentů z University Palackého

Universita Palackého		
<i>Základní charakteristiky vzorku</i>	<i>studenti nepsychologických oborů</i>	<i>studenti psychologie</i>
Celkový počet studentů	95	94
Počet mužů	16	15
Počet žen	79	79
Počet studentů 1. ročníku	27	33
Počet studentů 2. ročníku	16	30
Počet studentů 3. ročníku	27	14
Počet studentů 4. ročníku	13	14
Počet studentů 5. ročníku	12	3
Průměrný věk studentů	22,94	22,27

2 **Pozn.:** Rozdělení studijních oborů pod jednotlivé fakulty na University of Groningen neodpovídá rozdělení na Universitě Palackého. Kupříkladu psychologie se studuje v rámci Fakulty sociálních a behaviorálních věd. Humanitně zaměřené obory, které spadají na Universitě Palackého pod Filosofickou fakultu, patří v Nizozemsku pod Fakultu umění. Katedra filosofie naproti tomu nabízí jen studium filosofie a etiky. Početný vzorek studentů Fakulty umění na University of Groningen tedy svou charakteristikou odpovídá početnému vzorku studentů Filosofické fakulty University Palackého.

Tab. 5: Rozdělení studentů nepsychologických oborů podle jejich příslušnosti k fakultám

Universita Palackého: Studenti nepsychologických oborů	
<i>Fakulty</i>	<i>Počet studentů</i>
Počet studentů Filosofické fakulty	30
Počet studentů Přírodovědecké fakulty	17
Počet studentů Cyrilometodějské teologické fakulty	4
Počet studentů Pedagogické fakulty	24
Počet studentů Lékařské fakulty	4
Počet studentů Právnické fakulty	8
Počet studentů Fakulty zdravotních věd	3
Počet studentů Fakulty tělesné kultury	5

11. Výsledky

V této části práce se budeme postupně zabývat testováním jednotlivých hypotéz. Ke každé hypotéze nebo skupině hypotéz nejprve uvedeme výsledky statistické analýzy v tabulkách, které budou následované popisem. V následující kapitole pak vyhodnotíme, zda na základě zde uvedených výsledků hypotézy přijímáme nebo nepřijímáme. Následně porovnáme výsledky vyplývající z této práce s výsledky předchozích výzkumů zabývajících se touto problematikou.

Hypotéza č. 1: Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 08 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí kulturních hodnot mezi skupinou všech studentů z České republiky a skupinou všech studentů z Nizozemska.

Za účelem porovnat průměrné skóry českých a nizozemských studentů na jednotlivých dimenzích kulturních hodnot jsme použili Levenův test homogenity rozptylů spolu s a-testem pro rozdíl průměrů dvou nezávislých výběrů. Hladinu významnosti pro oba testy předpokládáme 0.05. Výsledky jsou uvedeny v tabulkách č. 6 a 7, které jsou následovány popisem. Srovnávané skupiny jsme označili zkratkami „cz“ (Česká republika) a „nl“ (Nizozemsko).

Tab. 6: Výsledky t-testu pro VSM 08: Průměr, standardní odchylka a střední chyba průměru

Charakteristika skupiny				
<i>Dimenze</i>	<i>Skupina</i>	<i>Počet případů</i>	<i>Aritmetický průměr</i>	<i>Standardní odchylka</i>
PDI	cz	186	-4,1667	50,99792
	nl	185	7,1351	42,07470
IDV	cz	186	40,2688	55,65514
	nl	185	54,1081	65,26817
MAS	cz	186	-19,3817	53,23349
	nl	185	-20,2432	51,67646
UAI	cz	186	-74,7043	55,93475
	nl	185	-62,0000	60,08418
LTO	cz	186	30,0806	64,48230
	nl	185	38,2973	49,81971
IVR	cz	186	86,9355	61,92206
	nl	185	91,0811	67,04491
MON	cz	186	4,1129	53,57635
	nl	185	-11,0000	47,59373

Tab. 7: Výsledky Levenova testu a t-testu pro dva nezávislé výběry uVSM 08

Test pro dva nezávislé výběry						
Dimenze		Levenův test homogenity rozptylu		t-test pro dva nezávislé výběry		
		<i>F</i>	<i>Signifikantnost</i>	<i>t</i>	<i>Počet stupňů volnosti</i>	<i>Signifikantnost</i>
PDI	S předpokladem homogenity rozptylů	6,327	,012	-2,328	369	,020
	Bez předpokladu homogenity rozptylů			-2,329	3,568E2	,020
IDV	S předpokladem homogenity rozptylů	2,367	,125	-2,198	369	,029
	Bez předpokladu homogenity rozptylů			-2,197	3,594E2	,029
MAS	S předpokladem homogenity rozptylů	,024	,877	,158	369	,874
	Bez předpokladu homogenity rozptylů			,158	3,688E2	,874
UAI	S předpokladem homogenity rozptylů	1,481	,224	-2,108	369	,036
	Bez předpokladu homogenity rozptylů			-2,108	3,668E2	,036
LTO	S předpokladem homogenity rozptylů	12,574	,000	-1,373	369	,171
	Bez předpokladu homogenity rozptylů			-1,374	3,478E2	,170
IVR	S předpokladem homogenity rozptylů	,514	,474	-,619	369	,536
	Bez předpokladu homogenity rozptylů			-,619	3,664E2	,537
MON	S předpokladem homogenity rozptylů	1,898	,169	2,872	369	,004
	Bez předpokladu homogenity rozptylů			2,873	3,644E2	,004

Na základě údajů z Levenova testu shody rozptylů a t-testu pro VSM 08 jsme došli k následujícím výsledkům. U škály malá/velká vzdálenost moci (PDI) odmítáme na základě Levenova testu nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu předpokládající signifikantní rozdíl mezi rozptyly dat v obou souborech ($F = 6.33$, $p =$

.01). Na základě t-testu odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. Tvrdíme, že skupina studentů z České republiky ($M = -4.17$, $SD = 51.0$) dosahuje na škále PDI signifikantně nižšího průměrného skóru, $t(3.57) = -2.33$, $p = .02$, než skupina nizozemských studentů ($M = 7.14$, $SD = 42.07$).

U škály kolektivismus/individualismus (IDV) přijímáme na základě Levenova testu nulovou hypotézu, na základě které předpokládáme, že není signifikantní rozdíl mezi rozptyly dat v obou souborech ($F = 2.37$, $p = .13$). Na základě výsledků t-testu odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. Uvádíme, že na škále IDV je průměrný skór studentů z České republiky ($M = 40.27$, $SD = 55.66$) signifikantně nižší, $t(369) = -2.20$, $p = .03$, než průměrný skór studentů z Nizozemska ($M = 54.11$, $SD = 65.27$).

Na škále femininita/maskulinita (MAS) přijímáme na základě výsledků Levenova testu nulovou hypotézu předpokládající, že není signifikantní rozdíl mezi rozptyly dat v obou souborech ($F = .02$, $p = .88$). Na základě t-testu přijímáme nulovou hypotézu, která tvrdí, že mezi průměrným skórem českých studentů ($M = -19.38$, $SD = 53.23$) a průměrným skórem nizozemských studentů ($M = -20.24$, $SD = 51.68$) není signifikantní rozdíl, $t(369) = .16$, $p = .87$.

U škály vyhýbání se nejistotě (UAI) přijímáme na základě Levenova testu nulovou hypotézu a tvrdíme, že není signifikantní rozdíl mezi rozptyly dat u obou skupin respondentů ($F = 1.48$, $p = .22$). Na základě výsledků t-testu odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tvrzením, že průměrná hodnota skóru u českých studentů ($M = -74.70$, $SD = 55.93$) je signifikantně nižší, $t(369) = -2.11$, $p = .04$, než průměrná hodnota u studentů z Nizozemska ($M = -62.00$, $SD = 60.08$).

Na škále krátkodobá/dlouhodobá orientace (LTO) zamítáme u Levenova testu nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. Mezi rozptyly hodnot u obou skupin existuje signifikantní rozdíl ($F = 1.26$, $p < .01$). U t-testu přijímáme naopak nulovou hypotézu předpokládající, že mezi průměrnými hodnotami neměřenými u skupiny českých studentů ($M = 30.08$, $SD = 64.48$) a u skupiny nizozemských studentů ($M = 38.30$, $SD = 49.82$) není signifikantní rozdíl, $t(3.48) = -1.37$, $p = 0.17$.

U škály umírněnost/požitek (IVR) přijímáme na základě výsledků Levenova testu nulovou hypotézu a tvrdíme, že mezi rozptyly dat v obou skupinách není signifikantní rozdíl ($F = .51$, $p = .47$). Na základě výsledků t-testu přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi průměrem skupiny českých studentů na škále IVR ($M = 86.94$, $SD = 61.92$) a průměrem skupiny nizozemských studentů ($M = 91.08$, $SD = 67.04$) není signifikantní rozdíl, $t(369) = -.62$, $p = .54$.

Na škále skromnost/monumentalismus (MON) přijímáme na základě Levenova testu nulovou hypotézu, která předpokládá, že není signifikantní rozdíl mezi rozptyly dat v obou skupinách ($F = 1.90$, $p = .17$). Na základě t-testu zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. Průměr českých studentů na této škále ($M = 4.11$, $SD = 53.58$) je signifikantně vyšší, $t(369) = 2.87$, $p < .01$, než průměr studentů z Nizozemska ($M = -11.00$, $SD = 47.59$).

Hypotéza č. 2: Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí kulturních hodnot mezi skupinou všech studentů z České republiky a skupinou všech studentů z Nizozemska.

Za účelem porovnání průměrných skóre u jednotlivých motivačních typů kulturních hodnot mezi skupinou českých a nizozemských studentů jsme použili Levenův test homogenity rozptylů společně s t-testem pro dva nezávislé výběry. U obou testů předpokládáme hladinu významnosti 0.05.

Tab. 8: Výsledky t-testu pro SVS 57: Průměr, standardní odchylka a střední chyba průměru

Charakteristika skupiny				
Dimenze	Skupina	Počet případů	Aritmetický průměr	Standardní odchylka
EMB	cz	176	3,6246	,85768
	nl	184	3,4099	,75207
HIE	cz	185	2,4973	1,14343
	nl	185	2,1589	1,02641
MAS	cz	178	4,0801	,94204
	nl	184	4,1230	,95497
AAU	cz	176	3,9955	,98745
	nl	184	4,4913	1,05723
IAU	cz	179	4,5154	,93209
	nl	184	4,8111	,95170
EGA	cz	179	4,7169	,83218
	nl	184	5,1132	,79446
HAR	cz	183	3,2910	1,10988
	nl	186	3,1183	1,23249

Tab. 9: Výsledky Levenova testu a t-testu pro dva nezávislé výběry u SVS 57

Test pro dva nezávislé výběry						
Dimenze		Levenův test homogenity rozptylu		t-test pro dva nezávislé výběry		
		<i>F</i>	<i>Signifikantnost</i>	<i>t</i>	<i>Počet stupňů volnosti</i>	<i>Signifikantnost</i>
EMB	S předpokladem homogenity rozptylů	1,977	,161	2,528	358	,012
	Bez předpokladu homogenity rozptylů			2,520	347,384	,012
HIE	S předpokladem homogenity rozptylů	3,042	,082	2,995	368	,003
	Bez předpokladu homogenity rozptylů			2,995	363,792	,003
MAS	S předpokladem homogenity rozptylů	,125	,724	-,430	360	,667
	Bez předpokladu homogenity rozptylů			-,430	359,862	,667
AAU	S předpokladem homogenity rozptylů	2,789	,096	-4,594	358	,000
	Bez předpokladu homogenity rozptylů			-4,601	357,799	,000
IAU	S předpokladem homogenity rozptylů	,470	,493	-2,991	361	,003
	Bez předpokladu homogenity rozptylů			-2,991	360,983	,003
EGA	S předpokladem homogenity rozptylů	,094	,759	-4,641	361	,000
	Bez předpokladu homogenity rozptylů			-4,638	359,036	,000
HAR	S předpokladem homogenity rozptylů	2,278	,132	1,414	367	,158
	Bez předpokladu homogenity rozptylů			1,415	364,168	,158

U škály svázanost se skupinou (EMB) přijímáme na základě Levenova testu nulovou hypotézu a tvrdíme, že mezi rozptyly dat v obou skupinách nejsou signifikantní rozdíly, $F = 1.98$, $p = .16$. Na základě výsledků t-testu odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tvrzením, že průměrný skór skupiny českých studentů ($M = 3.62$, $SD = .86$) je signifikantně vyšší, $t(358) = 2.53$, $p = .01$, než průměrný skór skupiny nizozemských studentů ($M = 3.41$, $SD = .75$).

Na škále hierarchie (HIE) prijímame u Levenova testu nulovou hypotézu, ktorá predpokláda, že medzi rozptyly dat u obou skupin není signifikantní rozdíl, $F = 3.04$, $p = .08$. Na základě t-testu odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. Průměrný skór českých studentů ($M = 2.50$, $SD = 1.14$) je signifikantně vyšší, $t(368) = 3.00$, $p < .01$, než průměrný skór nizozemských studentů ($M = 2.16$, $SD = 1.03$).

U škály kontrola (MAS) přijímáme na základě výsledků Levenova testu nulovou hypotézu, na základě které předpokládáme, že není signifikantní rozdíl mezi rozptyly dat v obou skupinách, $F = .13$, $p = .72$. Na základě t- testu přijímáme také nulovou hypotézu s tím, že není signifikantní rozdíl, $t(360) = -.43$, $p = .67$, mezi průměrem skupiny českých studentů ($M = 4.08$, $SD = .94$) a průměrem nizozemských studentů ($M = 4.12$, $SD = .95$).

Na škále autonomie pocitů (AAU) přijímáme u Levenova testu nulovou hypotézu a tvrdíme, že mezi rozptyly dat v obou skupinách není signifikantní rozdíl ($F = 2.79$, $p = .10$). Na základě t-testu odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. Průměrný skór skupiny českých studentů ($M = 4.00$, $SD = .99$) je signifikantně nižší, $t(358) = -4.59$, $p < .01$, než průměrný skór studentů z Nizozemska ($M = 4.49$, $SD = 1.06$).

U škály intelektová autonomie (IAU) přijímáme u Levenova testu nulovou hypotézu, která předpokládá, že mezi rozptyly dat v obou souborech není signifikantní rozdíl, $F = .47$, $p = .49$. U t-testu naopak nulovou hypotézu odmítáme a přijímáme hypotézu alternativní. Průměr skupiny českých studentů na IAU ($M = 4.52$, $SD = .93$) je signifikantně nižší, $t(361) = -2.99$, $p < 0.01$, než průměr studentů z Nizozemska ($M = 4.81$, $SD = .95$).

U škály rovnost (EGA) přijímáme na základě Levenova testu nulovou hypotézu. Mezi rozptylem dat v obou souborech není signifikantní rozdíl ($F = .09$, $p = .76$). Na základě t-testu odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tvrzením, že průměr studentů z České republiky ($M = 4.72$, $SD = .83$) je signifikantně nižší, $t(361) = -4.64$, $p < .01$, než průměr nizozemských studentů ($M = 5.11$, $SD = .79$).

Na škále harmonie (HAR) přijímáme u Levenova testu nulovou hypotézu a tvrdíme, že mezi rozptyly dat v obou skupinách není signifikantní rozdíl, $F = 2.28$, $p = .13$. U t-testu přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že mezi průměrným skórem studentů z České republiky ($M = 3.29$, $SD = 1.11$) a studenty z Nizozemska ($M = 3.12$, $SD = 1.23$) není signifikantní rozdíl, $t(367) = 1.41$, $p = .16$.

Hypotéza č. 3: *Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi skupinou všech studentů z České republiky a skupinou všech studentů z Nizozemska.*

Hypotéza č. 4: *Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi skupinou všech studentů psychologie a skupinou všech studentů nep psychologických oborů.*

Hypotéza č. 5: *Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi studenty psychologie a studenty nep psychologických oborů v České republice.*

Hypotéza č. 6: *Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi studenty psychologie a studenty nep psychologických oborů v Nizozemsku.*

Hypotéza č. 7: *Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi studenty psychologie v České republice a studenty psychologie v Nizozemsku.*

Hypotéza č. 8: *Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi studenty nep psychologických oborů v České republice a studenty nep psychologických oborů v Nizozemsku.*

Za účelem testování všech hypotéz jsme použili dvoufaktorovou analýzu rozptylu (ANOVA), pomocí které jsme získali informace o hlavních efektech národnosti a oboru studia na jednotlivé hodnotové typy spolu s informacemi o případných interakcích. Dále jsme analyzovali jednoduché hlavní efekty. Testovali jsme nulovou hypotézu, podle které nejsou mezi průměry skupin signifikantní rozdíly. Současně jsme použili Levenův test homogenity chybového rozptylu. Testovali jsme nulovou hypotézu, podle které nejsou mezi chybovými rozptyly napříč skupinami signifikantní rozdíly. U obou testů předpokládáme hladinu významnosti 0.05. Výsledky

jsou zobrazeny v následujících tabulkách, které jsou doplněné grafem. Jelikož jsou všechny výsledky potřebné k testování hypotéz uvedeny v tabulkách pohromadě, budeme se postupně věnovat jednotlivým motivačním typům hodnot zvlášť a u každého z nich budeme testovat všechny hypotézy současně.

Pro označení jednotlivých skupin používáme zkratky „p“ (psychologie), „np“ (nepsychologické obory), „cz“ (Česká republika) a „nl“ (Nizozemsko).

1.1. Konformita

Tab. 10: Deskriptivní statistika: Konformita

Deskriptivní statistika				
<i>Závisle proměnná: Konformita</i>				
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní odchylka	Počet případů
cz	np	4,1306	1,16613	90
	p	3,8138	1,08381	94
	Celkem	3,9687	1,13292	184
nl	np	3,8654	,96199	91
	p	4,1026	1,02268	95
	Celkem	3,9866	,99788	186
Celkem	np	3,9972	1,07367	181
	p	3,9590	1,06065	189
	Celkem	3,9777	1,06576	370

Tab. 11: Výsledky Levenova testu homogenity chybových rozptylů: Konformita

Levenův test homogenity chybových rozptylů			
<i>Závisle proměnná: Konformita</i>			
F	Počet stupňů volnosti 1	Počet stupňů volnosti 2	Signifikantnost
,637	3	366	,592

Tab. 12: Testy mezisubjektových efektů: Konformita

Testy mezisubjektových efektů			
Závisle proměnná: Konformita			
Zdroj	Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
Národnost	1	,011	,915
Obor studia	1	,130	,719
Národnost * Obor studia	1	6,303	,012

U Levenova testu (tab. č. 11) přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi chybovými rozptyly všech čtyř skupin není signifikantní rozdíl, $F(3, 366) = .64, p = .59$. Na základě výsledků dvoufaktorové analýzy rozptylu (tab. č. 10, 12) přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že výsledky nenapovídají existenci signifikantního hlavního efektu národnosti na hodnotový typ konformita. Rozdíl mezi průměrnými skóry všech studentů z České republiky ($M = 3.97, SD = 1.13$) a skóry všech studentů z Nizozemska ($M = 3.99, SD = 1.00$) není signifikantní, $F(1,366) = .01, p = .92$. Dále přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že nepozorujeme hlavní efekt oboru studia na tento hodnotový typ. Rozdíl mezi průměrnými skóry všech studentů psychologie ($M = 3.96, SD = 1.06$) a všech studentů nep psychologických oborů ($M = 4.00, SD = 1.07$) není signifikantní, $F(1,366) = .13, p = .72$. Následně zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. Z výsledků je patrná signifikantní interakce mezi národností a oborem studia, $F(1,366) = 6.30, p = .01$.

Tab. 13: Statistické odhady: Konformita

Statistické odhady			
Závisle proměnná: Konformita			
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní chyba
cz	np	4,131	,112
	p	3,814	,109
nl	np	3,865	,111
	p	4,103	,109

Tab. 14: Jednofaktorové testy (na základě národnosti): Konformita

Jednofaktorové testy				
Závisle proměnná: Konformita				
Národnost		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
cz	Kontrast	1	4,099	,044
	Chyba	366		
nl	Kontrast	1	2,325	,128
	Chyba	366		

Na základě testů jednoduchých hlavních efektů (tab. č. 13, 14) odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tvrzením, že skupina českých studentů nepsychologických oborů ($M = 4.13$, $SD = 1.17$) dosáhla signifikantně vyššího skóru, $F(1, 366) = 4.10$, $p = .04$, než skupina českých studentů psychologie ($M = 3.81$, $SD = 1.08$). Dále přijímáme nulovou hypotézu s předpokladem, že rozdíly mezi průměrným skórem skupiny nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 3.87$, $SD = .96$) a průměrným skórem nizozemských studentů psychologie ($M = 4.10$, $SD = 1.02$) nejsou signifikantní, $F(1, 366) = 2.33$, $p = .13$.

Tab. 15: Jednofaktorové testy (na základě oboru studia): Konformita

Jednofaktorové testy				
Závisle proměnná: Konformita				
Obor studia		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
np	Kontrast	1	2,827	,094
	Chyba	366		
p	Kontrast	1	3,502	,062
	Chyba	366		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab. č. 13, 15) přijímáme nulovou hypotézu a tím, že mezi průměrným skórem skupiny českých studentů nepsychologických oborů ($M = 4.13$, $SD = 1.17$) a průměrným skórem nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 3.87$, $SD = .96$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 366) = 2.83$, $p = .09$. Dále také přijímáme nulovou hypotézu s tím, že mezi průměrem českých studentů psychologie ($M = 3.81$, $SD = 1.08$) a průměrem nizozemských

studentů psychologie ($M = 4.10$, $SD = 1.02$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 366) = 3.50$, $p = .06$.

1.2.Tradice

Tab. 16: Deskriptivní statistika: Tradice

Deskriptivní statistika				
<i>Závisle proměnná: Tradice</i>				
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní odchylka	Počet případů-N
cz	np	2,6696	1,28540	92
	p	2,3511	1,08070	94
	Celkem	2,5086	1,19387	186
nl	np	2,5044	1,03651	90
	p	2,5447	1,03670	94
	Celkem	2,5250	1,03397	184
Celkem	np	2,5879	1,16868	182
	p	2,4479	1,06054	188
	Celkem	2,5168	1,11574	370

Tab. 17: Výsledky Levenova testu homogenity chybových rozptylů: Tradice

Levenův test homogenity chybových rozptylů			
<i>Závisle proměnná: Tradice</i>			
F	Počet stupňů volnosti 1	Počet stupňů volnosti 2	Signifikantnost
2,038	3	366	,108

Tab. 18: Testy mezisubjektových efektů: Tradice

Testy mezisubjektových efektů			
Závisle proměnná: Tradice			
Zdroj	Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
Národnost	1	,015	,902
Obor studia	1	1,441	,231
Národnost * Obor studia	1	2,396	,123

U Levenova testu (tab. č. 17) přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi chybovými rozptyly všech čtyř skupin není signifikantní rozdíl, $F(3, 366) = 2.04$, $p = .11$.

Na základě dvoufaktorové analýzy rozptylu (tab. č. 16, 18) přijímáme nejprve nulovou hypotézu s tím, že výsledky nepoukazují na existenci hlavního efektu národnosti na hodnotový typ tradice. Mezi průměrem skupiny všech českých studentů ($M = 2.51$, $SD = 1.19$) a skupiny všech studentů z Nizozemska ($M = 2.53$, $SD = 1.03$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 366) = .02$, $p = .90$. Dále přijímáme také nulovou hypotézu. Výsledky nepoukazují na existenci hlavního efektu oboru studia na tento hodnotový typ. Mezi průměrem všech studentů nepsychologických oborů ($M = 2.59$, $SD = 1.17$) a všech studentů psychologie ($M = 2.45$, $SD = 1.06$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 366) = 1.44$, $p = .23$. Následně přijímáme nulovou hypotézu. Z výsledků není patrná signifikantní interakce mezi národností a oborem studia, $F(1, 366) = 2.40$, $p = .12$.

Tab. 19: Statistické odhady: Tradice

Statistické odhady			
<i>Závisle proměnná: Tradice</i>			
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní chyba
cz	np	2,670	,116
	p	2,351	,115
nl	np	2,504	,117
	p	2,545	,115

Tab. 20: Jednofaktorové testy (na základě národnosti): Tradice

Jednofaktorové testy				
<i>Závisle proměnná: Tradice</i>				
Národnost		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
cz	Kontrast	1	3,798	,052
	Chyba	366		
nl	Kontrast	1	,060	,807
	Chyba	366		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab. č 19, 20) odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. Skupina českých studentů nepsychologických oborů ($M = 2.67$, $SD = 1.29$) dosahovala signifikantně vyššího průměrného skóru, $F(1, 366) = 3.80$, $p = .05$., než skupina českých studentů psychologie ($M = 2.35$, $SD = 1.08$). Dále přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi průměrem skupiny nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 2.50$, $SD = 1.04$) a nizozemských studentů psychologie ($M = 2.55$, $SD = 1.04$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 366) = .06$, $p = .81$.

Tab. 21: Jednofaktorové testy (na základě oboru studia): Tradice

Jednofaktorové testy				
Závisle proměnná: Tradice				
Obor studia		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
np	Kontrast	1	,999	,318
	Chyba	366		
p	Kontrast	1	1,419	,234
	Chyba	366		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab. č. 19, 21) přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že mezi průměrem studentů nepsychologických oborů z České republiky ($M = 2.67$, $SD = 1.29$) a z Nizozemska ($M = 2.50$, $SD = 1.04$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 366) = 1.00$, $p = .32$. Následně také přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že rozdíl mezi průměrnými skóry českých studentů psychologie ($M = 2.35$, $SD = 1.08$) a nizozemských studentů psychologie ($M = 2.55$, $SD = 1.04$) není signifikantní, $F(1, 366) = 1.42$, $p = .23$.

1.3. Benevolence

Tab. 22: Deskriptivní statistika: Benevolence

Deskriptivní statistika				
Závisle proměnná: Benevolence				
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní odchylka	Počet případů-N
cz	np	4,8494	,95883	89
	p	4,8198	,75605	91
	Celkem	4,8344	,85999	180
nl	np	4,8176	,81631	91
	p	5,1532	,81567	94
	Celkem	4,9881	,83097	185
Celkem	np	4,8333	,88728	180
	p	4,9892	,80237	185
	Celkem	4,9123	,84774	365

Tab. 23: Výsledky Levenova testu homogenity chybových rozptylů: Benevolence

Levenův test homogenity chybových rozptylů			
Závisle proměnná: Benevolence			
F	Počet stupňů volnosti 1	Počet stupňů volnosti 2	Signifikantnost
1,234	3	361	,297

Tab. 24: Testy mezisubjektových efektů: Benevolence

Testy mezisubjektových efektů			
Závisle proměnná: Benevolence			
Zdroj	Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
Národnost	1	2,945	,087
Obor studia	1	3,031	,083
Národnost * Obor studia	1	4,321	,038

U Levenova testu (tab. č. 23) přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi chybovými rozptyly všech čtyř skupin není signifikantní rozdíl, $F(3, 361) = 1.23$, $p = .30$.

Na základě výsledků dvoufaktorové analýzy rozptylu (tab. č. 26, 28) přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že výsledky nepoukazují na signifikantní hlavní efekt národnosti na hodnotový typ benevolence. Průměrný skóre všech českých studentů ($M = 4.83$, $SD = .86$) se signifikantně neliší, $F(1, 361) = 2.95$, $p = .09$, od průměrného skóru všech studentů z Nizozemska ($M = 4.99$, $SD = .83$). Dále přijímáme nulovou hypotézu s tím, že výsledky nenaznačují signifikantní efekt oboru studia na tento hodnotový typ. Průměr skupiny všech studentů nep psychologických oborů ($M = 4.83$, $SD = .89$) se neliší signifikantně, $F(1, 361) = 3.03$, $p = .08$, od průměru skupiny všech studentů psychologie ($M = 4.99$, $SD = .80$). Následně zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme

alternativní hypotézu. Výsledky poukazují na signifikantní interakci mezi národností a oborem studia, $F(1, 361) = 4.32, p = .04$.

Tab. 25: Statistické odhady: Benevolence

Statistické odhady			
Závisle proměnná: Benevolence			
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní chyba
cz	np	4,849	,089
	p	4,820	,088
nl	np	4,818	,088
	p	5,153	,087

Tab. 26: Jednofaktorové testy (na základě národnosti): Benevolence

Jednofaktorové testy				
Závisle proměnná: Benevolence				
Národnost		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
cz	Kontrast	1	,056	,813
	Chyba	361		
nl	Kontrast	1	7,396	,007
	Chyba	361		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab. č. 25, 26) přijímáme nulovou hypotézu s tím, že rozdíl mezi průměrným skórem skupiny českých studentů nepsychologických oborů ($M = 4.85, SD = .96$) a českých studentů psychologie ($M = 4.82, SD = .76$) není signifikantní, $F(1, 361) = .06, p = .81$. Dále odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tvrzením, že průměrný skór nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 4.82, SD = .82$) je signifikantně nižší, $F(1, 361)$

= 7.40, $p < .01$, než průměrný skór nizozemských studentů psychologie ($M = 5.15$, $SD = .82$).

Tab. 27: Jednofaktorové testy (na základě oboru studia): Benevolence

Jednofaktorové testy				
<i>Závisle proměnná: Benevolence</i>				
Obor studia		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
np	Kontrast	1	,065	,799
	Chyba	361		
p	Kontrast	1	7,300	,007
	Chyba	361		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab. 25, 27) přijímáme nulovou hypotézu s tím, že mezi průměrným skórem českých studentů nepsychologických oborů ($M = 4.85$, $SD = .96$) a průměrným skórem nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 4.82$, $SD = .82$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 361) = .07$, $p = .80$. Dále odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tím, že průměrný skór českých studentů psychologie ($M = 4.82$, $SD = .76$) je signifikantně nižší, $F(1, 361) = 7,30$, $p < .01$, než průměrný skór nizozemských studentů psychologie ($M = 5.15$, $SD = .82$).

1.4. Universalismus

Tab. 28: Deskriptivní statistika: Universalismus

Deskriptivní statistika				
<i>Závisle proměnná: Universalismus</i>				
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní odchylka	Počet případů-N
cz	np	4,0394	1,00666	92
	p	4,2486	,83380	92
	Celkem	4,1440	,92770	184
nl	np	4,4354	,98184	91
	p	4,3271	,96427	94
	Celkem	4,3804	,97182	185
Celkem	np	4,2363	1,01135	183
	p	4,2883	,90052	186
	Celkem	4,2625	,95614	369

Tab. 29: Výsledky Levenova testu homogenity chybových rozptylů: Universalismus

Levenův test homogenity chybových rozptylů			
<i>Závisle proměnná: Universalismus</i>			
F	Počet stupňů volnosti 1	Počet stupňů volnosti 2	Signifikantnost
1,062	3	365	,365

Tab. 30: Testy mezisubjektových efektů: Universalismus

Testy mezisubjektových efektů			
Závisle proměnná: Universalismus			
Zdroj	Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
Národnost	1	5,765	,017
Obor studia	1	,261	,610
Národnost * Obor studia	1	2,582	,109

U Levenova testu (tab. č. 29) přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi chybovými rozptyly všech čtyř skupin není signifikantní rozdíl, $F(3, 365) = 1.06$, $p = .37$.

Na základě výsledků dvoufaktorové analýzy rozptylu (tab. č. 28, 30) odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tím, že výsledky poukazují na signifikantní hlavní efekt národnosti na hodnotový typ universalismus. Průměrný skóre skupiny všech českých studentů bez ohledu na obor studia ($M = 4.14$, $SD = .93$) je signifikantně nižší, $F(1, 365) = 5.77$, $p = .02$, než průměrný skóre skupiny všech nizozemských studentů ($M = 4.38$, $SD = .97$). Dále přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že hlavní efekt oboru studia není signifikantní. Mezi skupinou všech studentů nepsychologických oborů ($M = 4.24$, $SD = 1.01$) a skupinou všech studentů psychologie ($M = 4.29$, $SD = .90$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 365) = .26$, $p = .61$. Následně přijímáme nulovou hypotézu s tím, že interakce mezi národností a oborem studia není signifikantní, $F(1, 365) = 2.58$, $p = .11$.

Tab. 31: Statistické odhady: Universalismus

Statistické odhady			
Závisle proměnná: Universalismus			
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní chyba
cz	np	4,039	,099
	p	4,249	,099
nl	np	4,435	,099
	p	4,327	,098

Tab. 32: Jednofaktorové testy (na základě národnosti): Universalismus

Jednofaktorové testy				
Závisle proměnná: Universalismus				
Národnost		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
cz	Kontrast	1	2,236	,136
	Chyba	365		
nl	Kontrast	1	,602	,438
	Chyba	365		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab. č. 31, 32) přijímáme nulovou hypotézu, na základě které předpokládáme, že mezi průměrnými skóry českých studentů nepsychologických oborů ($M = 4.04$, $SD = 1.01$) a českých studentů psychologie ($M = 4.25$, $SD = .83$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 365) = 2.24$, $p = .14$. Dále přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že rozdíl mezi průměrem nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 4.44$, $SD = .98$) a nizozemských studentů psychologie ($M = 4.33$, $SD = .96$) není signifikantní, $F(1, 365) = .60$, $p = .44$.

..

Tab. 33: Jednofaktorové testy (na základě oboru studia): Universalismus

Jednofaktorové testy				
Závisle proměnná: Universalismus				
Obor studia		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
np	Kontrast	1	7,968	,005
	Chyba	365		
p	Kontrast	1	,318	,573
	Chyba	365		

Na základě testu jednoduchých hlavních efektů (tab. č 31, 33) zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tím, že skupina českých studentů nepsychologických oborů ($M = 4.04$, $SD = 1.01$) dosahuje signifikantně nižšího průměrného skóru, $F(1, 365) = 7.97$, $p < .01$, než skupina nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 4.44$, $SD = .98$). Dále přijímáme nulovou hypotézu s tím, že mezi průměrem skupiny českých studentů psychologie ($M = 4.25$, $SD = .83$) a průměrem skupiny nizozemských studentů psychologie ($M = 4.33$, $SD = .96$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 365) = .32$, $p = .57$.

1.5. Sebeurčení

Tab. 34: Deskriptivní statistika: Sebeurčení

Deskriptivní statistika				
<i>Závisle proměnná: Sebeurčení</i>				
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní odchylka	Počet případů-N
cz	np	4,5773	,99119	88
	p	4,7538	,89744	91
	Celkem	4,6670	,94618	179
nl	np	4,8374	,91063	91
	p	4,7484	,90357	93
	Celkem	4,7924	,90569	184
Celkem	np	4,7095	,95733	179
	p	4,7511	,89808	184
	Celkem	4,7306	,92672	363

Tab. 35: Výsledky Levenova testu homogenity chybových rozptylů: Sebeurčení

Levenův test homogenity chybových rozptylů			
<i>Závisle proměnná: Sebeurčení</i>			
F	Počet stupňů volnosti 1	Počet stupňů volnosti 2	Signifikantnost
,495	3	359	,686

Tab. 36: Testy mezisubjektových efektů: Sebeurčení

Testy mezisubjektových efektů			
Závisle proměnná: Sebeurčení			
Zdroj	Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
Národnost	1	1,716	,191
Obor studia	1	,203	,653
Národnost * Obor studia	1	1,866	,173

U Levenova testu (tab. č. 35) přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi chybovými rozptyly všech čtyř skupin není signifikantní rozdíl, $F(3, 359) = .50$, $p = .69$.

Na základě výsledků dvoufaktorové analýzy rozptylu (tab. č. 34, 36) přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že hlavní efekt národnosti na hodnotový typ sebeurčení není signifikantní. Mezi průměrným skórem skupiny všech českých studentů ($M = 4.67$, $SD = .95$) a všech nizozemských studentů ($M = 4.79$, $SD = .91$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 359) = 1.72$, $p = .19$. Dále přijímáme nulovou hypotézu s tím, že výsledky nepoukazují na signifikantní hlavní efekt oboru studia na tento hodnotový typ. Mezi skupinou všech studentů nep psychologických oborů ($M = 4.71$, $SD = .96$) a skupinou všech studentů psychologie ($M = 4.75$, $SD = .90$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 359)$, $F = .20$, $p = .65$. Následně přijímáme nulovou hypotézu s tím, že interakce mezi oborem studia a národností taktéž není signifikantní, $F(1, 359) = 1.87$, $p = .17$.

Tab. 37: Statistické odhady: Sebeurčení

Statistické odhady			
Závisle proměnná: Sebeurčení			
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní chyba
cz	np	4,577	,099
	p	4,754	,097
nl	np	4,837	,097
	p	4,748	,096

Tab. 38: Jednofaktorové testy (na základě národnosti): Sebeurčení

Jednofaktorové testy				
<i>Závisle proměnná: Sebeurčení</i>				
Národnost		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
cz	Kontrast	1	1,627	,203
	Chyba	359		
nl	Kontrast	1	,425	,515
	Chyba	359		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab. č. 37, 38) přijímáme nulovou hypotézu s tím, že mezi průměrem skupiny českých studentů nepsychologických oborů ($M = 4.58$, $SD = .99$) a skupiny českých studentů psychologie ($M = 4.75$, $SD = .90$), není signifikantní rozdíl, $F(1, 359) = 1.63$, $p = .20$. Dále přijímáme nulovou hypotézu s tím, že mezi průměrným skórem nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 4.84$, $SD = .91$) a nizozemských studentů psychologie ($M = 4.75$, $SD = .90$), není signifikantní rozdíl, $F(1, 359) = .43$, $p = .52$.

Tab. 39: Jednofaktorové testy (na základě oboru studia): Sebeurčení

Jednofaktorové testy				
<i>Závisle proměnná: Sebeurčení</i>				
Obor studia		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
np	Kontrast	1	3,531	,061
	Chyba	359		
p	Kontrast	1	,002	,968
	Chyba	359		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab č. 37, 39) přijímáme nulovou hypotézu s tím, že mezi průměrným skórem českých studentů nepsychologických oborů ($M = 4.58$, $SD = .99$) a nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 4.84$, $SD = .91$) neshledáváme signifikantní rozdíl, $F(1, 359) = 3.53$, $p = .06$. Dále přijímáme nulovou hypotézu s tím, že mezi průměrem českých studentů psychologie ($M = 4.75$, $SD = .90$) a průměrem nizozemských studentů psychologie ($M = 4.75$, $SD = .90$) také neshledáváme signifikantní rozdíl, $F(1, 359) = .00$, $p = .97$.

1.6. Stimulace

Tab. 40: Deskriptivní statistika: Stimulace

Deskriptivní statistika				
Závisle proměnná: Stimulace				
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní odchylka	Počet případů-N
cz	np	3,3949	1,43643	92
	p	3,6241	1,44945	94
	Celkem	3,5108	1,44370	186
nl	np	3,7692	1,33212	91
	p	3,6491	1,23997	95
	Celkem	3,7079	1,28380	186
Celkem	np	3,5811	1,39442	183
	p	3,6367	1,34469	189
	Celkem	3,6093	1,36781	372

Tab. 41: Výsledky Levenova testu homogenity chybových rozptylů: Stimulace

Levenův test homogenity chybových rozptylů			
Závisle proměnná: Stimulace			
F	Počet stupňů volnosti 1	Počet stupňů volnosti 2	Signifikantnost
,861	3	368	,462

Tab. 42: Testy mezisubjektových efektů: Stimulace

Testy mezisubjektových efektů			
Závisle proměnná: Stimulace			
Zdroj	Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
Národnost	1	1,984	,160
Obor studia	1	,148	,701
Národnost * Obor studia	1	1,518	,219

U Levenova testu (tab. č. 41) přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi chybovými rozptyly všech čtyř skupin není signifikantní rozdíl, $F(3, 368) = .86$, $p = .46$.

Na základě výsledků dvoufaktorové analýzy rozptylu (tab. č. 40, 42) přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že nepozorujeme signifikantní hlavní efekt národnosti na hodnotový typ stimulace. Mezi průměrem skupiny všech studentů z České republiky ($M = 3.51$, $SD = 1.44$) a průměrem skupiny všech studentů z Nizozemska ($M = 3.71$, $SD = 1.28$) neexistuje signifikantní rozdíl, $F(1, 368) = 1.98$, $p = .16$. Dále přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že nepozorujeme signifikantní hlavní efekt oboru studia na tento hodnotový typ. Rozdíl mezi průměrným skórem všech studentů nepsychologických oborů ($M = 3.58$, $SD = 1.39$) a průměrným skórem všech studentů psychologie ($M = 3.64$, $SD = 1.34$) není signifikantní, $F(1, 368) = .15$, $p = .70$. V případě interakce také přijímáme nulovou hypotézu. Interakce mezi národností a oborem studia není signifikantní, $F(1, 368) = 1.52$, $p = .22$.

Tab. 43: Statistické odhady: Stimulace

Statistické odhady			
<i>Závisle proměnná: Stimulace</i>			
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní chyba
cz	np	3,395	,142
	p	3,624	,141
nl	np	3,769	,143
	p	3,649	,140

Tab. 44: Jednofaktorové testy (na základě národnosti): Stimulace

Jednofaktorové testy				
<i>Závisle proměnná: Stimulace</i>				
Národnost		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
cz	Kontrast	1	1,307	,254
	Chyba	368		
nl	Kontrast	1	,359	,549
	Chyba	368		

Na základě výsledků analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab. č. 43, 44) přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi průměrným skórem českých studentů nepsychologických oborů ($M = 3.40$, $SD = 1.44$) a průměrným skórem českých studentů psychologie ($M = 3.62$, $SD = 1.45$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 368) = 1.31$, $p = .25$. Následně přijímáme také nulovou hypotézu a tvrdíme, že mezi průměrem nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 3.77$, $SD = 1.33$) a průměrem nizozemských studentů psychologie ($M = 3.65$, $SD = 1.24$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 368) = .36$, $p = .55$.

Tab. 45: Jednofaktorové testy (na základě oboru studia): Stimulace

Jednofaktorové testy				
Závisle proměnná: Stimulace				
Obor studia		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
np	Kontrast	1	3,431	,065
	Chyba	368		
p	Kontrast	1	,016	,900
	Chyba	368		

Na základě výsledků analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab. č 43, 45) přijímáme nulovou hypotézu a s tvrzením, že mezi průměrným skórem studentů nep psychologických oborů z České republiky ($M = 3.40$, $SD = 1.44$) a studentů nep psychologických oborů z Nizozemska ($M = 3.77$, $SD = 1.33$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 368) = 3.43$, $p = .07$. Dále přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi průměrem studentů psychologie z České republiky ($M = 3.62$, $SD = 1.45$) a průměrem studentů psychologie z Nizozemska ($M = 3.65$, $SD = 1.24$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 368) = .02$, $p = .90$.

1.7.Hédonismus

Tab. 46: Deskriptivní statistika: Hédonismus

Deskriptivní statistika				
<i>Závisle proměnná: Hédonismus</i>				
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní odchylka	Počet případů-N
cz	np	4,0758	1,03912	88
	p	4,1236	,97750	89
	Celkem	4,0998	1,00602	177
nl	np	4,6923	1,07867	91
	p	4,9928	1,13143	93
	Celkem	4,8442	1,11288	184
Celkem	np	4,3892	1,10072	179
	p	4,5678	1,14240	182
	Celkem	4,4792	1,12393	361

Tab. 47: Výsledky Levenova testu homogenity chybových rozptylů: Hédonismus

Levenův test homogenity chybových rozptylů			
<i>Závisle proměnná: Hédonismus</i>			
F	Počet stupňů volnosti 1	Počet stupňů volnosti 2	Signifikantnost
,908	3	357	,437

Tab. 48: Testy mezisubjektových efektů: Hédonismus

Testy mezisubjektových efektů			
Závisle proměnná: Hédonismus			
Zdroj	Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
Národnost	1	44,377	,000
Obor studia	1	2,440	,119
Národnost * Obor studia	1	1,284	,258

U Levenova testu (tab. č. 47) přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi chybovými rozptyly všech čtyř skupin není signifikantní rozdíl, $F(3, 357) = .91, p = .44$. Na základě dvoufaktorové analýzy rozptylu (tab. č. 46, 48) odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tím, že hlavní efekt národnosti na hodnotový typ hédonismus je signifikantní. Skupina všech českých studentů ($M = 4.10, SD = 1.01$) skórovala v průměru signifikantně níž, $F(1, 357) = 44.38, p < 0.01$, než skupina všech nizozemských studentů ($M = 4.84, SD = 1.11$). Dále přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že nepozorujeme signifikantní hlavní efekt oboru studia na tento hodnotový typ. Rozdíl mezi průměrným skórem všech studentů nep psychologických oborů ($M = 4.39, SD = 1.10$) a všech studentů psychologie ($M = 4.57, SD = 1.14$) není signifikantní, $F(1, 357) = 2.44, p = .12$. Následně přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že nepozorujeme signifikantní interakci mezi národností a oborem studia, $F(1, 357) = 1.28, p = .26$.

Tab. 49: Statistické odhady: Hédonismus

Statistické odhady			
Závisle proměnná: Hédonismus			
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní chyba
cz	np	4,076	,113
	p	4,124	,112
nl	np	4,692	,111
	p	4,993	,110

Tab. 50: Jednofaktorové testy (na základě národnosti): Hédonismus

Jednofaktorové testy				
<i>Závisle proměnná: Hédonismus</i>				
Národnost		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
cz	Kontrast	1	,090	,764
	Chyba	357		
nl	Kontrast	1	3,703	,055
	Chyba	357		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab č. 49, 50) přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že mezi průměrným skórem skupiny českých studentů nepsychologických oborů ($M = 4.08$, $SD = 1.04$) a českých studentů psychologie ($M = 4.12$, $SD = .98$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 357) = .09$, $p = .76$. Dále přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi průměrem nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 4.69$, $SD = 1.08$) a průměrem nizozemských studentů psychologie ($M = 4.99$, $SD = 1.13$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 357) = 3.70$, $p = .06$.

Tab. 51: Jednofaktorové testy (na základě oboru studia): Hédonismus

Jednofaktorové testy				
<i>Závisle proměnná: Hédonismus</i>				
Obor studia		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
np	Kontrast	1	15,159	,000
	Chyba	357		
p	Kontrast	1	30,629	,000
	Chyba	357		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab č. 49, 51) zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tvrzením, že skupina českých studentů nepsychologických oborů ($M = 4.08$, $SD = 1.04$) dosahuje signifikantně nižšího průměrného skóru, $F(1, 357) = 15.16$, $p < .01$, než skupina nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 4.69$, $SD = 1.08$). Dále odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu podle které čeští studenti psychologie ($M = 4.12$, $SD = .98$) dosahují signifikantně nižšího průměrného skóru, $F(1, 357) = 30.63$, $p < .01$, než nizozemští studenti psychologie ($M = 4.99$, $SD = 1.13$).

1.8. Úspěch

Tab. 52: Deskriptivní statistika: Úspěch

Deskriptivní statistika				
Závisle proměnná: Úspěch				
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní odchylka	Počet případů-N
cz	np	3,9747	1,13007	89
	p	3,9808	1,09559	91
	Celkem	3,9778	1,10966	180
nl	np	3,8819	1,21011	91
	p	4,0538	1,09150	93
	Celkem	3,9688	1,15176	184
Celkem	np	3,9278	1,16887	180
	p	4,0177	1,09115	184
	Celkem	3,9732	1,12959	364

Tab. 53: Výsledky Levenova testu homogenity chybových rozptylů: Úspěch

Levenův test homogenity chybových rozptylů			
Závisle proměnná: Úspěch			
F	Počet stupňů volnosti 1	Počet stupňů volnosti 2	Signifikantnost
,704	3	360	,550

Tab. 54: Testy mezisubjektových efektů: Úspěch

Testy mezisubjektových efektů			
Závisle proměnná: Úspěch			
Zdroj	Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
Národnost	1	,007	,933
Obor studia	1	,561	,454
Národnost * Obor studia	1	,488	,485

U Levenova testu (tab. č. 53) přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi chybovými rozptyly všech čtyř skupin není signifikantní rozdíl, $F(3, 360) = .70, p = .55$. Na základě výsledků dvoufaktorové analýzy rozptylu (tab č. 52, 54) přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že nepozorujeme hlavní efekt národnosti na hodnotový typ úspěch. Rozdíl mezi průměrem všech studentů z České republiky ($M = 3.98, SD = 1.11$) a průměrem všech studentů z Nizozemska ($M = 3.97, SD = 1.15$) není signifikantní, $F(1, 360) = .01, p = .93$. Následně přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že výsledky nenapovídají existenci hlavního efektu oboru studia na tento hodnotový typ. Mezi průměrem skupiny všech studentů nepsychologických oborů ($M = 3.93, SD = 1.17$) a průměrem skupiny všech studentů psychologie ($M = 4.02, SD = 1.09$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 360) = .56, p = .45$. Dále přijímáme nulovou hypotézu předpokládající, že nepozorujeme signifikantní interakci mezi národností a oborem studia, $F(1, 360) = .49, p = .49$.

Tab. 55: Statistické odhady: Úspěch

Statistické odhady			
Závisle proměnná: Úspěch			
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní chyba
cz	np	3,975	,120
	p	3,981	,119
nl	np	3,882	,119
	p	4,054	,117

Tab. 56: Jednofaktorové testy (na základě národnosti): Úspěch

Jednofaktorové testy				
Závisle proměnná: Úspěch				
Národnost		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
cz	Kontrast	1	,001	,971
	Chyba	360		
nl	Kontrast	1	1,059	,304
	Chyba	360		

Na základě výsledků analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab. č. 55, 56) přijímáme nulovou hypotézu, která představuje tvrzení, že mezi průměrným skórem českých studentů nepsychologických oborů ($M = 3.98$, $SD = 1.13$) a průměrným skórem českých studentů psychologie ($M = 3.98$, $SD = 1.10$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 360) = .00$, $p = .97$. Dále přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že mezi průměrem nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 3.88$, $SD = 1.21$) a průměrem nizozemských studentů psychologie ($M = 4.05$, $SD = 1.09$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 360) = 1.06$, $p = .30$.

Tab. 57: Jednofaktorové testy (na základě oboru studia): Úspěch

Jednofaktorové testy				
Závisle proměnná: Úspěch				
Obor studia		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
np	Kontrast	1	,302	,583
	Chyba	360		
p	Kontrast	1	,191	,662
	Chyba	360		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab č. 69, 72, 73) přijímáme nulovou hypotézu, na základě které předpokládáme, že mezi průměrným skórem studentů nepsychologických oborů v České republice ($M = 3.98$, $SD = 1.13$) a studentů nepsychologických oborů v Nizozemsku ($M = 3.88$, $SD = 1.21$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 360) = .30$, $p = .58$. Dále přijímáme nulovou hypotézu, podle které neexistuje signifikantní rozdíl, $F(1, 360) = .19$, $p = .66$, mezi studenty psychologie v České republice ($M = 3.98$, $SD = 1.10$) a v Nizozemsku ($M = 4.05$, $SD = 1.09$).

1.9.Moc

Tab. 58: Deskriptivní statistika: Moc

Deskriptivní statistika				
Závisle proměnná: Moc				
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní odchylka	Počet případů-N
cz	np	2,9783	1,21101	92
	p	2,7287	1,23003	94
	Celkem	2,8522	1,22377	186
nl	np	1,9973	1,08621	91
	p	2,1090	1,12317	94
	Celkem	2,0541	1,10356	185
Celkem	np	2,4904	1,24845	183
	p	2,4189	1,21505	188
	Celkem	2,4542	1,23049	371

Tab. 59: Výsledky Levenova testu homogenity chybových rozptylů: Moc

Levenův test homogenity chybových rozptylů			
Závisle proměnná: Moc			
F	Počet stupňů volnosti 1	Počet stupňů volnosti 2	Signifikantnost
,553	3	367	,646

Tab. 60: Testy mezisubjektových efektů: Moc

Testy mezisubjektových efektů			
Závisle proměnná: Moc			
Zdroj	Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
Národnost	1	43,803	,000
Obor studia	1	,324	,569
Národnost * Obor studia	1	2,232	,136

U Levenova testu (tab. č. 59) přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi chybovými rozptyly všech čtyř skupin není signifikantní rozdíl, $F(3, 367) = .55$, $p = .65$.

Na základě dvoufaktorové analýzy rozptylu (tab. č. 58, 60) zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tvrzením, že výsledky poukazují na existenci signifikantního hlavního efektu národnosti na hodnotový typ moc. Skupina všech českých studentů ($M = 2.85$, $SD = 1.22$) dosahuje signifikantně vyššího průměrného skóru, $F(1, 367) = 43.80$, $p < .01$, než skupina všech studentů z Nizozemska ($M = 2.05$, $p = 1.10$). Dále přijímáme nulovou hypotézu s tím, že nepozorujeme signifikantní hlavní efekt oboru studia na tento hodnotový typ. Mezi průměrem všech studentů nep psychologických oborů ($M = 2.49$, $SD = 1.25$) a průměrem všech studentů psychologie ($M = 2.05$, $SD = 1.10$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 367) = .32$, $p = .57$. V případě interakce také přijímáme nulovou hypotézu. Interakce mezi národností a oborem studia není signifikantní, $F(1, 367) = 2.23$, $p = .14$.

Tab. 61: Statistické odhady: Moc

Statistické odhady			
<i>Závisle proměnná: Moc</i>			
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní chyba
cz	np	2,978	,121
	p	2,729	,120
nl	np	1,997	,122
	p	2,109	,120

Tab. 62: Jednofaktorové testy (na základě národnosti): Moc

Jednofaktorové testy				
<i>Závisle proměnná: Moc</i>				
Národnost		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
cz	Kontrast	1	2,135	,145
	Chyba	367		
nl	Kontrast	1	,426	,514
	Chyba	367		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab. č. 61, 62) přijímáme nulovou hypotézu představující tvrzení, že mezi průměrem skupiny českých studentů nepsychologických oborů ($M = 2.98$, $SD = 1.21$) a průměrem českých studentů psychologie ($M = 2.73$, $SD = 1.23$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 367) = 2.14$, $p = .15$. Dále přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že mezi průměrným skórem nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 2.00$, $SD = 1.09$) a nizozemských studentů psychologie ($M = 2.11$, $SD = 1.12$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 367) = .43$, $p = .51$.

Tab. 63: Jednofaktorové testy (na základě oboru studia): Moc

Jednofaktorové testy				
Závisle proměnná: Moc				
Obor studia		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
np	Kontrast	1	32,467	,000
	Chyba	367		
p	Kontrast	1	13,309	,000
	Chyba	367		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab. č. 61, 63) zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. Skupina českých studentů nepsychologických oborů ($M = 2.98$, $SD = 1.21$) dosahuje signifikantně vyššího průměrného skóru, $F(1, 367) = 32.47$, $p < .01$ než skupina nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 2.00$, $SD = 1.09$). Dále odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu s tvrzením, že skupina českých studentů psychologie ($M = 2.73$, $SD = 1.23$) dosahuje signifikantně vyššího průměrného skóru, $F(1, 367) = 13.31$, $p < .01$, než skupina nizozemských studentů psychologie ($M = 2.11$, $SD = 1.12$).

1.10. Bezpečnost

Tab. 64: Deskriptivní statistika: Bezpečnost

Deskriptivní statistika				
<i>Závisle proměnná: Bezpečnost</i>				
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní odchylka	Počet případů-N
cz	np	4,0023	,91249	88
	p	4,1033	,99883	91
	Celkem	4,0536	,95601	179
nl	np	3,7495	,85873	91
	p	4,0106	,91363	94
	Celkem	3,8822	,89428	185
Celkem	np	3,8737	,89212	179
	p	4,0562	,95501	185
	Celkem	3,9665	,92785	364

Tab. 65: Výsledky Levenova testu homogenity chybových rozptylů: Bezpečnost

Levenův test homogenity chybových rozptylů			
<i>Závisle proměnná: Bezpečnost</i>			
F	Počet stupňů volnosti 1	Počet stupňů volnosti 2	Signifikantnost
,560	3	360	,642

Tab. 66: Testy mezisubjektových efektů: Bezpečnost

Testy mezisubjektových efektů			
Závisle proměnná: Bezpečnost			
Zdroj	Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
Národnost	1	3,190	,075
Obor studia	1	3,507	,062
Národnost * Obor studia	1	,686	,408

U Levenova testu (tab. č. 65) přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi chybovými rozptyly všech čtyř skupin není signifikantní rozdíl, $F(3, 360) = .56, p = .64$.

Na základě dvoufaktorové analýzy rozptylu (tab č. 64, 66) přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že nepozorujeme signifikantní hlavní efekt národnosti na hodnotový typ bezpečnost. Mezi průměrným skórem skupiny všech českých studentů ($M = 4.05, SD = .96$) a skupiny všech nizozemských studentů ($M = 3.88, SD = .89$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 360) = 3.19, p = .08$. Dále přijímáme nulovou hypotézu s předpokladem, že nepozorujeme signifikantní hlavní vliv oboru studia na tento hodnotový typ. Rozdíl mezi průměrnými skóry všech studentů nepsychologických oborů ($M = 3.87, SD = .89$) a všech studentů psychologie ($M = 4.06, SD = .96$) není signifikantní, $F(1, 360) = 3.51, p = .06$. Následně přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že nepozorujeme signifikantní interakci mezi národností a oborem studia, $F(1, 360) = .69, p = .41$.

Tab. 67: Statistické odhady: Bezpečnost

Statistické odhady			
Závisle proměnná: Bezpečnost			
Národnost	Obor studia	Aritmetický průměr	Standardní chyba
cz	np	4,002	,098
	p	4,103	,097
nl	np	3,749	,097
	p	4,011	,095

Tab. 68: Jednofaktorové testy (na základě národnosti): Bezpečnost

Jednofaktorové testy				
Závisle proměnná: Bezpečnost				
Národnost		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
cz	Kontrast	1	,537	,464
	Chyba	360		
nl	Kontrast	1	3,708	,055
	Chyba	360		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab. č. 67, 68) přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že mezi průměrným skórem českých studentů nepsychologických oborů ($M = 4.00$, $SD = .91$) a průměrným skórem českých studentů psychologie ($M = 4.10$, $SD = 1.00$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 360) = .54$, $p = .46$. Dále také přijímáme nulovou hypotézu a tvrdíme, že mezi průměrem nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 3.75$, $SD = .86$) a průměrem nizozemských studentů psychologie ($M = 4.01$, $SD = .91$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 360) = 3.71$, $p = .06$.

Tab. 69: Jednofaktorové testy (na základě oboru studia): Bezpečnost

Jednofaktorové testy				
Závisle proměnná: Bezpečnost				
Obor studia		Počet stupňů volnosti	F	Signifikantnost
np	Kontrast	1	3,362	,068
	Chyba	360		
p	Kontrast	1	,467	,495
	Chyba	360		

Na základě analýzy jednoduchých hlavních efektů (tab. č. 67, 69) přijímáme nulovou hypotézu s tvrzením, že mezi průměrem českých studentů nepsychologických oborů ($M = 4.00$, $SD = .91$) a nizozemských studentů nepsychologických oborů ($M = 3.75$, $SD = .86$) není signifikantní rozdíl, $F(1, 360) = 3.36$, $p = .07$. Následně přijímáme

také nulovou hypotézu s tvrzením, že rozdíl mezi průměrem českých studentů psychologie ($M = 4.10$, $SD = 1.00$) a nizozemských studentů psychologie ($M = 4.01$, $SD = .91$) není signifikantní, $F(1, 360) = .47$, $p = .50$.

12. K platnosti hypotéz

Hypotéza č. 1: *Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem VSM 08 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí kulturních hodnot mezi skupinou všech studentů z České republiky a skupinou všech studentů z Nizozemska.*

Na základě výsledků t-testu, který jsme aplikovali na data z dotazníku VSM 08, tuto hypotézu přijímáme. Na dimenzích malá/velká vzdálenost moci, kolektivismus/individualismus a vyhýbání se nejistotě dosahovali studenti z České republiky signifikantně nižšího průměrného skóru než studenti z Nizozemska. Jinými slovy, čeští studenti v porovnání s nizozemskými studenty skórovali blíže pólu malá vzdálenost moci, kolektivismus a malá tendence vyhýbat se nejistotě. Na dimenzi skromnost/monumentalismus skórovali studenti z České republiky signifikantně výš než studenti z Nizozemska, tedy blíže pólu zvanému monumentalismus. Na ostatních dimenzích jsme neshledali signifikantní rozdíly mezi oběma skupinami.

Hypotéza č. 2: *Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí kulturních hodnot mezi skupinou všech studentů z České republiky a skupinou všech studentů z Nizozemska.*

Na základě výsledků t-testu, který jsme aplikovali na data z dotazníku SVS 57, tuto hypotézu přijímáme. Na škálách svázanost se skupinou a hierarchie dosahovali studenti z České republiky signifikantně vyššího průměrného skóru než studenti z Nizozemska. Na škálách autonomie pocitů, intelektová autonomie a egalitarismus dosahovali studenti z České republiky signifikantně nižšího průměrného skóru než studenti z Nizozemska. Na ostatních škálách jsme neshledali signifikantní rozdíly mezi oběma skupinami.

Hypotéza č. 3: Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi skupinou všech studentů z České republiky a skupinou všech studentů z Nizozemska.

Na základě výsledků analýzy rozptylu, pomocí které jsme zpracovali data z dotazníků SVS 57, tuto hypotézu přijímáme. U hodnotových typů universalismus a hédonismus dosahovali studenti z České republiky nižšího průměrného skóru než studenti z Nizozemska. U hodnotového typu moc dosahovali studenti z České republiky vyššího průměrného skóru než studenti z Nizozemska. U ostatních hodnotových typů jsme neshledali signifikantní rozdíly mezi oběma skupinami.

Hypotéza č. 4: Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi skupinou všech studentů psychologie a skupinou všech studentů nepsychologických oborů.

Na základě výsledků analýzy rozptylu, pomocí které jsme zpracovali data z dotazníků SVS 57, tuto hypotézu zamítáme. Výsledky nepoukazují na existenci signifikantních rozdílů mezi oběma skupinami u žádného z hodnotových typů.

Hypotéza č. 5: Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi studenty psychologie a studenty nepsychologických oborů v České republice.

Na základě výsledků analýzy rozptylu, pomocí které jsme zpracovali data z dotazníků SVS 57, tuto hypotézu přijímáme. U hodnotového typu konformita a tradice dosahovali čeští studenti nepsychologických oborů vyššího průměrného skóru než čeští studenti psychologie. U zbývajících hodnotových typů nepozorujeme signifikantní rozdíly mezi průměrnými skóry obou skupin.

Hypotéza č. 6: Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi studenty psychologie a studenty nep psychologických oborů v Nizozemsku.

Na základě výsledků analýzy rozptylu, pomocí které jsme zpracovali data z dotazníků SVS 57, tuto hypotézu přijímáme. U hodnotového typu benevolence dosahovali nizozemští studenti nep psychologických oborů signifikantně nižšího průměrného skóru než nizozemští studenti psychologie. U ostatních hodnotových typů nepozorujeme žádné signifikantní rozdíly mezi oběma skupinami.

Hypotéza č. 7: Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi studenty psychologie v České republice a studenty psychologie v Nizozemsku.

Na základě výsledků analýzy rozptylu, pomocí které jsme zpracovali data z dotazníků SVS 57, tuto hypotézu přijímáme. U hodnotových typů benevolence a hédonismus skórovali čeští studenti psychologie signifikantně níž než nizozemští studenti psychologie. U hodnotového typu moc skórovali čeští studenti psychologie naopak signifikantně výš než studenti psychologie z Nizozemska. U ostatních hodnotových typů nepozorujeme žádné signifikantní rozdíly mezi oběma skupinami.

Hypotéza č. 8: Předpokládáme, že na základě dat získaných dotazníkem SVS 57 bude prokázán statisticky významný rozdíl v oblasti preferencí individuálních hodnot mezi studenty nep psychologických oborů v České republice a studenty nep psychologických oborů v Nizozemsku.

Na základě výsledků analýzy rozptylu, pomocí které jsme zpracovali data z dotazníků SVS 57, tuto hypotézu přijímáme. U hodnotových typů universalismus a hédonismus skórovali čeští studenti nep psychologických oborů signifikantně níž než nizozemští studenti nep psychologických oborů. U hodnotového typu moc dosahovali čeští studenti nep psychologických oborů vyššího průměrného skóru než nizozemští studenti nep psychologických oborů.

13. Diskuse

13.1. Výsledky v kontextu teoretických poznatků a studií

U metody VSM 08 jsme došli k následujícím závěrům. Na dimenzi malá/velká vzdálenost moci skórovali čeští studenti ve srovnání s nizozemskými studenty blíže pólu malá vzdálenost moci. Toto naše zjištění je v rozporu s původním výzkumem, který provedli Hofstede a Hofstede (2006). V původním výzkumu došli autoři k závěru, že v České republice je vzdálenost moci vyšší než v Nizozemsku. Naše výsledky tedy napovídají tomu, že čeští studenti ve srovnání s Nizozemskými studenty méně respektují nerovnost a rozdělení moci ve společnosti, přičemž mají větší tendenci přistupovat k autoritě (učiteli nebo profesorovi) jako k sobě rovnému. Na základě našich pozorování se však domníváme, že tomu tak v praxi není, protože naše pozorování svědčí o opaku. Naše zjištění považujeme za rozporuplné také proto, že podle předpokladu autorů původní studie existuje mezi vzdáleností moci a kolektivismem/individualismem korelace. V případě našich výsledků je však trend u těchto hodnotových typů zcela opačný. Domníváme se proto, že naše výsledky byly ovlivněny nějakou intervenující proměnnou, kterou mohlo být například pohlaví respondentů nebo obor studia.

U dimenze kolektivismus/individualismus jsme došli ke zjištění, že čeští studenti ve srovnání s nizozemskými studenty skórovali blíž pólu kolektivismus. Také Hofstede a Hofstede (2006) došli k závěru, že na této dimenzi dosahuje Česká republika nižšího skóru než Nizozemsko. Obojí výsledky napovídají tomu, že v životě českých studentů pravděpodobně hraje skupinová příslušnost důležitější roli, než je tomu u nizozemských studentů. Skupinová příslušnost je silným zdrojem identity českých studentů a věrnost skupině je vysoce ceněna. V případě nizozemských studentů lze podle výsledků hovořit o větší tendenci k samostatnosti, projevování vlastního názoru a potřebě diferencovat se od skupiny. Tento poznatek umožňuje snáze chápat chování studentů v rámci kolektivu a také ve vztahu k učiteli/profesorovi. Čeští studenti se budou s větší pravděpodobností projevovat nenápadně, budou klást větší důraz na souhlas skupiny a eliminaci případných konfliktů. Naproti tomu nizozemští studenti budou pravděpodobně více otevření diskusi a budou snáze veřejně vystupovat a projevovat nesouhlas. Vzhledem k tomu, že naše výsledky jsou v souladu s výsledky původní studie, předpokládáme dále, že trend směřování ke kolektivismu bude patrný v celé společnosti.

Na dimenzi vyhýbání se nejistotě jsme zjistili, že studenti z České republiky dosahovali signifikantně nižšího průměrného skóru než nizozemští studenti, což je v rozporu s původním výzkumem. Hofstede a Hofstede (2006) zjistili, že Česká republika skórovala na této dimenzi výš než Nizozemsko. Pro kulturu s nízkou tendencí vyhýbat se nejistotě je charakteristická tolerance odlišnosti, nejistoty a neznámých situací. Naproti tomu kultury s vysokou tendencí vyhýbat se nejistotě mají vyšší potřebu existence pravidel a plánů. Naše výsledky napovídají tomu, že čeští studenti vykazují ve srovnání s nizozemskými studenty vyšší toleranci vůči nejistotě, zatímco na úrovni celé země je tomu naopak. Tento kontrast je v rozporu s naším původním předpokladem. Předpokládali jsme, že nizozemští studenti budou dosahovat nižšího skóru, neboť vyrůstali v kultuře, která je všeobecně považována za velice tolerantní vůči odlišnostem (tolerance vůči minoritám a cizincům, tolerantní drogová politika, atd.).

Na dimenzích femininita/maskulinita a krátkodobá/dlouhodobá orientace nepoukazují naše výsledky na existenci signifikantních rozdílů mezi oběma skupinami. Naproti tomu Hofstede a Hofstede (2006) docházejí k závěru, že Česká republika skórovala na dimenzi femininita/maskulinita výš než Nizozemsko. Na dimenzi krátkodobá/dlouhodobá orientace skórovala Česká republika naopak níž než Nizozemsko.

Následující dimenze byly do dotazníku přidány později a žádná z dosavadních studií neobsahuje dostatek informací k porovnání České republiky a Nizozemska na těchto dimenzích. Na dimenzi skromnost/monumentalismus skórovali v našem výzkumu studenti z České republiky (ve srovnání s nizozemskými studenty) blíž pólu monumentalismus. Signifikantně vyšší skór českých studentů na této dimenzi lze spojovat s vyšší tendencí k sebejistému chování a sebejistou prezentací sebe sama. Naproti tomu u skupiny holandských studentů lze na základě výsledků očekávat nižší tendenci k takovému chování. Dále pak u dimenze umírněnost/požitek jsme nepozorovali mezi oběma skupinami signifikantní rozdíly.

U SVS 57 jsme v případě kulturních hodnot došli k následujícím závěrům. Na škálách svázanost se skupinou a hierarchie dosahovali studenti z České republiky signifikantně vyššího průměrného skóru než studenti z Nizozemska. Naše závěry jsou v souladu s výsledky výzkumu Shaloma Schwartze (2006b), který také došel k závěru, že Česká republika v případě hierarchie a svázanosti se skupinou skórovala výš než Nizozemsko. Naše výsledky a výsledky původní studie nasvědčují tomu, že čeští studenti kladou ve srovnání s nizozemskými studenty větší důraz na příslušnost ke

skupině a na skupinové normy. Toto zjištění je v souladu s výsledky u VSM 08, kde čeští studenti na dimenzi kolektivismus/individualismus skórovali blíže pólu kolektivismus. Vyšší skór českých studentů u hodnotového typu hierarchie je spojován s vyšší tolerancí vůči nerovnosti postavení a rozdělení zdrojů ve společnosti a dále pak s preferencí hodnot jako bohatství, prestiž a dobré sociální postavení.

Na škálách autonomie pocitů, intelektová autonomie a egalitarismus dosahovali studenti z České republiky signifikantně nižšího průměrného skóru než studenti z Nizozemska. Naše závěry jsou ve shodě se závěry Schwartze (2006b), podle kterého Česká republika ve srovnání s Nizozemskem skórovala níž u hodnotových typů intelektová autonomie, autonomie pocitů a egalitarismus. Z našich výsledků a z výsledků Schwartzovy studie lze usuzovat, že čeští studenti ve srovnání s nizozemskými studenty mají nižší tendenci uplatňovat svou jedinečnost a vyjadřovat své individuální názory. Tento přístup je spojován také s nižším důrazem na kreativitu, otevřenost a vyhledávání nového a vzrušujícího.

U hodnotových typů harmonie a kontrola jsme neshledali žádné signifikantní rozdíly mezi oběma skupinami studentů. Podle Schwartze (2006b) naproti tomu skórovala Česká republika na obou hodnotových dimenzích signifikantně níž než Nizozemsko.

U SVS 57 jsme dále srovnávali skupinu všech českých a nizozemských studentů na základě individuálních hodnot. Došli jsme k závěru, že u hodnotových typů universalismus a hédonismus skórovali studenti z České republiky signifikantně níž než studenti z Nizozemska. Nižší skór českých studentů (ve srovnání s nizozemskými studenty) u hodnotového typu hédonismus lze spojovat s nižším důrazem na hodnoty jako smyslové potěšení, požitek, nebo radost. Dále pak lze chápat nižší skór českých studentů u hodnotového typu universalismus jako nižší důraz na hodnoty jako sociální spravedlnost, tolerance a otevřenost vůči odlišným myšlenkám.

U hodnotového typu moc dosahovali studenti z České republiky vyššího průměrného skóru než studenti z Nizozemska. Naše výsledky tedy poukazují na to, že čeští studenti přikládají větší váhu hodnotám jako kontrola, moc, nebo prestiž.

U hodnotových typů úspěch, stimulace, sebeurčení, benevolence, tradice, konformita a bezpečnost jsme neshledali žádné signifikantní rozdíly mezi oběma skupinami studentů.

Dále jsme u individuálních hodnot na SVS 57 srovnávali skupinu všech studentů psychologie se skupinou všech studentů nep psychologických oborů. Neshledali jsme přitom žádné signifikantní rozdíly mezi oběma skupinami. V případě hodnotového typu bezpečnost se však naše výsledky signifikantnosti velice blížily. V případě signifikantnosti bychom mohli tvrdit, že skupina studentů nep psychologických oborů dosahovala nižšího skóru než skupina studentů psychologie.

U hodnotových typů konformita a benevolence poukazují naše výsledky na signifikantní interakci mezi národností a oborem studia.

Následně jsme provedli vzájemné srovnání všech čtyř skupin studentů. U hodnotových typů konformita a tradice skórovali čeští studenti nep psychologických oborů signifikantně výš než čeští studenti psychologie. Naše zjištění nasvědčuje tomu, že čeští studenti psychologie (ve srovnání s českými studenty nep psychologických oborů) mají menší tendenci respektovat sociální normy, podřizovat se společenským pravidlům nebo dbát na sebedisciplínu. Další charakteristiky spojované s nižším skórem u tohoto hodnotového typu jsou menší důraz na slušnost a respekt vůči rodičům nebo starším osobám. U studentů psychologie a studentů nep psychologických oborů v Nizozemsku naše výsledky nepoukazují na rozdíly mezi oběma skupinami.

Na hodnotovém typu benevolence dosahovali nizozemští studenti nep psychologických oborů signifikantně nižšího průměrného skóru než nizozemští studenti psychologie. Lze tedy předpokládat, že nizozemští studenti nep psychologických oborů kladou menší důraz na hodnoty jako odpovědnost, pomoc druhým nebo upřímnost než nizozemští studenti psychologie. U hodnotových typů hédonismus a bezpečnost se naše výsledky blížily signifikantnosti. V případě signifikantních výsledků bychom mohli říci, že nizozemští studenti nep psychologických oborů skórovali na obou hodnotových typech níž než nizozemští studenti psychologie.

Na hodnotových typech benevolence a hédonismus skórovali čeští studenti psychologie signifikantně níž než nizozemští studenti psychologie. Zdá se tedy, že čeští studenti psychologie, ve srovnání s nizozemskými studenty psychologie, kladou také menší důraz na odpovědnost, pomoc druhým nebo upřímnost. Dále pak méně oceňují hodnoty jako smyslové potěšení, užívání si života nebo radost. U hodnotového typu konformita se náš výsledek velice blížil signifikantnosti. V případě signifikantního výsledku bychom mohli také tvrdit, že čeští studenti psychologie skórovali níž než nizozemští studenti psychologie. U hodnotového typu moc dosahovali čeští studenti psychologie naopak signifikantně vyššího průměrného skóru než studenti psychologie

z Nizozemska. Mohli bychom tedy říci, že čeští studenti psychologie mají větší potřebu moci, kontroly, společenského uznání a prestiže.

Na hodnotových typech universalismus a hédonismus skórovali čeští studenti nepsychologických oborů signifikantně níž než nizozemští studenti nepsychologických oborů. Výsledky napovídají tomu, že čeští studenti nepsychologických oborů vykazují nižší preference pro hodnoty jako smyslové potěšení, užívání si života nebo radost a také pro toleranci, otevřenost vůči odlišnosti a zájem o blaho druhých. U hodnotového typu sebeurčení naše výsledky nebyly signifikantní, ale signifikantnosti se blížily. V případě skutečné signifikantnosti bychom mohli říci, že čeští studenti nepsychologických oborů dosahovali nižšího průměrného skóru než studenti nepsychologických oborů v Nizozemsku.

U hodnotového typu moc dosahovali čeští studenti nepsychologických oborů vyššího průměrného skóru než nizozemští studenti nepsychologických oborů. Naše zjištění tedy napovídá tomu, že čeští studenti nepsychologických oborů upřednostňují tradiční přístup a tradiční náboženské zvyky více než nizozemští studenti nepsychologických oborů.

13.2. Kritické pojednání o výsledcích a potenciálních zdrojích chyb

Námi získané výsledky mohly být ovlivněny například samotnou povahou vzorku. Především je vzorek tvořen z převážné části ženami. Zatímco v případě studentů psychologie odpovídá vzorek svým složením skutečnému zastoupení mužů a žen mezi studenty tohoto oboru (ženy mezi studenty psychologie na obou univerzitách převažují), v případě studentů nepsychologických oborů tomu tak není. Dále pak ve skupině studentů nepsychologických oborů převažovali studenti humanitních věd (studenti filosofické fakulty v případě University Palackého a studenti fakulty umění v případě University of Groningen). Studenti přírodovědně a technicky zaměřených oborů byli zastoupeni v menší míře. Tato skutečnost může být jednou z možných příčin toho, že naše výsledky nepoukazují na signifikantní rozdíly v hodnotových preferencích studentů psychologie a studentů nepsychologických oborů (hypotéza č. 4). Jelikož jsme srovnávali studenty psychologie jakožto studenty humanitních věd se skupinou studentů nepsychologických oborů, kde taktéž převažovalo zaměření na humanitní vědy, mohly se obě skupiny jevit téměř stejně.

Ve vztahu ke studijním oborům respondentů bychom ještě rádi zmínili následující poznámku. Studenti psychologie a pravděpodobně i studenti podobně zaměřených oborů (teologie, sociální práce) se s tématem hodnot přímo nebo nepřímo setkávají během studia a následně během výkonu profese. Je tedy možné, že ve srovnání se studenty jiných oborů, kteří se s tímto tématem neseťkávají vůbec, je téma hodnot studentům psychologie bližší. Následně může být pro studenty psychologie jednodušší o hodnotách uvažovat a lépe rozlišovat mezi preferencemi pro jednotlivé hodnoty.

Další problematickou oblastí našeho výzkumu je skutečnost, že náš vzorek byl tvořen pouze studenty, kteří navíc pocházejí pouze ze dvou universit. Tato skutečnost mohla způsobit to, že se naše výsledky liší od výsledků předchozích studií. Předchozí studie pracovaly se vzorky, které byly tvořeny respondenty různého věku, různé úrovně vzdělání a pohlaví, a tím pádem více odpovídaly složení běžné populace. Z této skutečnosti vyplývají jasné limity pro interpretaci našich výsledků. Z našich výsledků nelze usuzovat vlastnosti celé země, jak tomu bylo v předchozích studiích. Jelikož jsme pracovali pouze se studenty ze dvou universit, je taktéž pravděpodobné, že námi dosažené výsledky odrážejí pouze hodnotové preference studentů těchto universit a není možné je vztahovat na všechny studenty v České republice a v Nizozemsku.

Další oblastí, kterou bychom na tomto místě rádi zmínili, jsou dotazníky samotné a zejména pak formulace otázek. Dotazník SVS 57 je tvořen seznamem hodnot, ke kterým je v závorce uvedeno krátké vysvětlení. Domníváme se, že v některých případech je uvedené vysvětlení matoucí. Jedná se především o položku s názvem „vzájemnost v poskytování“, za kterou následuje vysvětlení „nebýt vázaný“. Během administrace dotazníků jsme se velice často setkávali s dotazem požadujícím vysvětlení. Jako další diskutabilní položku vnímáme hodnotu „odpovědný“ s vysvětlujícím popisem „spolehlivý“ a „smysluplnost života“ s následným vysvětlením „životní cíle“. Jelikož jsme používali dvě jazykové verze dotazníků a pracovali jsme se studenty z odlišného kulturního prostředí, je možné, že i tato skutečnost ovlivnila povahu výsledků. Pokud opomeneme to, že se i v případě profesionálního překladu mohly objevit chyby, dostáváme se k problému chápání jednotlivých hodnot v různých kulturách. I v případě, že je hodnota v příslušné jazykové verzi správně pojmenovaná, může se její chápání v různých kulturách lišit. V takovém případě by výsledky spíše odrážely to, jak jsou jednotlivé hodnoty v různých kulturách chápány, namísto toho, jaká je jejich důležitost pro příslušníky dané kultury. Mnohé hodnoty uvedené v dotazníku jsou velice abstraktní pojmy a chápání jejich významu se může lišit i mezi příslušníky stejné kultury. Dále pak dotazník SVS 57 je v podstatě užíván jako škála, na

kteřé lze zaznamenat důležitost jednotlivých hodnot. Domníváme se, že kultura, ze které respondent pochází, by mohla mít vliv na to, jakou danou škálu používá. Je možné, že některé skupiny respondentů mají tendenci užívat spíše prostřední body škály, nebo dolní či horní hodnoty, zatímco jiné skupiny projevují tendenci užívat krajní body, a tím více rozlišovat mezi jednotlivými položkami.

Dotazník VSM 08 obsahuje mnoho otázek vztahujících se k výkonu povolání. Domníváme se, že v případě vzorku tvořeného výhradně studenty mohly tyto otázky vést k určitému zkreslení výsledků, a to i přesto, že většina studentů v dotazníku demografických údajů uvedla, že má určité pracovní zkušenosti.

Dále bychom na tomto místě chtěli zmínit podmínky administrace dotazníků. U studentů psychologie probíhala administrace v rámci výuky, zatímco studenty nepsychologických oborů jsme oslovovali náhodně v prostorách universitního kampusu. Studenti psychologie tedy měli teoreticky více času na vyplňování dotazníků (vyplňování dotazníků bylo věnováno 30 – 40 minut), zatímco studenti ostatních oborů vyplňovali dotazníky ve svém vlastním volném čase. Proto se zde nabízí otázka, zda je možné, že skupina studentů nepsychologických oborů věnovala vyplňování dotazníků méně času a úsilí než skupina studentů psychologie.

Respondenti nebyli za účast ve výzkumu nijak odměněni, dotazníky obsahovaly celkem 85 položek a vyplňování dotazníků trvalo přibližně 30 – 40 minut. Klademe si proto otázku, zda i tento fakt mohl způsobit, že respondenti všeobecně věnovali rozlišování mezi jednotlivými hodnotami a odpovědím na otázky méně úsilí. Domníváme se, že výše uvedené skutečnosti mohly zapříčinit, že se u několika hodnotových typů nepodařilo prokázat rozdíly v hodnotových preferencích mezi jednotlivými skupinami.

13.3. Návrhy pro pokračující výzkumy

Naším původním plánem bylo zařadit do výzkumu i pohlaví jako další nezávisle proměnnou. Vzhledem k poměru mužů a žen mezi studenty psychologie však něco takového nebylo možné. Na základě studia literatury a předchozích výzkumů, které poukazují na existenci rozdílů mezi pohlavími (Ryker, 1992), se domníváme, že by bylo zařazení této proměnné přínosné v dalších výzkumných projektech. Například Ryckman a Houston (2003) se zabývali hodnotovými preferencemi mužů a žen za

pomoci SVS 57. Zjistili, že v jejich výzkumu ženy přikládaly větší důležitost hodnotám jako benevolence, bezpečnost, universalismus a úspěch. Naproti tomu ženy a muži kladli stejně velký důraz na hodnoty spadající do skupiny hédonismus, moc, stimulace a sebeurčení. V následujícím výzkumu by bylo možné provést srovnání mezi studenty mužského a ženského pohlaví a zjistit, zda se i u nich projeví podobné tendence jako u běžné populace, se kterou Ryckman a Houston pracovali. Dále by bylo možné zaměřit se na srovnání mezi studenty psychologie mužského a ženského pohlaví v každé zemi zvlášť a následně provést srovnání mezi oběma zeměmi navzájem. Mohli bychom se také zabývat otázkou, v čem se liší hodnotové preference studentů mužského pohlaví, kteří studují psychologii, a studentů mužského pohlaví, kteří studují nepsychologické obory. Toto zjištění by nám umožnilo blíže charakterizovat skupinu mužů, kteří jsou mezi studenty psychologie v porovnání s počtem studentek v menšině.

Pokud bychom se v následujícím výzkumu zabývali studenty psychologie, mohli bychom si také položit otázku, zda samotné studium psychologie ovlivňuje hodnoty studentů a případně v jakém směru. Mohli bychom srovnat hodnotové preference stejné skupiny studentů psychologie v prvním ročníku a následně v posledním ročníku. Problematickou oblastí výzkumu tohoto druhu by však byl vliv mnoha intervenujících proměnných (například životní změny, zkušenosti, osobnostní zrání), jejichž vliv na výsledky bychom nemohli vyloučit. Dále by také bylo možné srovnávat rozdíly mezi studenty psychologie na různých univerzitách nebo hodnoty studentů různých psychologických disciplín (např. klinická psychologie, psychologie práce, sociální psychologie, atd.). Toto srovnání by však mělo smysl především v zahraničí, kde se jednotlivé university svým zaměřením podstatně liší a kde si studenti vybírají úzce specializovanou oblast psychologie, na kterou se následně při studiu zaměřují. Zjištěné rozdíly v hodnotových preferencích bychom mohli využít i k následným úvahám o motivaci studentů ke studiu psychologie jako takové nebo k zaměření se na studium jedné z psychologických disciplín.

Další návrh pro budoucí výzkumy v této oblasti vychází z předpokladu, že s dotazníkem SVS 57 se ve většině případů pracuje pouze na úrovni motivačních typů hodnot. Přitom se opomíjejí jednotlivé hodnoty, které tyto motivační typy tvoří. I my prezentujeme z důvodu již nyní velkého rozsahu práce pouze srovnání skupin na úrovni motivačních typů hodnot. Během analýzy dat jsme však zjistili, že u mnoha samostatných hodnot se jednotlivé skupiny studentů signifikantně lišily. Například u hodnot svoboda, pocit přináležitosti a smysluplnost života se skupina studentů psychologie a nepsychologických oborů signifikantně lišila. Při porovnání na úrovni

motivačních typů hodnot však rozdíly nebyly ani u jednoho motivačního typu signifikantní. Tyto rozdíly se však již neprojeví na úrovni hodnotových motivačních typů. Některé hodnotové typy se totiž skládají z mnoha dílčích hodnot, u kterých se žádné rozdíly neprojeví. Výsledek pro celý hodnotový typ se následně jeví jako nesignifikantní. Pro následující výzkumy proto doporučujeme prezentovat výsledky i pro jednotlivé hodnoty zvlášť, aby bylo možné poukazovat i dílčí výsledky, které jinak zůstávají opomenuty.

14. Závěr

U námi použité metody VSM 08 jsme předpokládali existenci rozdílů v hodnotových preferencích mezi skupinou všech českých a všech nizozemských studentů, což naše výsledky potvrzují. Čeští studenti dosahovali nižšího skóru na dimenzích malá/velká vzdálenost moci, kolektivismus/individualismus a vyhýbání se nejistotě. Vyššího skóru naopak dosahovali na dimenzi skromnost/monumentalismus. Dále jsme předpokládali existenci rozdílů mezi českými a nizozemskými studenty na motivačních typech kulturních hodnot u SVS 57, což se také potvrdilo. Čeští studenti dosahovali vyššího skóru u hodnotových typů svázanost se skupinou a hierarchie. Naopak nižšího skóru dosahovali u typů autonomie pocitů, intelektová autonomie a egalitarismus. V případě individuálních hodnot u SVS 57 se naše očekávání rozdílů mezi českými a nizozemskými studenty také potvrdilo. Čeští studenti skórovali níž u hodnotových typů universalismus a hédonismus. Naopak vyššího skóru dosahovali u hodnotového typu moc. Následně jsme na základě individuálních hodnot u SVS 57 srovnávali všechny studenty psychologie a všechny studenty nepsychologických oborů s očekáváním rozdílů, které se však nepotvrdily. Dále pak, u hodnotových typů konformita a benevolence poukazují naše výsledky na signifikantní interakci mezi národností a oborem studia. Dále jsme vzájemně srovnávali všechny čtyři skupiny studentů. Zjistili jsme, že u benevolence a hédonismu skórovali čeští studenti psychologie signifikantně níž než nizozemští studenti psychologie. U hodnotového typu moc naopak čeští studenti psychologie skórovali signifikantně výš. Čeští studenti nepsychologických oborů dosahovali na hodnotových typech universalismus a hédonismus nižšího skóru než nizozemští studenti nepsychologických oborů. V případě moci naopak skórovali výš než studenti nepsychologických oborů z Nizozemska. Čeští

studenti nepsychologických oborů dále dosahovali vyššího skóru u typů konformita a tradice než čeští studenti psychologie. V poslední řadě, nizozemští studenti nepsychologických oborů dosahovali u typu benevolence nižšího skóru než nizozemští studenti psychologie.

15. Souhrn

V této práci jsme se zabývali rozdíly mezi hodnotovými preferencemi studentů psychologie a studentů nepsychologických oborů v České republice a v Nizozemsku. V teoretické části práce jsme se zaměřovali na následující tématické okruhy: pojetí hodnot, procesy vzniku hodnot, současné teorie pojednávající o hodnotách (s důrazem na ty, ze kterých vycházíme v následném výzkumu), vztah hodnot ke kultuře a hodnoty ve vztahu k proměnným, jako jsou rodina, škola a pohlaví. V poslední části teoretického pojednání o hodnotách jsme se zmínili také o základních charakteristikách České republiky a Nizozemska. V návaznosti na to jsme prezentovali výsledky studií zabývajících se srovnáním obou zemí v oblasti hodnot a hodnotových preferencí.

V našem úvodním pojednání o hodnotách jsme se zabývali procesy vzniku hodnot, způsoby klasifikace hodnot a vymezením hodnot ve vztahu k příbuzným pojmům. V souvislosti s procesy vzniku a transformace hodnot jsme se zaměřili zejména na vliv socializace a různých forem sociálního učení. Mnoho prostoru jsme věnovali současným významným teoriím hodnot. Zmínili jsme koncept Ronalda Ingleharta, Milтона Rokeache, koncept individuálních a kulturních hodnot Shaloma Schwartze a koncept hodnot a dimenzí národních kultur Geerta Hofstedeho. Přehled teorií hodnot je následován pojednáním o kultuře, jejích součástech a úrovních. Následuje nastínění vzájemných vlivů mezi kulturou a hodnotami. V této souvislosti jsme se také zabývali příčinami rozdílů mezi jednotlivými kulturami a zmínili jsme se o procesu kulturních proměn. Následně jsme se věnovali vztahu hodnot k proměnným, jako je rodinné prostředí, škola a genderové rozdíly. V závěru teoretické části naší práce jsme představili Českou republiku a Nizozemsko jakožto země, které jsou předmětem našeho výzkumu. Prezentovali jsme základní fakta a demografické údaje vztahující se k oběma zemím. V návaznosti na to jsme uvedli výsledky studií Ronalda Ingleharta, Geerta Hofstedeho a Shaloma Schwartze, které se zabývaly porovnáním hodnotových preferencí několika zemí světa, mezi které patří i Česká republika a Nizozemsko.

Ve výzkumné části práce jsme porovnávali hodnotové preference čtyř skupin studentů: studentů psychologie z University Palackého (N = 94), studentů nepsychologických oborů z University Palackého (N = 95), studentů psychologie z University of Groningen (N = 96) a studentů nepsychologických oborů z University of Groningen (N = 93). Všem studentům jsme předložili Schwartzův průzkum hodnot (SVS 57) a Hofstedeho Modul výzkumu hodnot (VSM 08). Výsledky získané z VSM 08 a SVS 57 (pouze pro kulturní hodnoty) jsme zpracovali za pomoci t-testu pro dva nezávislé výběry (se současným použitím Levenova testu homogenity rozptylu). V případě individuálních hodnot u SVS 57 jsme použili dvoufaktorovou analýzu rozptylu (ANOVA), spolu s Levenovým testem homogenity chybového rozptylu.

U VSM 08 jsme předpokládali existenci rozdílů v hodnotovém preferencích mezi všemi studenty z České republiky a všemi studenty z Nizozemska. Na dimenzích malá/velká vzdálenost moci, kolektivismus/individualismus a vyhýbání se nejistotě skórovali čeští studenti v porovnání s nizozemskými studenty blíže pólů malá vzdálenost moci, kolektivismus a nízká tendence vyhýbat se nejistotě. Na dimenzi skromnost/monumentalismus čeští studenti naopak skórovali blíže pólu zvanému monumentalismus. U ostatních dimenzí jsme neshledali žádné signifikantní rozdíly mezi oběma skupinami. U SVS 57 jsme v případě kulturních hodnot předpokládali existenci rozdílů mezi skupinou všech českých studentů a všech nizozemských studentů. Došli jsme ke zjištění, že na škálách hierarchie a svázanost se skupinou dosahovali čeští studenti signifikantně vyššího skóru než nizozemští studenti. Na škále egalitarismus, intelektová autonomie a autonomie pocitů naopak dosahovali čeští studenti signifikantně nižšího skóru. V případě individuálních hodnot u SVS 57 jsme nejprve předpokládali existenci rozdílů mezi všemi studenty z České republiky a z Nizozemska. Zjistili jsme, že studenti z České republiky dosahovali signifikantně nižšího průměrného skóru u hodnotových typů universalismus a hédonismus. U hodnotového typu moc naopak dosahovali signifikantně vyššího skóru než studenti z Nizozemska. Dále jsme předpokládali existenci rozdílů mezi skupinou všech studentů psychologie a všech studentů nepsychologických oborů. Mezi oběma skupinami jsme však neshledali žádné signifikantní rozdíly. Dale pak, u hodnotových typů konformita a benevolence poukazují naše výsledky na signifikantní interakci mezi národností a oborem studia. Následně jsme vzájemně srovnávali všechny čtyři skupiny studentů. U hodnotových typů konformita a tradice skórovali čeští studenti nepsychologických oborů signifikantně výš než čeští studenti psychologie. U hodnotového typu

benevolence skórovali studenti nepsychologických oborů z Nizozemska signifikantně níž než nizozemští studenti psychologie. Dále pak čeští studenti psychologie skórovali signifikantně níž než nizozemští studenti psychologie u hodnotových typů benevolence a hédonismus. V případě hodnotového typu moc dosahovali čeští studenti psychologie naopak signifikantně vyššího skóru než nizozemští studenti psychologie. U hodnotových typů universalismus a hédonismus dosahovali čeští studenti nepsychologických oborů signifikantně nižšího skóru než studenti nepsychologických oborů z Nizozemska. U hodnotového typu moc skórovali čeští studenti nepsychologických oborů signifikantně výš než nizozemští studenti nepsychologických oborů. U ostatních hodnotových typů jsme neshledali žádné signifikantní rozdíly.

Použitá Literatura

- Barber, B. L., & Eccles, J. S. (1992). Long-term influence of divorce and single parenting on adolescent family- and work-related values, behaviors, and aspirations. *Psychological Bulletin*, *111*(1), 108-126. doi:10.1037/0033-2909.111.1.108
- Bilsky, W., & Schwartz, S. H. (1994). Values and personality. *European Journal of Personality*, *8*(3), 163-181. doi:10.1002/per.2410080303
- Bogata, M. L. (1992). *Encyclopedia of sociology*. New York: Macmillan.
- Busacca, L. A., Beebe, R. S., & Toman, S. M. (2010). Life and work values of counselor trainees: A national survey. *Career Development Quarterly*, *59*(1), 2-18.
- Butroyd, R., & Somekh, B. (2001, April). *The teachers' role in inculcating values through a mandated curriculum: Isolation and instrumentalism in high school science and language arts classrooms in England*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, Seattle.
- Cakirpaloglu, P. (2009). *Psychologie hodnot* (2nd ed.). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

- Davidov, E., Schmidt, P., & Schwartz, S. H. (2008). Bringing values back in: The adequacy of the European social survey to measure values in 20 countries. *Public Opinion Quarterly*, 72(3), 420-445. doi:10.1093/poq/nfn035
- Divisenko, K. S. (2010). The dynamics of the values of school students. *Russian Social Science Review*, 51(5), 38-45.
- Dorotíková, S. (1998). *Filosofie hodnot: Problémy lidské existence, poznání a hodnocení*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy.
- Furnham, A. (1988). Values and vocational choice: A study of value differences in medical, nursing and psychology students. *Social Science & Medicine*, 26(6), 613-618.
- Grusec, J. E., & Goodnow, J. J. (1994). Impact of parental discipline methods on the child's internalization of values: A reconceptualization of current points of view. *Developmental Psychology*, 30(1), 4-19. doi:10.1037/0012-1649.30.1.4
- Hartl, P. (2004). *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Helus, Z. (1976). *Psychologické problémy socializace osobnosti*. (2nd ed.). Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Hofstede, G. (1983). National cultures in four dimensions. *International Studies of Management & Organization*, 13(1), 46-74.

- Hofstede, G., & Hofstede, G. J. (2006). *Kultury a organizace: Software lidské mysli*.
London: McGraw Hill.
- Hofstede, G., & Minkov, M. (2010). Long- versus short-term orientation: New perspectives. *Asia Pacific Business Review*, 16(4), 493-504.
doi:10.1080/13602381003637609
- Inglehart, R. (2000). Globalization and postmodern values. *Washington Quarterly*, 23(1), 215-228. doi:10.1162/016366000560665
- Inglehart, R. (2006). Mapping global values. *Comparative Sociology*, 5(2), 115-136.
doi:10.1163/156913306778667401
- Inglehart, R. (2008). Changing values among western publics from 1970 to 2006. *West European Politics*, 31(1), 130-146. doi:10.1080/01402380701834747
- Kazdin, A. E. (2000). *Encyclopedia of psychology*. New York: Oxford University Press.
- Kliment, P. (2002). *Sociální psychologie: Studijní texty pro distanční studium* (2nd ed.).
Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Knafo, A., & Schwartz, S. H. (2003). Parenting and adolescents' accuracy in perceiving parental values. *Child Development*, 74(2), 595-611. doi:10.1111/1467-8624.7402018
- Kohoutek, R. (2004). *Sociální psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií.

- Kottak, C. P. (1991). *Cultural anthropology* (5th ed.). New York: McGraw Hill.
- Kretschmer, T., & Pike, A. (2010). Associations between adolescent siblings' relationship quality and similarity and differences in values. *Journal of Family Psychology, 24*(4), 411-418. doi:10.1037/a0020060
- Lovat, T. J., & Clement, N. D. (2008). The pedagogical imperative of values education. *Journal of Beliefs & Values: Studies in Religion & Education, 29*(3), 273-285. doi:10.1080/13617670802465821
- Maříková, H., Petrusek, M., & Vodáková, A. (1996). *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- Musil, J. (2005). *Sociální psychologie*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
- Myry, L., & Helkama, K. (2001). University students' value priorities and emotional empathy. *Educational Psychology, 21*(1), 25-40. doi:10.1080/01443410020019812
- Nakonečný, M. (2009). *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia.
- Nanda, S., & Warms, R. L. (2009). *Culture counts: A concise introduction to cultural anthropology*. Belmont: Wadsworth/Cengage Learning.

- Nelissen, R. M. A., Dijker, A. J. M., & de Vries, N. K. (2007). Emotions and goals: Assessing relations between values and emotions. *Cognition & Emotion, 21*(4), 902-911. doi:10.1080/02699930600861330
- Parish, T. S., Hattrup, D. M., & Rosenblatt, R. (1980). Father loss and individual's subsequent values prioritization. *Education, 100*(4), 377.
- Parsons, P. R. (1989). Values of communication students and professional self-selection. *Journalism Quarterly, 66*(1), 161-168.
- Plháková, A. (2004). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.
- Pratt, M. W., Norris, J. E., Hebblethwaite, S., & Arnold, M. L. (2008). Intergenerational transmission of values: Family generativity and adolescents' narratives of parent and grandparent value teaching. *Journal of Personality, 76*(2), 171-198. doi:10.1111/j.1467-6494.2007.00483.x
- Prudký, L. (2009). *Inventura hodnot*. Praha: Academia.
- Rogers, W. S. (2003). *Social psychology: Experimental and critical approaches*. Philadelphia: Open University Press.
- Rokeach, M. (1966). Attitude change and behavioral change. *Public Opinion Quarterly, 30*(4), 529-550.

- Rokeach, M. (1968). The role of values in public opinion research. *Public Opinion Quarterly*, 32(4), 547-559.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.
- Rokeach, M., & Regan, J. F. (1980). The role of values in the counseling situation. *Personnel & Guidance Journal*, 58(9), 576.
- Ryckman, R. M., & Houston, D. M. (2003). Value priorities in American and British female and male university students. *Journal of Social Psychology*, 143(1), 127-138.
- Ryker, J. A., & Others, A. (1992). *Value priority differences between males and females*.
- Řehan, V. (2007). *Sociální psychologie: Studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues*, 50(4), 19-45.
- Schwartz, S. H. (2006a). A theory of cultural value orientations: Explication and applications. *Comparative Sociology*, 5(2), 137-182.
doi:10.1163/156913306778667357

- Schwartz, S. H., & Bardi, A. (2001). Value hierarchies across cultures: Taking a similarities perspective. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(3), 268-290.
- Schwartz, S. H., & Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(3), 550-562. doi:10.1037/0022-3514.53.3.550
- Schwartz, S. H., Caprara, G. V., & Vecchione, M. (2010). Basic personal values, core political values, and voting: A longitudinal analysis. *Political Psychology*, 31(3), 421-452. doi:10.1111/j.1467-9221.2010.00764.x
- Schwartz, S. H., & Rubel-Lifschitz, T. (2009). Cross-national variation in the size of sex differences in values: Effects of gender equality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(1), 171-185. doi:10.1037/a0015546
- Shaw, T., & Duys, D. K. (2005). Work values of mortuary science students. *Career Development Quarterly*, 53(4), 348-352.
- Sheldon, K. M., & Krieger, L. S. (2004). Does legal education have undermining effects on law students? Evaluating changes in motivation, values, and well-being. *Behavioral Sciences & the Law*, 22(2), 261-286.
- Soukup, M. (2009). *Základy kulturní antropologie*. Praha: Akademie veřejné správy.

Steinmetz, H., Schmidt, P., Tina-Booh, A., Wieczorek, S., & Schwartz, S. H. (2009). Testing measurement invariance using multigroup CFA: Differences between educational groups in human values measurement. *Quality & Quantity*, 43(4), 599-616. doi:10.1007/s11135-007-9143-x

Šimíčková-Čížková, J. (2004). *Přehled sociální psychologie* (2nd ed.). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Welzel, C., & Inglehart, R. (2010). Agency, values, and well-being: A human development model. *Social Indicators Research*, 97(1), 43-63

Wuthnow, R. (2008). The sociological study of values. *Sociological Forum*, 23(2), 333-343. doi:10.1111/j.1573-7861.2008.00063.x

Elektronické zdroje

Czech Republic: Czech language. Retrieved 12/09, 2010, from

<http://www.czech.cz/en/67019-czech-language>

Český statistický úřad: Počet cizinců v ČR. Retrieved 12/12, 2010, from

http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu

Euroskop.cz: Česká republika. Retrieved 12/12, 2010, from

<http://www.euroskop.cz/562/sekce/zakladni-informace/>

Euroskop.cz: Nizozemsko. Retrieved 12/12, 2010, from

<http://www.euroskop.cz/422/sekce/zakladni-informace/>

Eurskop.cz: Věcně o Evropě. Retrieved 12/12, 2010, from

<http://www.euroskop.cz/422/sekce/zakladni-informace/>

Hofstede, G., & Hofstede, J. G. Geert Hofstede & Jan Geert Hofstede. Retrieved 03/01, 2010, from <http://www.geerthofstede.nl/>

Hofstede, G., Hofstede, J., Minkov, M. & Vinken, H. (2008). Values survey module 2008 manual. Retrieved 03/20, 2010, from <http://www.geerthofstede.nl/research-vsm/vsm-08.aspx>

Language in the Netherlands. Retrieved 12/15, 2010, from

<http://taal.phileon.nl/eng/frisian.php>

Schwartz, Shalom, H. (2006b). Value Dimensions of Culture and National Difference. Retrieved 03/01, 2010, from

<http://www.uib.no/psyfa/isp/diversity/content/reseach/multicultur/Workshop/Schwartz%20.pdf>

Schwartz, Shalom H. (2009). Draft users manual: Proper use of the Schwarz Value Survey, version 14 January 2009, compiled by Romie F. Littrell. Auckland, New Zealand: Centre for Cross Cultural Comparisons,

<http://crossculturalcentre.homestead.com/>

Šimek, M., & Tvrđý, L. (2005). *Rozdíly ve vzdělanostní struktuře obyvatelstva se zaměřením na Českou republiku*. Retrieved 11/14, 2010, from http://knowledge.vsb.cz/sborniky/2005_Simek_Tvrdy_rozdily.pdf

World values survey. Retrieved 06/10, 2010, from <http://www.worldvaluessurvey.org/>

Přílohy

Příloha č.1: Dotazník demografických údajů – česká verze

Vážení studenti,

Rádi bychom Vás požádali o vyplnění dvou dotazníků, které slouží pro interkulturní výzkum hodnot. Jedná se o studii, která je součástí diplomové práce zabývající se srovnáním hodnotových preferencí studentů v České republice (Universita Palackého) a v Nizozemí (University of Groningen). Veškeré poskytnuté informace jsou anonymní a budou sloužit pouze pro zpracování diplomové práce. Od účasti ve výzkumu je možné kdykoliv a bez udání důvodů odstoupit. Jestliže budete mít jakékoliv otázky, máte zájem o výsledky, nebo chcete od výzkumu odstoupit, použijte, prosím, následující adresu: jitka.tausova@gmail.com

Demografické údaje

Tento dotazník je anonymní, získané informace jsou považovány za důvěrné a budou použity jen pro účely zpracování diplomové práce

1. **Věk:**..... 2. **Pohlaví:**.....
3. **Universita:**..... 4. **Fakulta:**..... 5. **Obor studia:**..... 6. **Ročník:**.....

7. **Program** (zaškrtněte jednu možnost): bakalářský magisterský doktorandský
 jiný(doplňte):

8. **Forma studia** (zaškrtněte jednu možnost) : prezenční dálková

9. **Počet let ukončené školní docházky** (včetně tohoto roku).....

10. **Narodil/a jste se v České republice?:** ano ne

11. **Většinu života jste prožil/a v České republice?** ano ne

12. **Vaši rodiče jsou:** oba české národnosti oba jiné národnosti než české

jeden české národnosti, druhý jiné národnosti

14. **Vaši rodiče mají ukončené vzdělání** (zaškrtněte jednu možnost u otce a jednu u matky)

Matka: ŽŠ SŠ VŠ Otec: ZŠ SŠ VŠ

15. **Vyrůstal/a jste** (zaškrtněte jednu možnost): s oběma rodiči s matkou s otcem

s někým jiným (doplňte).....

16. **Kolik máte sourozenců** (počítejte ty, se kterými jste žili ve společné domácnosti, bez ohledu na to, zda jsou vlastní, nebo ne):.....

17. **V jak velkém městě jste do současnosti strávil/a největší část svého života?**

do 10 000 obyvatel 10 000-50 000 obyvatel nad 50 000 obyvatel

18. **Vaše dosavadní pracovní zkušenosti jsou** (zaškrtněte všechny možnosti, které se k Vám vztahují):

brigády mimo obor studia brigády v oboru studia neplacená dobrovolnická činnosti pracovní poměr na poloviční úvazek pracovní poměr na celý úvazek

2. V S M 08

Modul na výzkum hodnot 2008

Dotazník
Česká verze

K VOLNÉMU UŽITÍ PRO ÚČEL VÝZKUMU.

V PŘÍPADĚ UŽÍVÁNÍ PRO SOUKROMÉ ÚČELY JE POTŘEBA POVOLENÍ

Release 08-01, January 2008

Copyright @ Geert Hofstede BV
hofstede@bart.nl; www.geerthofstede.nl

Mezinárodní dotazník (VSM 08)- strana 1

Představte si, prosím, ideální zaměstnání, bez ohledu na to, jaké zaměstnání vykonáváte nyní (pokud nějaké vykonáváte). Při výběru ideálního zaměstnání, jak důležité by pro Vás bylo následující .... (prosím, zakroužkujte jednu odpověď u každé položky) :

1 = nejdůležitější
2 = velmi důležité
3 = středně důležité
4 = málo důležité
5 = velmi málo důležité nebo nedůležité

01. mít dostatek času pro svůj osobní život a rodinný život	1	2	3	4	5
02. mít vedoucího (přímého nadřízeného) kterého můžete respektovat	1	2	3	4	5
03. být uznán za dobrý výkon	1	2	3	4	5
04. mít jistotu zaměstnání	1	2	3	4	5
05. mít příjemné kolegy/spolupracující	1	2	3	4	5
06. dělat práci, která je zajímavá	1	2	3	4	5
07. Spolupodílet se na rozhodování týkající se Vaší práce, která činí Váš nadřízený	1	2	3	4	5
08. bydlet v příjemném prostředí	1	2	3	4	5
09. mít zaměstnání ceněné ze strany Vašich přátel a rodiny	1	2	3	4	5
10. mít možnost povýšení	1	2	3	4	5

Ve Vašem osobním životě, jak důležité je následující:..... (prosím, zakroužkujte jednu odpověď u každé položky) :

11. ponechávat si dostatek volného času na zábavu	1	2	3	4	5
12. umírněnost: mít málo tužeb	1	2	3	4	5
13. být štedrý k ostatním lidem	1	2	3	4	5

14. skromnost: jevit se malým, ne velkým   1   2   3   4   5

Mezinárodní dotazník (VSM 08) – strana 2

15. Jestliže narazíte na něco drahého, co byste si velmi chtěla/a koupit, ale nemáte dost peněz, co uděláte?

1. vždy nejprve šetřím, než si něco koupím
2. většinou nejprve šetřím
3. někdy si našetřím, jindy si na koupi půjčím
4. většinou si půjčím a splatím později
5. vždy si koupím a splatím později

16. Jak často se cítíte nervózní nebo napjatý/á při práci?

1. vždy
2. obvykle
3. někdy
4. zřídka
5. nikdy

17. Považujete se za šťastného člověka ?

1. vždy
2. obvykle
3. někdy
4. zřídka
5. nikdy

18. Chováte/projevujete se stejně v práci (nebo ve škole, jestliže jste student/ka) a doma?

1. úplně stejně
2. skoro stejně
3. nevím
4. spíše jinak
5. úplně jinak

19. Brání Vám někdy jiní lidé nebo okolnosti, abyste dělal/a, co skutečně chcete?

1. ano, vždy
2. obvykle ano
3. někdy
4. ne, zřídka
5. ne, nikdy

20. Celkově vzato, jak byste popsal svůj nynější zdravotní stav?

1. velmi dobrý
2. dobrý
3. uspokojivý
4. špatný
5. velmi špatný

Mezinárodní dotazník (VSM 08) – strana 3

21. Jak důležitá je víra/náboženství ve Vašem životě ?

1. nanejvíš důležitá

2. velmi důležitá
3. středně důležitá
4. málo důležitá
5. není vůbec důležitá

22. Jak se cítíte být hrdý na to, že jste občanem své země?

1. vůbec ne hrdý
2. ne moc hrdý
3. trochu hrdý
4. dosti hrdý
5. velice hrdý

23. Na základě Vaší zkušenost, jak často se podřízení bojí nesouhlasit se svým nadřízeným (případně studenti se svým učitelem) ?

1. nikdy
2. zřídka
3. někdy
4. obvykle
5. vždy

Do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky? (prosím, zakroužkujte jednu odpověď u každé položky)

- 1 = naprosto souhlasím**
2 = souhlasím
3 = nejsem rozhodnut/a
4 = nesouhlasím
5 = naprosto nesouhlasím

24. Člověk může být dobrým vedoucím i bez toho, že by byl schopen precizně odpovědět na každou otázku, která může vyvstat při práci podřízených	1	2	3	4	5
25. Usilovná snaha je nejjistější cestou k dobrým výsledkům	1	2	3	4	5
26. Takové struktury organizace, kde mají někteří zaměstnanci dva nadřízené, bychom se měli za každou cenu vyvarovat	1	2	3	4	5

Mezinárodní dotazník (VSM 08) – strana 3

27. Pravidla organizace nebo firmy by se neměla porušovat a to ani v situaci, kdy se zaměstnanec domnívá, že

porušení pravidel by bylo v nejlepším zájmu organizace

1 2 3 4 5

28. Měli bychom si vážit hrdinů naší historie

1 2 3 4 5

Děkuji za spolupráci

3. V S M 08

MODULE VOOR WAARDENONDERZOEK 2008 VRAGENLIJST Nederlandse versie

VOOR ONDERZOEKSDOELEINDEN VRIJ TOEPASBAAR

TOESTEMMING NODIG VOOR GEBRUIK IN COMMERCIËLE PUBLICATIES

Release 08-01, Januari 2008
Copyright @ Geert Hofstede BV
hofstede@bart.nl; www.geerthofstede.nl

INTERNATIONALE VRAGENLIJST (VSM 08)- blz. 1 van 4

Stel je een ideale baan voor – los van je huidige bezigheden. Bij de keuze van een ideale baan, hoe belangrijk is ..... (één antwoord per regel omcirkelen)

- 1 = van het allergrootste belang
- 2 = heel belangrijk
- 3 = tamelijk belangrijk
- 4 = van weinig belang
- 5 = van heel weinig of geen belang

01. Voldoende tijd voor je privé- en/of gezinsleven	1	2	3	4	5
02. Een baas (directe chef) die je kunt respecteren	1	2	3	4	5
03. Erkenning voor goede prestaties	1	2	3	4	5
04. Zekerheid (een vaste baan)	1	2	3	4	5
05. Prettige mensen om mee te werken	1	2	3	4	5
06. Interessant werk	1	2	3	4	5
07. Door je baas betrokken worden bij beslissingen die je werk raken	1	2	3	4	5
08. Een prettige woonomgeving	1	2	3	4	5
09. Een baan waarmee je respect verdient bij je familie en je vrienden	1	2	3	4	5
10. Promotiemogelijkheden	1	2	3	4	5

Hoe belangrijk zijn de volgende dingen in jouw persoonlijk leven?

11. Tijd vrijhouden om plezier te maken	1	2	3	4	5
12. Matigheid: weinig verlangens koesteren	1	2	3	4	5
13. Royaal zijn voor anderen	1	2	3	4	5
14. Bescheidenheid: liever klein lijken dan groot	1	2	3	4	5

INTERNATIONALE VRAGENLIJST (VSM 08) – blz. 2 van 3

15. Als je iets duurs heel graag wilt kopen, maar je hebt niet genoeg geld, wat doe je dan ?

1. altijd eerst sparen, dan pas kopen
2. meestal eerst sparen
3. soms sparen, soms lenen om te kunnen kopen
4. meestal lenen en later afbetalen
5. altijd nu kopen, later afbetalen

16. Hoe vaak voel je je nerveus of gespannen?

1. altijd
2. vaak
3. soms
4. zelden
5. nooit

17. Ben je een gelukkig mens ?

1. altijd
2. vaak
3. soms
4. zelden
5. nooit

18. Ben je dezelfde persoon op je werk (of op school als je nog studeert) en thuis ?

1. helemaal dezelfde persoon
2. meestal dezelfde persoon
3. ik weet het niet
4. meestal verschillend
5. totaal verschillend

19. Beletten andere mensen, of de omstandigheden, je ooit om te doen wat je eigenlijk wilt ?

1. ja, altijd
2. ja, vaak
3. soms
4. nee, zelden
5. nee, nooit

20. Alles bij elkaar, hoe zou je je huidige gezondheidstoestand beschrijven ?

1. heel goed
2. goed
3. redelijk
4. slecht
5. heel slecht

21. Hoe belangrijk is godsdienst in jouw leven ?

1. van het allergrootste belang
2. heel belangrijk
3. tamelijk belangrijk
4. van weinig belang
5. van geen belang

22. Hoe trots ben je erop om een burger van jouw land te zijn ?

1. helemaal niet
2. nauwelijks
3. een beetje
4. behoorlijk
5. heel erg trots

INTERNATIONALE VRAGENLIJST (VSM 08) – blz. 3 van 4

23. Hoe vaak zijn, naar jouw ervaring, ondergeschikten bang om hun baas tegen te spreken, of studenten hun docent ?

1. nooit
2. zelden
3. soms
4. vaak
5. altijd

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende uitspraken? (één antwoord per regel omcirkelen):

- 1 = volkomen mee eens
- 2 = mee eens
- 3 = weet niet
- 4 = niet mee eens
- 5 = volstrekt niet mee eens

24. Je kunt een goede chef zijn zonder op elke vraag van een medewerker over zijn of haar werk een precies antwoord te hebben	1	2	3	4	5
25. Aanhoudende inspanning is de zekerste weg naar resultaat	1	2	3	4	5
26. Een organisatiestructuur waarin sommige mensen aan twee bazen tegelijk rapporteren moet tot elke prijs worden vermeden	1	2	3	4	5
27. Bedrijfsregels moeten niet overtreden worden, zelfs niet als de medewerker denkt dat dit beter voor de zaak is	1	2	3	4	5
28. We behoren onze helden uit het verleden te eren	1	2	3	4	5

Příloha č. 3: VSM 08 - vzorce pro výpočet jednotlivých dimenzí u Hofstedeho Modulu výzkumu hodnot

Tab. č. 70: Vzorce pro výpočet skóreů na dimenzích Hofstedeho Modulu pro výzkum hodnot

Název dimenze	Vzorec výpočtu	Otázky odpovídající dimenzi
Vzdálenost moci (PDI)	$PDI = 35(m07 - m02) + 25 (m23 - m26)$	02, 07, 23, 26
Kolektivismus/Individualismus (IDV)	$IDV = 35(m04 - m01) + 35(m09 - m06)$	01, 04, 09, 06
Femininita/Maskulinita (MAS)	$MAS = 35(m05 - m03) + 35(m08 - m10)$	03, 05, 08, 10
Vyhýbání se nejistotě (UAI)	$UAI = 40(m20 - m16) + 25(m24 - m27)$	16, 20, 24, 27
Krátkodobá/Dlouhodobá orientace (LTO)	$LTO = 40(m18 - m15) + 25(m28 - m25)$	15, 18, 25, 28
Umírněnost/Požitek (IVR)	$IVR = 35(m12 - m11) + 40(m19 - m17)$	11, 12, 17, 19
Skromnost/Monumentalismus	$MON = 35(m14 - m13) + 25(m22 - m21)$	13, 14, 21, 22

Hodnotový dotazník

V tomto dotazníku se máte zeptat sami sebe : "Které hodnoty jsou pro MNE důležité jako vedoucí principy MÉHO života a které jsou pro MNE méně důležité?" Na následujících stranách jsou dva seznamy hodnot. Tyto hodnoty pochází z rozdílných kultur. Za každou hodnotou je v závorkách vysvětlení, které vám může pomoci porozumět jejímu významu.

Vášim úkolem je posoudit důležitost každé hodnoty pro vás jako vedoucího principu vašeho života. Použijte následující stupnici.

- (0) - znamená, že hodnota není vůbec důležitá, nepředstavuje pro vás vedoucí princip vašeho života
- (3) - znamená, že hodnota je pro vás důležitá
- (6) - znamená, že hodnota je pro vás vysoce důležitá

Čím vyšší je číselné hodnocení (0,1,2,3,4,5,6), tím vyšší je důležitost dané hodnoty, jako vedoucího principu VAŠEHO života.

- (-1) - je pro označení hodnot, které jsou v protikladu s principy, kterými se řídíte
- (7) - je pro označení hodnot, které mají nejvyšší důležitost jako vedoucí princip vašeho života, **obvykle nebývá takovýchto hodnot více než dvě.**

Do prázdného místa před každou hodnotu napište číslo (-1,0,1,2,3,4,5,6,7), které vystihuje důležitost této hodnoty pro vás osobně. Snažte se mezi hodnotami co nejvíce rozlišovat používáním veškerých číslic. Některá čísla přirozeně použijete více než jedenkrát.

JAKO VEDOUcí PRINCIP V MÉM ŽIVOTĚ je tato hodnota:

v protikladu k mým hodnotám	nedůle- žitá			důležitá			velmi důležitá	nejdůležitější
-1	0	1	2	3	4	5	6	7

Než začnete pracovat, přečtěte si Seznam hodnot I, vyberte tu hodnotu, která je pro vás nejdůležitější a označte její důležitost. Dále vyberte hodnotu, která je k vašim hodnotám nejvíce v protikladu a označte ji (-1) Pokud tam taková hodnota není, vyberte tu, která je pro vás nejméně důležitá a označte ji podle její důležitosti (0) nebo (1). Potom posuzujte ostatní hodnoty v Seznamu hodnot I.

JAKO VEDOUcí PRINCIP V MÉM ŽIVOTĚ je tato hodnota:

v protikladu k mým hodnotám	nedůle- žitá			důležitá			velmi důležitá	nejdůležitější
-1	0	1	2	3	4	5	6	7

SEZNAM HODNOT I

1. _____ ROVNOST (stejné příležitosti pro všechny)
2. _____ VNITŘNÍ HARMONIE (vyrovnanost se sebou samým)
3. _____ VLIV VE SPOLEČNOSTI (ovládání druhých, dominantnost)
4. _____ POŽITEK (uspokojování tužeb)
5. _____ SVOBODA (svoboda jednání a myšlení)
6. _____ DUCHOVNÍ ŽIVOT (důraz na duchovní, nikoli materiální věci)
7. _____ POCIT PŘÍNÁLEŽITOSTI (pocit, že nejsem druhým lhostejný)
8. _____ SPOLEČENSKÝ POŘÁDEK (stabilita společnosti)
9. _____ VZRUŠUJÍCÍ ŽIVOT (podněcující zážitky)
10. _____ SMYSL ŽIVOTA (nasměrování v životě)
11. _____ SLUŠNOST (zdvořilost, dobré způsoby)
12. _____ BOHATSTVÍ (hmotné statky, peníze)
13. _____ BEZPEČNOST NÁRODA (ochrana vlastního národa před nepřáteli)
14. _____ SEBEÚCTA (víra ve vlastní hodnotu)
15. _____ OPĚTOVÁNÍ LASKAVOSTI (nebýt zavázán)
16. _____ TVOŘIVOST (originalita, fantazie)
17. _____ MÍROVÝ SVĚT (bez válek a konfliktů)
18. _____ ÚCTA K TRADICÍM (uchovávání osvědčených zvyklostí)
19. _____ ZRALÁ LÁSKA (hluboká, citová a duchovní blízkost)
20. _____ SEBEKÁZEŇ (sebeovládání, odolnost vůči pokušení)
21. _____ SOUKROMÍ (právo na vlastní soukromí, na svoji soukromou sféru)
22. _____ BEZPEČNOST RODINY (jistota pro své blízké)
23. _____ SPOLEČENSKÉ UZNÁNÍ (úcta, ocenění druhými)
24. _____ SOULAD S PŘÍRODOU (život v jednotě s přírodou)
25. _____ PESTRÝ ŽIVOT (plný podnětů, nových zážitků, změn)
26. _____ MOUDROST (zralé chápání života)
27. _____ AUTORITA (právo vést a řídit druhé)
28. _____ OPRAVDOVÉ PŘÁTELSTVÍ (blízcí přátelé, kteří jsou oporou)
29. _____ KRÁSNO (krása přírody a umění)
30. _____ SOCIÁLNÍ SPRAVEDLNOST (náprava nespravedlnosti, péče o slabé)

SEZNAM HODNOT II

Nyní vás prosíme, aby jste se věnovali Seznamu hodnot II. Opět posuďte důležitost každé z následujících hodnot pro vás jako vedoucího principu VAŠEHO života. Tyto hodnoty jsou vyjádřené jako způsoby chování, které pro vás mohou být více či méně důležité. Opět se snažte mezi uvedenými hodnotami co nejlépe rozlišovat s použitím všech čísel.

Než začnete pracovat, přečtete si Seznam hodnot II, vyberte tu hodnotu, která je pro vás nejdůležitější a označte její důležitost. Dále vyberte hodnotu, která je k vašim hodnotám nejlépe v protikladu a označte ji (-1) Pokud tam taková hodnota není, vyberte tu, která je pro vás nejméně důležitá a označte ji podle její důležitosti (0) nebo (1). Potom posuzujte ostatní hodnoty v Seznamu hodnot II.

JAKO VEDOUcí PRINCIP V MÉM ŽIVOTĚ je tato hodnota:

v protikladu

k mým hodnotám	nedůle- žitá	1	2	důležitá	3	4	5	velmi důležitá	nejdůležitější
-1	0								7

31. _____ NEZÁVISLÝ (spoléhající na sebe, soběstačný)
32. _____ UMĚRNĚNÝ (vyhýbající se extrémům v citech a jednání)
33. _____ LOAJÁLNÍ (oddaný, věrný přátelům, skupině)
34. _____ CTIŽÁDOSTIVÝ (snaživý, ambiciózní)
35. _____ TOLERANTNÍ (snášenlivý vůči odlišným myšlenkám a přesvědčením)
36. _____ POKORNÝ (zdrženlivý, ústupný)
37. _____ ODVÁŽNÝ (vyhledávající dobrodružství, riziko)
38. _____ CHRÁNÍCÍ ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ (ochraňující přírodu)
39. _____ VLIVNÝ (mající vliv na lidi a události)
40. _____ VÁŽÍCÍ SI RODIČU A STARŠÍCH (projevující úctu)
41. _____ VOLÍCÍ SVÉ VLASTNÍ CÍLE (samostatný v jejich výběru)
42. _____ ZDRAVÝ (nebýt tělesně či duševně nemocný)
43. _____ SCHOPNÝ (způsobit, produktivní, výkonný)
44. _____ PŘIJÍMAJÍCÍ SVŮJ ŽIVOTNÍ ÚDĚL (podřizující se životním okolnostem)
45. _____ ČESTNÝ (charakterní, poctivý)
46. _____ CHRÁNÍCÍ SI SVOJI POVĚST (zachovávající si svoji tvář)
47. _____ POSLUŠNÝ (respektující autoritu, plnící své úkoly)
48. _____ INTELIGENTNÍ (logicky uvažující)
49. _____ OCHOTNÝ K POMOCI (činný pro blaho ostatních)
50. _____ TĚŠÍCÍ SE ZE ŽIVOTA (vychutnávající jídlo, sex, volné chvíle atd)
51. _____ VĚŘÍCÍ (držící se náboženské víry a přesvědčení)
52. _____ ODPOVĚDNÝ (spolehlivý)
53. _____ ZVÍDAVÝ (projevující zájem o všechno)
54. _____ ODPOUŠTĚJÍCÍ (ochotný odpustit druhým)
55. _____ ÚSPĚŠNÝ (dosahující cílů)

56. _____ ČISTOTNÝ (upravený, pořádný)
57 _____ DOPŘÁVAJÍCÍ SI (dělat příjemné věci)

Příloha č. 4B: SVS 57 – nizozemská verze

WAARDENVRAGENLIJST

Instructies: In deze vragenlijst wordt U gevraagd voor uzelf te antwoorden op de vraag: "Welke waarden zijn belangrijk voor MIJ als leidraad in MIJN leven en welke waarden zijn minder belangrijk voor mij?"

Er zijn twee lijsten met waarden op de volgende pagina's te vinden. Deze waarden komen uit verschillende culturen. Achter elke waarde staat tussen haakjes een uitleg om U de betekenis van de waarde te helpen begrijpen.

Uw taak is nu om aan te geven hoe belangrijk elke waarde is voor u ALS LEIDRAAD IN UW LEVEN. Gebruik de volgende schaal.

0 betekent dat de waarde in het geheel niet belangrijk is, de waarde is niet relevant voor u als leidraad in uw leven.

3 betekent dat de waarde belangrijk is.

6 betekent dat de waarde zeer belangrijk is.

Hoe hoger het cijfer (0,1,2,3,4,5,6) hoe belangrijker de waarde is als leidraad (leidend principe) in uw leven.

-1 geeft u aan alle waarden die ingaan tegen uw principes.

7 geeft u aan een waarde die uiterst belangrijk is als leidraad in uw leven. Gewoonlijk heeft iemand ***niet meer dan twee waarden waaraan een 7 toegekend wordt.***

Zet in de ruimte voor elke waarde het cijfer (-1,0,1,2,3,4,5, 6,7) dat het belang aangeeft van die waarde voor u persoonlijk. Probeer zoveel mogelijk onderscheid te maken tussen de waarden door alle cijfers te benutten. U zult meerdere malen van hetzelfde cijfer gebruik moeten maken.

ALS LEIDRAAD IN MIJN LEVEN, is deze waarde

tegen- gesteld aan mijn waarden	niet belang- rijk			belang- rijk			zeer belang- rijk	uiterst belang- rijk
-1	0	1	2	3	4	5	6	7

Lees, alvorens te beginnen, de waarden 1 t/m 30 en kies die waarde die het allerbelangrijkste voor u is en geef er een cijfer aan. Vervolgens kiest u de waarde die het meest ingaat tegen uw waarden, en geef die waarde het cijfer -1. Als er niet zo een waarde is, kies de waarde die het minst belangrijk is voor u en geef die het cijfer 0 of 1, overeenkomstig de mate van belangrijkheid. Vervolgens geeft U de rest van de waarden (tot en met 30) een cijfer.

WAARDENLIJST I

1 ____ GELIJKHEID (gelijke kansen voor iedereen)

2 ____ INNERLIJKE HARMONIE (vrede met jezelf)

3 ____ SOCIALE MACHT (controle over andere mensen, dominantie)

4 ____ PLEZIER (genot, voldoening van verlangens)

- 5 ____ VRIJHEID (vrijheid in denken en doen)
- 6 ____ GEESTELIJK LEVEN (nadruk op het geestelijke, en niet op materiele zaken)

ALS LEIDRAAD IN MIJN LEVEN, is deze waarde

tegen- gesteld aan mijn waarden	niet belang- rijk			belang- rijk			zeer belang- rijk	uiterst belang- rijk
-1	0	1	2	3	4	5	6	7
- 7 ____ HET GEVOEL ERBIJ TE HOREN (gevoel dat anderen om me geven)
- 8 ____ ORDE IN DE SAMENLEVING (stabiliteit van de maatschappij)
- 9 ____ EEN OPWINDEND LEVEN (stimulerende ervaringen)
- 10 ____ EEN ZINVOL LEVEN (een doel in het leven)
- 11 ____ BELEEFDHEID (hoffelijkheid, goede manieren)
- 12 ____ RIJKDOM (materiele bezittingen, geld)
- 13 ____ NATIONALE VEILIGHEID (bescherming van mijn land tegen vijanden)
- 14 ____ ZELFRESPECT (gevoel van eigenwaarde)
- 15 ____ GUNSTEN BEANTWOORDEN (bij niemand in het krijt willen staan)
- 16 ____ CREATIVITEIT (iets unieks, verbeelding)
- 17 ____ EEN VREEDZAME WERELD (vrij van oorlog en conflict)
- 18 ____ RESPECT VOOR DE TRADITIE (behoud van goede, oude gebruiken)
- 19 ____ VOLWASSEN LIEFDE (diepgaande emotionele en geestelijke intimiteit)
- 20 ____ ZELFDISCIPLINE (zelfbeperking, bestand tegen verleidingen)
- 21 ____ PRIVACY (het recht om je eigen persoonlijke levenssfeer te hebben)
- 22 ____ VEILIGHEID voor het gezin (veiligheid voor diegene van wie je houdt)
- 23 ____ ERKENNING DOOR ANDEREN (respect, goedkeuring krijgen van anderen)
- 24 ____ EENHEID MET DE NATUUR (passen in de natuur)
- 25 ____ EEN AFWISSELEND LEVEN (vol met uitdaging, nieuwigheid en verandering)
- 26 ____ WIJSHEID (volwassen inzicht in het leven)
- 27 ____ GEZAG (het recht om te leiden of op te dragen)

- 28 _____ WARE VRIENDSCHAP (hechte vrienden die me op kunnen vangen)
- 29 _____ EEN WERELD VOL SCHOONHEID (schoonheid van de natuur en kunst)
- 30 _____ SOCIALE RECHTVAARDIGHEID (herstel van onrecht, zorg voor zwakken)

WAARDENLIJST 2

Geef nu aan hoe belangrijk elk van de volgende waarden is voor U ALS LEIDRAAD IN UW LEVEN. Deze waarden hebben betrekking op gedragswijzen die meer of minder belangrijk voor U zijn.

Ook hier geldt: probeer zo veel mogelijk onderscheid te maken tussen de waarden door alle cijfers te benutten.

Lees, alvorens U begint de waarden 31 t/m 57 en kies die waarde, die het allerbelangrijkst voor U is en bepaal een cijfer voor die waarde. Kies vervolgens de waarde die het meest ingaat tegen uw waarden, of - als dat niet het geval is -, kies de waarde die het minst belangrijk voor U is en geef die waarde het cijfer 0 of 1, overeenkomstig de mate van belangrijkheid.

ALS LEIDRAAD IN MIJN LEVEN, is deze waarde

tegen- gesteld aan mijn waarden	niet belang- rijk			belang- rijk			zeer belang- rijk	uiterst belang- rijk
-1	0	1	2	3	4	5	6	7
31	_____	ONAFHANKELIJK (vertrouwend op jezelf, zelfstandig)						
32	_____	GEMATIGD (vermijden van extremen in gevoel en handelen)						
33	_____	LOYAAL (trouw aan mijn vrienden, groep)						
34	_____	AMBITIEUS (hardwerkend, strevend)						
35	_____	RUIM VAN OPVATTING (tolerant ten opzichte van verschillende ideeën en opvattingen)						
36	_____	NEDERIG (bescheiden, jezelf wegcijferend)						
37	_____	GEDURFD (zoeken naar avontuur, risico)						
38	_____	BESCHERMING VAN HET MILIEU (behoud van de natuur)						
39	_____	INVLOEDRIJK (invloed hebben op mensen en gebeurtenissen)						
40	_____	EERBIED VOOR OUDERS EN OUDEREN (respect tonen)						
41	_____	KIEZEN VAN EIGEN DOELLEN (selecteren van eigen doelen)						
42	_____	GEZOND (noch lichaaamlijk, noch geestelijk ziek zijn)						
43	_____	BEKWAAM (competent, doeltreffend, efficient)						
44	_____	MIJN DEEL VAN HET LEVEN ACCEPTEREN (zich schikken naar de levensomstandigheden)						
45	_____	EERLIJK (oprecht, waarheidsgetrouw)						
46	_____	MIJN IMAGO BIJ ANDEREN IN STAND HOUDEN (gezichtsverlies voorkomen)						
47	_____	GEHOORZAAM (plichtsgetrouw, plichten nakomen)						

48 _____ INTELLIGENT (logisch, nadenkend)

ALS LEIDRAAD IN MIJN LEVEN, is deze waarde

tegen- gesteld aan mijn waarden	niet belang- rijk			belang- rijk			zeer belang- rijk	uiterst belang- rijk
-1	0	1	2	3	4	5	6	7

49 _____ BEHULPZAAM (werken voor het welzijn van anderen)

50 _____ GENIETEND VAN HET LEVEN (van eten, sex, ontspanning, etc.)

51 _____ VROOM (houden aan religieuze trouw en geloof)

52 _____ VERANTWOORDELIJK (betrouwbaar)

53 _____ NIEUWSGIERIG (geïnteresseerd in alles, onderzoekend)

54 _____ VERGEVINGSGEZIND (bereid anderen te vergeven)

55 _____ SUCCESVOL (bereiken van doelen)

56 _____ SCHOON (netjes, keurig)

57 _____ JEZELF VERWENNEN (aangename dingen doen)

Příloha č. 5: SVS 57 – přehled hodnotových typů a hodnot, které do nich spadají

Tab. 71: Individuální hodnoty: Seznam hodnotových typů a jednotlivých hodnot, které do nich spadají

INDIVIDUÁLNÍ HODNOTY	
Název hodnotového typu	Hodnoty spadající do hodnotového typu
Konformita	slušnost, sebekázeň, vážící si rodičů a starších, poslušný
Tradice	úcta k tradicím, umírněný, pokorný, akceptující svůj životní úděl, věřící
Benevolence	loajální, čestný, ochotný pomoci, odpovědný, odpouštějící
Universalismus	rovnost, mírový svět, soulad s přírodou, moudrost, krásno, sociální spravedlnost, snášenlivý, chránící životní prostředí
Sebeurčení	svoboda, tvořivost, nezávislý, volící své vlastní cíle, zvidavý
Stimulace	vzrušující život, pestrý život, odvážný
Hédonismus	požitek, těšící se ze života
Úspěch	ctižádnostivý, vlivný, schopný, úspěšný
Moc	vliv ve společnosti, bohatství, autorita, chránící svoji pověst,
Bezpečnost	společenský pořádek, bezpečnost národa, vzájemnost poskytování(nebýt vázaný) , bezpečnost rodiny, čistotný

Tab. 72: Kulturní hodnoty: Seznam hodnotových typů a jednotlivých hodnot, které do nich spadají

KULTURNÍ HODNOTY	
Název hodnotového typu	Hodnoty spadající do hodnotového typu
Svázanost se skupinou	společenský pořádek, slušnost, bezpečnost národa, vzájemnost v poskytování, úcta k tradicím, sebekázeň, moudrost, umírněný, vážící si rodičů a starších, chránící svoji pověst, poslušný, věřící, odpouštějící, čistotný
Hierarchie	vliv ve společnosti, bohatství, autorita, pokorný, vlivný
Kontrola	společenské uznání, nezávislý, ctižádostivý, odvážný, vlivný, volící své vlastní cíle, schopný, úspěšný
Autonomie pocitů	požitek, vzrušující život, pestrý život, těšící se ze života, 57
Intelektová autonomie	svoboda, tvořivost, snášenlivý, zvědavý
Rovnost	rovnost, sociální spravedlnost, loajální, čestný, ochotný pomoci, odpovědný
Harmonie	mírový svět, soulad s přírodou, krásno, chránící životní prostředí

ANOTACE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Univerzita Palackého v Olomouci. Filosofická Fakulta. Katedra Psychologie

Název práce: Srovnání hodnotových preferencí studentů psychologie a studentů nepsychologických oborů v České republice a v Nizozemsku.

Autor práce: Jitka Taušová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Vladimír Řehan

Počet stran a znaků: 120 stran, 162 798 znaků

Počet příloh: 26 stran, 23 798 znaků

Počet titulů použité literatury: 70

Abstrakt:

Diplomová práce se zabývá rozdíly v hodnotových preferencích mezi vysokoškolskými studenty oboru psychologie a studenty jiných oborů v České republice a v Nizozemsku. Teoretická část přináší přehled současných psychologických teorií zabývajících se hodnotami. Zvláštní pozornost je věnována faktorům, které mají zásadní vliv na hodnoty a hodnotové preference, jako jsou například sociální prostředí, kultura, vzdělání, rodina a genderová příslušnost.

Za účelem zjištění rozdílů mezi hodnotovými preferencemi českých a nizozemských studentů byl ve vlastní studii použit Hofstedeho Modul výzkumu hodnot (VSM 08). Jako další byl aplikován Schwartzův průzkum hodnot (SVS 57). Cílem bylo identifikovat rozdíly v hodnotových preferencích u studentů z České republiky a studentů z Nizozemska a dále pak u studentů psychologie a studentů nepsychologických oborů. Poté byly na základě výsledků Schwartzova průzkumu hodnot vzájemně porovnány všechny čtyři skupiny studentů.

Výsledky poukazují na to, že studenti z České republiky a studenti z Nizozemska se liší ve svých hodnotových preferencích, zatímco studenti psychologie a studenti nepsychologických oborů se navzájem neliší. Další rozdíly v hodnotových preferencích byly zjištěny na základě porovnání všech čtyř skupin navzájem.

Klíčová slova:

hodnoty, hodnotové preference, interkulturní srovnání, Česká republika, Nizozemsko, studenti

ANNOTATION OF THE THESIS

Palacky University in Olomouc, Faculty of Philosophy, Department of Psychology

Title: A Comparison of Value Preferences among Psychology Students and Students of Other Disciplines in the Czech Republic and in the Netherlands.

Author: Jitka Taušová

Supervisor: doc. PhDr. Vladimír Řehan

Number of pages and characters: 120 pages, 162 798 characters

Number of appendices: 26 pages, 23 953 characters

Number of references: 70

Abstract:

The thesis examines the differences in value preferences among graduate students in the field of psychology and students of other subjects in the Czech Republic and in the Netherlands. The theoretical part gives an overview of contemporary theories of values in psychology. Furthermore, special attention is paid to the factors that influence values and value preferences, such as social environment, culture, and factors in education, family and gender.

The actual study used the Values Survey Module (VSM 08) to investigate how value preferences of Czech students differ from the ones of Dutch students. Secondly, the Schwartz Values Survey (SVS 57) was used to find out if there are any differences in value preferences between Czech and Dutch students and between students of psychology and other disciplines. Finally, all four of the groups based on all of the combinations of nationality and fields of study were compared using the Schwartz value Survey.

The results of the study revealed that Czech students and Dutch students have different value preferences, whereas psychology students and students of other subjects do not differ from each other. The research demonstrated the differences among value preferences of all four groups.

Key words:

values, value preferences, cross-cultural comparison, Czech republic, Netherlands, students

